

Janez Vipotnik:

Odnos do knjige

Zadnja številka Tedenske tribune je v svojem komentarju objavila rezultate raziskav inštituta za družbene vede v Beogradu o tem, koliko jugoslovanski narodi in narodnosti berejo knjige. Rezultati te raziskave so zaskrbljujoči.

Zaskrbljujoči toliko bolj, ker so letošnje ugotovitve — raziskava teče že drugo leto — slabše, kot so bile lanske.

Po objavljenih podatkih živi v naši državi 77 odstotkov prebivalcev, ki v preteklem letu niso prebrali niti ene knjige. V Sloveniji, ki je med republikami sicer na prvem mestu, bere knjige 54 odstotkov ljudi, medtem ko 46 odstotkov Slovencev v lanskem letu ni seglo po knjigi.

Upotovitve, da danes, v atomski dobi, v obdobju, ko želimo gospodarski in družbeni razvoj skupnosti pospeševati predvsem na podlagi boljše in temeljitje znanja delovnih ljudi, poglobljenega teoretičnega poznavanja procesov, sredi katerih živimo, višje splošne izobrazitve, večje kulture duha in srca, za kar je pogoj osebno izpopolnjevanje posameznika — in to brez knjige ni mogoče — ugotovitev torej, da domača policija Slovencev ne bere knjige, je grozljiva.

Ob tem dejstvu je potreben znesen premislek izobrazitvenih, vzgojnih in v nič manjši meri tudi družbenopolitičnih dejavnikov.

Kje so vzroki za opisano stanje?

V hitri menjavi načina življenja, v spremembi socialne strukture prebivalstva, v skodljivih poljih, ki jih splošno porajajo blagovno-denarni odnosi, v hlastanju po zaslužku, v ekspanziji novih sredstev informiranja, kot so radio, film, predvsem pa televizija?

Ali so vzroki v ceni knjige? Ali v premanjnih družbeni skrbi za to, da bi ljudi našli do knjige?

Bržkone je neogibno nenehno poudarjati sredstvo vloga knjige v javnem in kulturnem življenju, knjige kot bistvene oblikovalke človeka pri stopnjevanju njegove izobrazbene, kulturne, družbenopolitične in strokovne ravni. Neobhodno je, da spremenimo, ali točneje, da vzgojimo odnos do knjige kot izvora znanja, kot sredstva, ki neprestano širi človekovo ustvarjalnost, krepi njegovo razumsko, njegovo duhovno silo, vzbuja v njem ljubezen do ljudi, do njihovega dela in delovnih uspehov.

Vzgoje družbe, vlasti pa mladine v takšnem smislu, da knjiga postane sestavni del vsakega tovrstnega prizadevanja, ne smemo gledati samo v urejanju težav, ki je vanje zašla založniška dejavnost; ta vzgoja namreč pomeni predvsem humanost gesto do človeka: knjiga mu vedno življenje, pomaga mu najti pota v burnem vzponu današnje misli, v menjavi dogajanj, oblikuje mu spoznavanje do sebe, izredna vloga pripada knjigi pri razvijanju in utrjevanju jezika kot sredstva, s katerim se narodova samobitnost lahko do kraja in skladno izrazi. Nič manjša vloga ji ne pripada v slabitvi nasprotij med umskim in fizičnim delom, v ustvarjanju nove strukture socialne

listična družbe, ki se poraja iz sodobnih družbeno-ekonomskih odnosov. In tako naprej.

Predvsem je na šoli največja naloga, da pri mladih ljudeh ustvari takšen odnos do knjige, da se bo nenehno poglabljal in jih spremljal skozi vso njihovo delovno dobo.

Solska knjižnica bi morala biti jedro vsakega zdravega izobrazbenega programa. Znanja je pozornost razvitih držav do solskih knjižnic na vseh solskih stopnjah. Znanja je na primer praksa angleških sol, da prebrane učence, eno do dve uri tedensko v solski knjižnici, kjer po svojem interesu prebirajo knjige.

Naša slovenska praksa se ne more pohvaliti z urejenimi in bogatimi solskimi knjižnicami. Nov sistem financiranja izobrazbevanja, ki zdaj že polagoma kaže svoje sadove, bo moral postopoma, z večjimi materialnimi možnostmi, upoštevati tudi financiranje solskih knjižnic, kot predvideva zakon. Knjižnice se dajo kompletirati tudi s prostovoljnimi akcijami, čeprav pri tem grozi nevarnost, da se zberejo zadržane knjige. Toda ne-urejene knjižnice niso ovira, da prosvetni delavci ne bi mogli opozarjati — seveda, če poznajo svoje področje — na pomen knjige nasploh in posebej na tiste knjige, ki s svojo vsebino dopoljujejo znanje učencev pri posameznih predmetih. Stalno opozarjanje — toda na način, da se knjiga priljubi, ne omrzi — bo spremenilo odnos do nje in povečalo podporo. Pri tem nikakor ne gre podcenjevati bralne značke, ki se polagoma, toda vztrajno širi med učenci.

S tem sestavkom se nimam namena spuščati v ocene, ali je naklada izdanih knjig na Slovenskem v skladu z rasto gospodarstva in življenjskega standarda prebivalstva. Verjetno bi nam statistični podatki pokazali, da se število natisjenih knjig iz leta v leto večja in da so solske knjige najštevilnejše, bržkone pa bi pri tem ugotovili porušeno ravnovesje med nakupom knjige in splošnim razvojem, predvsem pa razvojem življenjskih pogojev ljudi. Če trdimo, da se človek v odnosu do knjige običajno ne opredeljuje na podlagi njene cene, marveč na podlagi svoje potrebe in svojega interesa, tedaj je toliko pomembnejše ustvariti in gojiti kult knjige, seveda ob hkratnih naporih napraviti knjigo čim bolj dostopno delovnemu človeku.

Cena knjige pri nas v primerjavi z zahodnim tržiščem ni visoka. Zahvala gre predvsem ugodnejšim instrumentom za založniško dejavnost, intervencijam družbenih skladov za založništvo in deloma proračunom družbenopolitičnih skupnosti in prebivalstva iz sredstev iz sodobnih dejavnosti znotraj založniških struktur. Politika do knjige je politika do kulturne dobrine, vendar pa je jasno, da knjige ni mogoče točevati od splošnih sistemskih rešitev in ekonomskih načel, ki sestavljajo podlago ekonomskega in družbenega življenja. S tega vidika primerjave z vzhodom ne ustrezajo, kajti tamkaj je knjiga visoko dotirana, toda nekeje se

ta sredstva za dotacijo morajo vzeti. Cena knjige pri nas je visoka v primerjavi s kupno močjo delovnega človeka, zato moramo napraviti knjigo čim bolj dostopno kupcu.

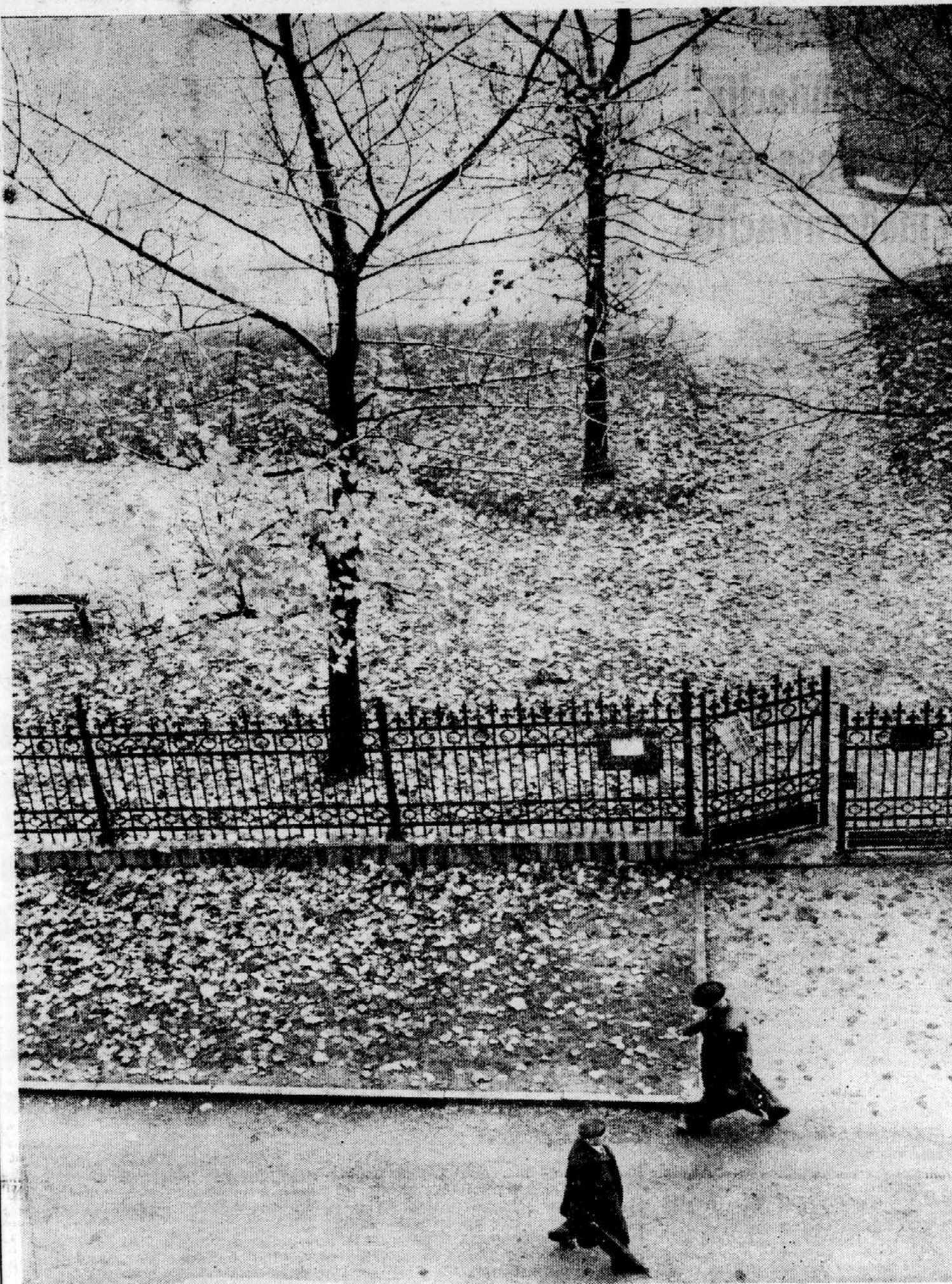
Predvsem gre za hitrejši razvoj knjižničarstva. Če ljudje knjige ne morejo kupiti, morajo imeti možnost, da si jo sposodijo. Knjižnice morajo postati najpomembnejši dejavnik v nakupu knjige. Toda mreža knjižnic ni dovolj razširjena, nimamo dovolj velikih knjižnic v srednjih, tudi delovanje knjižnic ni dovolj v sredini družbenega in kulturnega dogajanja njihovih okolitev. Predvsem pa knjižnice nimajo kreditnih sposobnosti za nakup knjig. V sedanjih razmerah je omogočanje najema kreditov in odplačevanja anuitet verjetno temeljna stvar, ki bi oživila knjižničarstvo, dvignila naklado knjig in napravila knjigo dostopnejšo bralcu.

Druga možnost za ustvarjanje večje dostopnosti knjige pa tiči v založniški dejavnosti sami.

Številni tisti Slovencev, ki ne berejo knjig, opozarja na veliko in neobdelano tržišče. Čeprav je to tržišče jezikovno dokaj omejeno, nam nekatere zbirke, na primer 100 romanov, Prešernova družba, Mohorjeva družba in podobno, kažejo, da uspehi ne izostanejo, če se prodaja knjige dobro organizira.

Seveda prodaja knjige zahteva napore, pa ne samo akviziterskih. Prodajo je treba organizirati tudi na moderen način, z oglasi, reklamami, prospekti, s plakati, izkoriščajoč časopise, radio, kinematografe, televizijo, vse, kar lahko prispeva k reklamam. Za sodobno prodajo knjig so potrebne moderne knjigarne, ki jih prav tako še nimamo dovolj. Poleg tega pa sodobni razvoj terja od založniške dejavnosti hitrejšo modernizacijo. Dobre izkušnje so z visokotražnimi žepnimi izdajami. Verjetno bo treba proučiti možnosti integracijskih procesov, ki naj bi potekali po jasnem razvojnem konceptu, tako da bi se krepiła materialna baze, zadrževale nekatere službe, seveda na rentabilnostnem računju kot pogoj, ki naj omogoči večji zamah pri modernizaciji knjižnih izdaj. Potrebno je sodelovanje pri založniških programih. Tako se ne bo več dogajalo, da se nekatere knjižne izdaje na našem majhnem knjižnem trgu duplirajo, s tem pa zvišuje cena knjigi in odvrača kupce. Pogoj za bolj urejeno delo na tem področju je usklajevanje založniških programov s potrebami in načinom življenja, z razvojem, pogoj je v objektivnem ravnovesju med domačo literaturo in prevodi, v ravnovesju med marksistično, družbeno, tehnično, znanstveno in politično literaturo, pa tudi v ravnovesju s kvalitativno zabavno literaturo, ki si jo današnji človek vedno bolj želi.

Ni dvoma, da bi združeni napori vseh dejavnikov, ki so odgovorni za omenjeno področje, pripeljali do vidnejših uspehov.

LEON DOLINSEK: JESENSKO SREČANJE

Mara Bešter:

Lastna akumulacija podlaga za modernizacijo

Razmišljanja ob letošnjih gibanjih v gospodarstvu

DR. MARA BEŠTER
dekan ekonomske fakultete v Ljubljani
(Foto: Miloš Švabčič)

blemov, ki jih ne gre podcenjevati in ki sami po sebi terjajo skrbno analizo in ukrepanje. Toda, ko iščemo pot naprej, ko določamo ekonomsko politiko za bodoče, ne smemo izgubljati izpred oči dejstva, da je bila reforma za nas objektivna nujnost. Če se pridružujemo danes stališčem, ki menijo, da je treba dinamizirati gospodarstvo, se zato hkrati odločimo izrekam za dinamiziranje gospodarstva v pogojih realizacije strateških ciljev reforme. Z drugimi besedami, sem za diferencirano dinamiziranje, ki se in v različnem tempu pri posameznih vejah in grupacijah; gre za selektivno dvigovanje stopnje izkoriščanja kapacitet, za razvijanje le ekonomsko upravičenih vej, grupacij in podjetij, to se pravi, le tistih, ki bodo lahko prodajali blago po svojih stroških.

To pa pomeni predvsem, da emisija ne more biti metoda nove ekspanzije našega gospodarstva. Emisija bi nas pripeljala spet do situacije, ko bi sicer beležili visoko splošno stopnjo rasti, hkrati pa bi ne le ostali, temveč bi se še hitro večali vsi tisti problemi, ki so ravno pred nekaj leti neodložno terjali sedanjo reformo. Skokovito slabšanje plačilne bilance pa bi bil konec slepe ulice take ekonomske politike. Razen tega pa si moramo biti tudi načelno na jasnem, da naš družbeno ekonomski sistem, ki ga karakterizirata družbena lastnina in samoupravljanje, predpostavlja za svoje uspešno funkcioniranje visoko stopnjo stabilnosti, na jasnem si moramo biti, da porajajo inflacijska gibanja v našem sistemu še mnogo težje posledice, kot je to primer v sistemih privatne iniciative.

Za oživljanje gospodarstva je zato treba iskati druge poti. Strinjani se z orientacijo, da je posebej vključevanje v mednarodno delitev dela in povečanje izvoza glede na doseženo stopnjo razvitosti produktivnih sil pri nas eden izmed ključnih vzvodov za na-

še napredovanje v bodočnosti. Izvoz pa seveda pomeni srečanje s svetovno produktivnostjo in kvaliteto. Tako postavlja izvoz v prvi plan vprašanje stroškov in zato je modernizacija našega gospodarstva logično eden izmed strateških ciljev reforme.

Potrebna je zaščita razširjene reprodukcije

Uspešna realizacija tega strateškega cilja pa predpostavlja seveda poleg dolgoročne koncepcije razvoja cele naše dežele in v tem okviru vsake republike, poleg mnogo krepkeje organiziranega in integriranega gospodarstva predvsem tudi sredstva, »kapitalka«. Lastna akumulacija mora nesporno predstavljati osnovni vir sredstev, potrebnih za modernizacijo. To je prvi sklop problemov, ki kaže na to, da naše gospodarstvo kot celota in družba sploh ne moreta biti indiferentna do vprašanja akumulativnosti gospodarstva.

Vprašanje akumulativnosti pa postavljamo še iz drugega razloga. Gre za vprašanje realne podlage za ekonomske odločitve v našem gospodarstvu. Nerealna, prenzika cena kapitala, da se izrazim v tej terminologiji, ob sočasno relativno visokih stroških delav, vodi do napačnega, neekonomskega kombiniranja produktivskih faktorjev v proizvodnih procesih, do nerealnih kriterijev, kam naj investiramo, kaj naj produciramo, kje so naše komparativne prednosti. Nerealna cena kapitala vodi tako do problematičnega strukturiranja oz. prestrukturiranja gospodarstva in tudi do napačne plana modernizacije.

Če govorimo o zaščiti razširjene reprodukcije, potem želimo takoj na začetku jasno poudariti, da ostajam slej ko prej pri stari koncepciji, da je akumulacija od gospodarstva neodtujljiva, da govorimo o zaščiti razširjene reprodukcije s pozicij samo-

upravne družbe in v osnovi skozi samoupravni mehanizem. Pri tem pa mislim, da se samoupravljanje ne začneja in da ne naveda na ravni delovne organizacije in da je treba zgraditi samoupravno strukturo do bočno določanje delitvenih kompetenc v ekonomskih odločitvah med različni nivoji te samoupravne strukture. Povsem svobodno določanje delitvenih porporec na akumulacijo in potrošnjo, s tem pa v končni instanci določanje materialnega in nematerialnega delovnih družbe pretega po samezne delovne organizacije.

Problem zaščite razširjene reprodukcije se postavlja v več vidikih; na tem mestu naj vsaj na kratko omenim nekatere izmed njih.

Kreiranje politike osebnih dohodkov

Enega izmed vidikov zaščite razširjene reprodukcije predstavlja kreiranje politike osebnih dohodkov. Podrobnejša analiza podatkov po panogah, vejah, po kategorijah podjetij, po regionih kaže, da je situacija dokaj različna tako v pogledu teže problema kot tudi predvsem vzrokov, ki pogujejo v določenem številu delovnih organizacij ali v celotnih grupacijah nezazeleno delitvena razmerja. Zato glede na povedano tudi rešitev ni tako preprosta, kot je morda na prvi pogled videti.

V zvezi z zdaj že bolj ali manj splošno sprejeto zahtevo po nujnem kreiranju politike osebnih dohodkov pa bi želela najprej poudariti, da kreiranje te politike predstavlja po moji sodbi nujen sestavni del celotnega samoupravnega mehanizma. V našem sistemu, z družbeno lastnino na eni strani in z dejstvom, da so proizvajalci sa-

Nadaljevanje na 14. strani

Za konec tedna

Sobotna priloga Dela

Iz vsebine:

IGOR PRESERN:
DRAGOCENI SLOVENSKI PROSTOR
Intervju z Borisom Vadnjalom

TIT VIDMAR:
POGOJI ZA USPEH
Kaj meni Luigi Longo o konferenci komunističnih partij

BOZIDAR PAHOR:
HODNIKI OBLASTI
V BRITANIJAH
Kaj je »establishment«?

IVAN FRANKO-IZTOK:
ITALIJANSKA
»DIFESA IN AVANTI«
Vojaško-politični komentar

VLADO JARC:
VROČIH PSOV NE VEM
Kranjec v Ameriki

IVAN KUŠCAR:
RAČUNSKI RAČUNALNIKI
PRI NAS IN V SVETU
Računski center
na ljubljanski univerzi

STANKA GODNIČ:
DJORDJEVIČEVO »JUTRO«
Kakšna »sme« biti NOB v filmu?

Lastna akumulacija podlaga za modernizacijo

Medaljevanje s 13. strani

mi hkrati nosilci funkcij dveh produkcijskih faktorjev, na drugi strani, nikakor ni enostavno kvantificirati ekonomsko upravičeno udeležbo posameznih produkcijskih faktorjev v delitvi ustvarjenega produkta.

Dalje, kakorkoli se lahko strinjam s tem, da je potrošnja faktor ekonomskega razvoja, zaradi česar je bil po mojem utemeljen pred leti znaten premik v globalni delitvi družbenega produkta v korist osebnih potrošnje, pa je seveda gibanje osebnih dohodkov nad produktivnostjo kot dolgoročnejša tendenca ekonomsko nevzdržna. Zaslanjanje vlaganj v osnovne fondne ograja nasti bodoče potrošnje in po moji sodbi smo že prekoračili dopustno mejo.

Sodim, da predlagano kreiranje politike osebnih dohodkov zahteva predvsem ustrezne sistemske rešitve, morda tudi dogovornost gospodarstva na raznih ravneh, njeno izvajanje pa seveda tudi administrativne ukrepe.

Ko govorim o sistemskih ukrepih, mislim predvsem tudi na zakon o dohodku, ki mora v osnovi urediti problem razdelitve v pogojih našega družbenoekonomskega sistema, toda izhajajoč s pozicij splošne ekonomske teorije, z drugimi besedami, priznavajoč ekonomsko zakonitosti. Ko govorim o administrativnih ukrepih, pa mislim na zagotovitev spoštovanja zakonov in predpisov ter predvsem tudi interne zakonodaje gospodarskih organizacij.

Drugo področje, ki zaradi zaščite razširjene reprodukcije terja resno proučitev, je tako imenovana negospodarska sfera. Ni namreč težavno ugotoviti, da nam je v dvajsetih letih povsem stihljivo zrastle taka vrhinja stavba, ki je po eni strani ekonomsko ne zmoredna in ki po drugi strani se kljub temu ni kvalitativno in učinkovito. Za vsa področja vrhnje stavbe se nujno postavlja vprašanje novih racionalnih koncepcij funkcioniranja, postavlja se nujnost zagotoviti ustrezen obseg in ustrezno strukturo posameznih dejavnosti glede na potrebe in v skladu z ekonomskimi možnostmi. Mislim, da ne pretiravam, če rečem, da reforma na teh področjih ni sprožila potrebnih procesov in ekstenzivni razvoj z vsemi atributi se nadaljuje, ker so pogoji za to naravnost vgrajeni v naš sistem; sam način financiranja zadevnih področij ima pri tem pomembno vlogo.

Tudi neekonomska struktura akumulacije ogroža razširjeno reprodukcijo

Tretji vidik zaščite razširjene reprodukcije izvira iz analize strukture uporabe akumulacije. Izračunana 20-odstotna stopnja akumulacije je nerealna. Normalne zaloge seveda so element akumulacije. Toda v našem sedanjem primeru gre v znatnem delu zalog za družbeno nepriznana dela in tako zalog za daleč predimenzionirana obratna sredstva za financiranje zalog. Če govorim o zaščiti razširjene reprodukcije glede na navedeni vidik, potem mislim, da je treba z ekonomsko politiko izvajati pritisk in pospeševati nenehno diferenciacijo med ekonomsko upravičenimi in ekonomsko neupravičenimi vejami, grupacijami in podjetji, ne pa s politiko obratnih sredstev omogočati še naprej produkcijo na zaloge, produkcijo družbeno nepotrebnih produktov. K temu pripominjam, da nimam nobenih iluzij o teži problema, kajti zaloge so eden izmed markantnih indikatorjev, v katerem kulminira ves problem reforme. Nimam tudi nobenih iluzij o realni potrebi dosti dolgega razdobja, ki ga tudi perspektivne gospodarske organizacije, grupacije in veje potrebujejo za prestrukturiranje. S formuliranjem problema poudarjam le to, da struktura akumulacije tudi določa realnost stopnje akumulacije in da je razširjena reprodukcija tudi ogrožena pri sicer zadovoljivi stopnji akumulacije, toda pri njeni ekonomski neupravičeni strukturi.

In končno, zaščito razširjene reprodukcije je treba obravnavati tudi z vidika učinkovitosti investiranja. Razpoložljivi pokazatelj o učinkovitosti investicij opozarjajo na nezadovoljivo situacijo, ki se poslabšuje celo v primerjavi s preteklimi leti.

Kot je znano, je učinkovitost investicij odvisna od vrste momentov: od strukture investicij po raznih znakih, od stroškov investiranja pa do rokov aktiviranja investicij. Na tem mestu le nekaj besed o procesu rekonstrukcije oziroma modernizacije kapacitet.

Predvsem mislim, da je neutemeljeno postavljati dileme: modernizacija obstoječih kapacitet ali nove investicije. Iz podatkov, ki so na voljo, lahko ugotovimo, da je delež celotnih investicijskih sredstev, ki je šel v preteklih letih za modernizacijo obstoječih kapacitet, nizek, da je torej struktura vlaganj s tega vidika nezadovoljiva. In čeprav se je letošnja udeležba sredstev za modernizacijo izboljšala, tempo tega procesa še vedno ni zadovoljiv, kar nam še posebej narekuje izredno skrbno presojo pri vsaki investicijski odločitvi v nove kapacitete.

To je ena plat. Po drugi strani pa nikakor ne smemo izgubiti iz vida dveh momentov: prvi, da tudi nove investicije lahko pomenijo modernizacijo, kajti sedanja nizka izkoriščenost kapacitet je v znatni meri posledica dejstva, da struktura razpoložljivih kapacitet ni v skladu s strukturo povpraševanja, da ne ustreza niti domačemu povpraševanju, niti potrebam vključevanja v mednarodno delitev dela. Usmertev samo na modernizacijo obstoječih kapacitet brez izgradnje potrebnih novih kapacitet, ki bi bile v skladu s predvidljivimi dolgoročnimi tendencami in povpraševanju, bi seveda konzervirala nezadovoljivo strukturo proizvodnje. Drugič pa ne smemo izgubiti iz vida, da je formuliranje zgorajne dileme nerealno tudi glede na dejstvo, da obstajajo določene odločitve iz preteklosti. Te pretekle odločitve vsekakor vežejo znaten del tekoče in bodoče akumulacije. Toda ustavljanje začetih gradenj je, potem ko so že vložena sredstva ali manjša sredstva, ekonomsko problematično, čeprav v določenih — rekla bi: izjemnih — primerih tudi to ne bi smelo biti izključeno, če so za to podani seveda dovolj prepričljivi ekonomski argumenti.

PETER POKORN: SLOVENSKI KOZOLCI

Aktualni intervju

Dragoceni slovenski prostor

O regionalnem prostorskem načrtu za območje naše republike

Letos je republiška skupščina Slovenije sprejela zakon o regionalnem prostorskem planiranju in hkrati z zakonom predpisala izdelavo regionalnega prostorskega načrta za območje naše republike, ki mora biti izdelan do leta 1990.

O regionalnem prostorskem načrtu se že nekaj časa razvijajo široke razprave, pred kratkim so ekonomisti na svoji letni skupščini v Portorožu prispevali k tej problematiki obilo dragocenih misli.

Te dni razpravljajo o programu za izdelavo regionalnega prostorskega načrta za območje Slovenije tudi v odborih republiške skupščine.

Zato se je član našega uredništva Igor Prešern z nekaj vprašanji obrnil na Borisa Vadnjala, člana republiškega izvršnega sveta in predsednika komisije za regionalno prostorsko planiranje pri IS.

- Ali bi lahko na kratko obrazložili bistvo regionalnega prostorskega planiranja in kaj pričakuje naša republika od tega načrta?
- Regionalno prostorsko planiranje je v Sloveniji že precej znano in uveljavljeno. Tako na Vzhodu kot na Zahodu so spoznali, da globalno družbenoekonomske planiranje ni učinkovito, če ne izhaja iz določenega prostora, kjer je pač vsako dogajanje opredeljeno na konkreten prostor. Preprosto bi lahko rekli, da je prostorsko planiranje nekakšna prostorska konkretizacija družbenega planiranja.

INZ. BORIS VADNJALA
član republiškega izvršnega sveta
(Foto: Miloš Svabič)

V naši republiki želimo z regionalnim prostorskim načrtom doseči dveji: prvič želimo zavarovati tako imenovane nacionalne prostorske koristi. Tu mislim na tiste površine, ki so zanimive z republiškega vidika, zlasti za površine, ki jih potrebujemo za objekte infrastrukture — za ceste in sploh prometno omrežje, za energetiko, vode in drugo. Po drugi strani pa želimo z regionalnim planom spodbuditi k aktivnejši vlogi nosilce našega gospodarskega dogajanja. Načrt ima torej pasivno in aktivno-spodbujevalno vlogo. Znano je, da v razvitih deželah obstaja pravnata lakota za aktivnim življenjskim prostorom. Ta lakota je vedno večja, zato pa so vedno ostrejši tudi konflikti med razvitimi dejavniki. Menim, da je za nas Slovence prostor še posebno dragocen, saj razpolagamo le z 10 odstotki ravninskega sveta. Kljub temu, da so naše površine dragocene, pa vemo,

da smo jih že doslej večkrat nesmotrno uporabljali.

Ze prej sem omenil infrastrukturo. Tudi republiški zakon je močno poudaril pomen infrastrukture, saj iz donace in tuje prakse vemo, kaj pomeni infrastruktura za razvoj družbe in gospodarstva. Majhen primer nam je lahko avtomobilska cesta Ljubljana—Zagreb, ki je v nekaj letih povsem spremenila podobo nekaj »zakotne« Dolenske.

Tu in tam slišimo trditve, da ne moremo pripraviti prostorskega načrta slovenske regije, dokler nimamo uradnega prostorskega načrta federacije. Kaj menite o tem?

Strinjam se s tistimi, ki pravijo, da bi morali imeti v merilu federacije izdelane vsaj nekatere elemente prostorskega načrta, zlasti glede infrastrukture. Vendar se mi zdi, da bi bilo zgrešeno, če bi pasivno čakali na prostorski načrt federacije, ki ga bomo se dolgo let ne bo. Smo v takšni fazi razvoja, da čutimo potrebo po izdelavi našega regionalnega prostorskega načrta, predvsem zaradi bližnje sosednjih ekonomik, ki so razvitejši od nas. Zato naša republika bolj občuti to potrebo kot katerikoli druga. Sploh menim, da je slovenska regija dovolj definirana, saj je to predvsem nacionalna regija, čeprav hkrati priznam, da ta regija ni kompaktna, monolitna. Vzrokov za to je precej, mnogi imajo svoj izvor v preteklosti. Skratka, pojem slovenske regije se mi zdi dovolj definiran, pač pa niso v tej regiji dovolj razvite osrednje funkcije, ki bi delovale v smeri integracije Slovenije. O povezani, monolitni slovenski regiji ne bomo mogli govoriti vse dotle, dokler bodo osrednje nekatere funkcije — kot so trgovina, razne uslužbe, deloma prosveta in kultura — opravljala sosednja mesta, kot so Trst, Gorica, Celovec, Gradec in še nekatera. Osnovni smoter prostorskega plana je torej v tem, da nas prek infrastrukture vse bolj povezuje v enovitno regijo.

Ob tem bi pa rad poudaril še to, da bi bilo za naš nadaljnji razvoj usodno, če bi se ozko zapirali v republiške meje. Prostorski plan naše regije se mora čim bolj odpreti in se vključiti v tokove in dogajanja sosednjih regij.

Ze prve razprave so opozorile, da bi pri uresničevanju prostorskega načrta verjetno prišlo do trenj na relaciji občina—republika oziroma do trenj med ožimi in širšimi interesi. Kakšna bo ožja republika, da zagotovi uresničevanje tistih zamisli, ki imajo nesporno dokazan širši družbeni pomen?

Spopadi med ožimi interesi so logični življenjski pojavi ter so bili in bodo prav gotovo tudi v prihodnosti. Te spopade bo moral razreševati čim bolj kvalitetno, na čim višji strokovni in znanstveni ravni, če je smoter prostorskega plana v tem, da prostor čim bolj izkoristimo, bomo morali spoznanja regionalnega plana zagovar-

pati s širšimi in utemeljenimi ekonomskimi, socialnimi in političnimi argumenti. Tako bo prišlo do kvalitetnejše izmenjave mnenj in na višji ravni. Seveda pa bo v določenih primerih razsodnik naš najvišji samoupravni organ — republiška skupščina. Vsekakor bomo morali stremeti za to, da bo čimveč medsebojnega sporazumevanja. Vendar daje zakon republiki tudi pravico odločanja. V marsikaterem primeru bo seveda ožje interese treba podrediti širšim. Rad bi še poudaril, da bo regionalni prostorski plan moral odkriti možnosti za razvoj vsake ožje regije, kar pa ne pomeni popolne enakomernosti razvoja.

Ker smo že pri občinah, naj povem, da so pokazale le-te izredno zanimanje za regionalni prostorski načrt. Razpoloženje v občinah do tega republiškega akta bi ocenil zelo pozitivno, saj vidi večina občin v regionalnem prostorskem planu pomoč za lastno orijentacijo v smeri integracijskih procesov narodnega gospodarstva Slovenije.

Na nedavnem posvetovanju ekonomistov v Portorožu smo slišali misel, da bi morali tudi naš samoupravni sistem dvigniti na višjo raven, če bomo hoteli v čim večji meri uresničiti osnovne smotre regionalnega prostorskega načrta. Kaj menite o tem?

Zdi se mi, da samoupravnost na ravni narodnega gospodarstva še ni prodrla predvsem zato, ker nismo ustvarili prvega in bistvenega pogoja: nimamo načrtov, bilanc, dolgoročnih razvojnih programov in drugih aktov, ki bi jih lahko razgrnili in se o njih sporazumevali. Mislim, da je to pot, ki lahko privede do tesnejšega sodelovanja in povezovanja med družbo in njenimi formacijami. Regionalni prostorski plan lahko postane temelj samoupravnega odločanja, ker ga hočemo pokazati v luči odkrivanja spoznanj, prednosti ali pomanjklivosti takšne ali drugačne odločitve. Seveda pa se moramo pri tem zavedati odgovornosti predlaganega procesa in vseh možnih konfliktov, ki lahko nastanejo v obliki nesporazumov, demagogije, boja za prestiž in drugih procesov neobjektivnosti ter lokalizmi vseh barv.

Na posvetovanju v Portorožu je ob zemljevidu, ki kaže prometno izolirano našo republiko, nekdo vzkliznil, da je to že osmrtna Slovenija. Kako gledate na prostorski načrt v zvezi z nadaljnjim razvojem infrastrukture?

Vsekakor infrastruktura bistveno učinkuje na urejanje življenjskega prostora in ustvarja najugodnejša razmerja med človekom in naravo. To je nedvomno živčevje slehernega gospodarsko aktivnega prostora. Znano je resnica, da je infrastruktura eden izmed najučinkovitejših dejavnikov obce integracije.

Glede tistega vzklika o osmrtni Sloveniji, da vsa stvar le še ni tako zelo tragična ali brezupno zavožena. S tem pa seveda nikakor ne zmanjšujem resnosti problema, ki je pred nami.

Nedvomno bomo morali nujno in čim hitreje začeti graditi nekaj cest, ki nas bodo povežale z razvitimi deli Evrope, sicer bo Slovenija čez kakšno desetletje res samo še prometno izoliran otok. V mislih imam predvsem cesto E-39 od Sentilja preko Maribora, Celja in Ljubljane do omrežja italijanskih cest. O perspektivnih hitrih cestah v Sloveniji imamo že izdelano študijo, pred nami so le še konkretni ukrepi, da začnemo načrte uresničevati. Opozoriti pa moram, da nas morajo nove komunikacije in druga infrastruktura povezati predvsem v slovenski regionalni organizem in ne samo s sosedji.

Večkrat slišimo pripombe, da bo naš prostorski načrt le grmada dobrih idej, ki pa jih ne bomo znali uresničiti. Kdo je pravzaprav nosilec tega načrta in kdo skrbi za njegovo uresničevanje? Nosilci tega načrta so vse tiste celice

naše družbe, ki investicijsko odločajo — od podjetja in skupine delovnih organizacij do občine in republike. Nobena sama upravna celica ne more biti čisto suverena in absolutno neodvisna.

Rezervate površin za objekte infrastrukture skupnega pomena bo seveda sprejela republika sporazumno z občinami. Če ne bo pravih konsekvenc, potem bo načrt res le grmada dobrih idej. Seveda pa bo treba načrt, ki mora biti pripravljen do leta 1990, stalno spremljati, dopoljevati in prilagajevati. Nekateri bivši okrajci v Sloveniji že imajo svoje načrte in ti bodo kakorkoli uporabljeni kot dobrodošlo gradivo. Po zakonu pa sta nosilec tega načrta republiški sekretariat za urbanizem in za vod za plan SRS, operativni organ pa je poseben biro pri sekretariatu za urbanizem. Vrh tega imamo pri republiškem izvršnem svetu še komisijo za regionalno prostorsko planiranje, ki mora usklajevati posamezne naloge in usmerja delo na tem področju.

Ob tem bi še rad poudaril, da vidim srečno okoliščino v tem, da hkrati pripravljamo tako koncept dolgoročnega gospodarskega razvoja Slovenije in hkrati regionalni prostorski načrt. Menim, da je to okoliščino treba izkoristiti tako, da bo delo na obeh aktih čimbolj usklajeno in da bo regionalni prostorski načrt zasnovan na čim trdnjših ugotovitvah in smernicah družbeno ekonomsko razvojnega programa. Seveda pa bo vsobina teh aktov različna. Ker vemo, da koncept dolgoročnega plana gospodarskega razvoja ne bo plan, marveč bo le nakazal optimalne prednosti, ki jih ima Slovenija in bo tako sugeriral odločitve ter nakazoval variante, potem mora regionalni prostorski plan te ugotovitve realizirati v prostoru in času ter predlagati ukrepe za njih uresničevanje. Če uporabim prispodobno, bi dejal, da bo koncept dolgoročnega gospodarskega razvoja naše republike nekakšna diagnoza. Regionalni prostorski načrt pa bi bil po diagnozi opravljena — operacija, kirurški poseg v prostoru.

In za konec še nekaj o kadrih. Ali ni pri nas čutili pomanjkanje široko razgledanih makroekonomistov, ki bi morali imeti pri tem planu odločilno besedo? Kaj menite glede našega visokošolskega študija z regionalnim prostorskim načrtom?

Vsekakor drži, da so se tega načrta lotili ljudje, ki so k temu delu prišli bolj z entuziazmom in spoznanjem kot po normalni poti iz visokih škol. Nedvomno nam precej primanjkuje široko razgledanih ekonomistov. Tu sta dva problema: po eni strani fakultete ne vzgajajo dovolj strokovnjakov teh profilov, po drugi strani pa ni zanje odprtih dovolj delovnih mest. Vsekakor bi široko makroekonomiste morali imeti v javni upravi, na raznih institutih, v zbornicah, v cestnih in vodnih skladih in še marsikje. To so res odprta vprašanja. Menim, da jih bo morala ekonomska fakulteta proučevati skupaj z nekaterimi drugimi fakultetami. V nekaterih vzhodnih in zahodnih deželah imajo celo katedre za prostorsko planiranje ali pa to snov predavajo vsaj v okviru rednega visokošolskega študija na raznih fakultetah. Menim, da bodo visoke šole morale razmišljati, kako bomo prišli do teh kadrov, ki bi med drugim lahko tudi izdelali razne metodologije za regionalno prostorsko planiranje pri nas. Vsekakor se mi zdi, da bodo fakultete slej ko prej prišle do spoznanja o nujnosti vzgoje strokovnjakov za regionalno prostorsko planiranje, saj bodo pritegnjene k izdelavi regionalnega prostorskega načrta za območje Slovenije. Ob konkretnih nalogah bo nedvomno prodrla spoznanje, da o tej stroki vsi skupaj vemo še vse premalo in da so nam prav zato v prihodnosti potrebni solami strokovnjaki.

MILAN MAVER:
HOKUS POKUS

DOLGA PUBLIKA, ZDAJ BO JAR TREBA POTRPETI LEŠAJ PET LET, DA BOJO NESEBNO UŠTODVILI...

SE JE POKUSIL USPEL AL NE!

Luigi Longo o svetovni konferenci komunističnih partij

Pogoji za uspeh

Generalni sekretar KP Italije o enotnosti delavskega in komunističnega gibanja

OD NASEGA RIMSKEGA DOPIŠNIKA

Praden je na čelu italijanske partijske delegacije odpotoval na proslavo 50-letnice oktobrske revolucije v Moskvo. Je generalni sekretar KPI Luigi Longo napisal vrsto člankov, posvečenih »Enotnosti delavskega in komunističnega gibanja«. Članki, natisnjeni v »Rinasciti«, se siječejo okrog sklicanja svetovne konference komunističnih partij, se v principu izrekajo za tako konferenco, obenem pa nastavljajo pogoje, od katerih je po mnenju italijanskih komunistov odvisen njen uspeh.

Longo izhaja iz ugotovitve, da se mednarodni položaj zaradi rastoče agresivnosti ameriškega imperializma venomer in naglo poslabšuje. Boj proti tej napadalnosti pa ni dovolj uskladen in enoten. Socialistične države s Sovjetsko zvezo na čelu skušajo ustvariti enotno politično in diplomatsko fronto in dajejo ogroženim narodom tudi vsakršno konkretno pomoč. Toda prav med socialističnimi državami in delavskimi ter komunističnimi silami se pojavljajo hude težave, ko bi bilo treba uskladiti napore v boju proti imperializmu. Čeprav se nevarnost slopnjivosti, motivi, ki izvirajo iz diferenciacije in cepitve, ne pomenjajo, nekateri marveč skušajo, in to se dogaja prepočasno in na preveč krajih, celo zaostavljajo razlike in nasprotja, da bi jim potem služila za pretvezo pri odklanjanju siehnernega sporazumevanja in sodelovanja.

Longo opominja, da je že Togliatti na Jalti ugotavljal nevarnost izolacije komunističnih partij, in meni, da je ta nevarnost danes samo še večja. Za primer navaja težave, ki so se pokazale pri sklicevanju konference v Karlovyh Varyh, težave, ki po njegovih besedah niso bile doocla premagane. Longo pripominja, da torej ne gre samo za absurdne pozicije KP Kitajske, ampak da tudi v nekaterih drugih partijah nad potrebo po enotnosti še vedno prevladujejo tendence po diferenciaciji, ki postaja predmet boja in cepitve.

Longo pravi: »Zdi se nam očito, da je treba zavzeti sedanjost centrifugalni proces in podpreti nujnost mednarodne solidarnosti, širšega sodelovanja ter akcijske enotnosti. Sredobežnim težnjam in nevarnosti razpadanja je treba zoperstaviti obratni proces krepitve in razvijanja kohezije v našem gibanju.« V tem smislu vidi Longo italijanski komunisti v odnosu do vprašanja enotnosti komunističnega gibanja ter antiimperialističnih sil preskusni kamen za internacionalističnega duha posameznih partij.

Longo si ne prikriva težav, ki jih je treba premagati na tej poti, in tudi ugotavlja, da s stajajo te težave objektivne temelje, da so sestavni del razvoja delavskega in komunističnega gibanja v sedanjih pogojih boja. Te težave, te polave nezaupanja in odpora, ko gre za uresničitev tesnejšega sodelovanja, je treba premagati, toda to ni mogoče, če da bi definirali novo vrsto odnosov med komunističnimi partijami: ti odnosi mora-

jo »strogo varovati avtonomijo siehnerne posamezne partije, ne smejo težiti k vsiljevanju obvezne linije in orientacije in ne smejo vsebovati sovražnega razpoloženja do partij, ki v tej ali oni točki ne soglašajo z morebitnimi skupnimi odločitvami.«

Po Longovem prepričanju je v vrstah komunističnega gibanja soglasno sprejeto načelo, da je avtonomija siehnerne partije danes neodtujljivi pogoj za njen politični in organizacijski razvoj. Vendar pa ta avtonomija nikakor ne more in ne sme postati v ozadje temeljne potrebe po dejavni mednarodni solidarnosti, saj bi sicer »komunistično gibanje zdrsnilo na nekako socialnodemokratsko ravnanje. Po mnenju italijanskih komunistov tisti, ki zanemarija potrebo po enotnosti delavskega gibanja in »opušča« v ospredje partikularistično in omejeno vizijo lastnih nacionalnih in partijskih interesov, v resnici najslabše služijo tem svojim interesom, saj ne upoštevajo, da živi v svetu, katerega uspek del je vzajemno odvisen od drugega in katerem so »izkoriševalske ter reakcionarne sile vseh del« tako tesno povezane pod vodstvom ameriškega imperializma.

Alternativa sedanjim sredobežnim silam v mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju ne more biti povratek k »monolitnosti, k vodilni partiji in državi niti kaj drugega, kar bi na tak ali drugačen način znova uveljavljalo kakršnokoli politično in organizacijsko centralizacijo. Novi tip enotnosti se mora prilagoditi konkretnim možnostim in potrebam v različnih situacijah, se pravi, da mora upoštevati posebne razmere, v katerih delujejo posamezne partije. Objektivne in deloma neobjektivne razlike, ki obstajajo med posameznimi partijami in njihovim pojmovanjem lastnih nalog, pa ne preprečujejo sporazumevanja in sodelovanja. In v vsakem primeru mora biti storjeno vse, da se ta razhajanja premostijo z bratsko debato, s sočujanjem ter izmenjavo izkušenj, pri čemer mora biti vsakokrat prisotna volja, da se doseže maksimum soglasja.

Potem ko novi tip enotnosti v odnosih med komunističnimi partijami definira z dialektičnim protislovjem: »enotnost v različenosti«, navaja Longo vrsto dogodkov iz zadnjih treh let, ki po njegovem mnenju dokazujejo konkretno vlogo mnogih partij, da poglavo vzajemno razumevanje in uresničijo čim širše sodelovanje. Mimo številnih kontaktov med posameznimi partijami se spominja multilateralnih srečanj, kot je bila konferenca zahodnoevropskih partij v Bruslju, študijsko zborovanje o sodobnem evropskem kapitalizmu v Rimu, dveh francoskih pobud, ki sta se nanašali na državni kapitalizem ter izkušnje ljudske fronte, mednarodnega sestanka v Moskvi ob 30-letnici VII. kongresa Kominterne, seminarja komunističnih partij nordijskih dežel na Finskem, prve konference solidarnosti ljudstev Azije, Afrike in Latinske Amerike, duhajske konference zahodnoevropskih partij,

varsavskega sestanka pripravljalnega odbora za konferenco o evropski varnosti, konference v Karlovyh Varyh (ki je po Longovi oceni pomenila velik napredek v upostavljanju novih odnosov med partijami) ter konference komunističnih partij in osvobodilnih gibanj Latinske Amerike v Havani. Po Longovem mnenju so vse te iniciative, najsi se tako različne, po svoje prispevale k povezovanju delavskega in komunističnega gibanja.

(Morda se lahko ob tej priložnosti in v tej zvezi spomnimo tudi nedavne »okroglice« v Rimu, za katero sta se srečali delegaciji KPI in Zveze komunistov Jugoslavije. Razprava je bila posvečena »demokraciji in socializmu v Jugoslaviji, se pravi, naši gospodarski in politični reformi. Italijanski in naši predstavniki so sestanku soglasno opredelili kot primer vzajemnega obveščanja in odprte izmenjave idej, ki temelji na spoštovanju sogovornikovih stališč. »Okrogla miza« je vsakekor pokazala, kako koristne in nujne so take neposredne informacije, saj se na primer naše samoupravljanje in reorganizacija ZKJ ter s tem vse naš družbeno politični razvoj z določenih vidikov slej ko prej prikazujejo kot »osupljive inovacije« v socialistični teoriji in praksi.)

Po tej obširni ekspoziciji se Longo loteva »ideje o nujnosti in oportunistični sklicanja svetovne konference komunističnih partij, katere naj bi se udeležile partije, ki to želijo (podčrtal L. Longo). Po mnenju nekaterih pa tudi vse progresivne sile. Po Longovi interpretaciji naj bi bil smoter take konference v poglavlju analizi sedanjega družbenega razvoja, po možnosti pa tudi v izdelavi skupne strategije v akciji proti skupnemu sovražniku — imperializmu.

Longo opominja, da so italijanski komunisti pred tremi, štirimi leti, v času najbolj živih polemik s kitajskimi tovariši, ko je prikrival vzniknila ideja o taki konferenci, izrazili pomisleke in dvome o njeni oportunistični koristnosti ter da so tudi delovali proti njenemu sklicanju, vtem ko so se zavzemali za manj ambiciozna, teritorialno omejena in posameznim vprašanjem posvečena posvetovanja. Bojazni, ki je tedaj navdihovala italijanske komuniste, češ da bi taka konferenca lahko pomenila prelom s Kitajci, pa zdaj odpade: razvoj se je po krivdi kitajskih voditeljev zasukal drugače, kot so upali, in »odnosi s KP Kitajske« ne morejo biti slabši, kot so. Se več: odlanjanje pobud, izvirajočih iz želje tistih partij, ki cutijo potrebo po sporazumevanju in sodelovanju, bi pomenilo samo nadaljnje popuščanje kitajskemu izsiljevanju.

Toda, pravi Longo, spričo teh okoliščin problem sklicanja svetovne konference ni preprostejši, marveč se z določenimi vidiki celo komplicira: »Zdaj ne gre več samo za odločitev o oportunistični ali neoportunistični svetovni konferenci delavskih in ko-

munističnih partij, temveč se je treba odločiti, kakšno konferenco organizirati in kako jo organizirati, v kakšen namen, s kakšno vsebino in s kakšnimi cilji.«

Tu se Longo, kot večkrat v teh člankih, spet vrača k Togliattijevemu Pro memoriam, iz katerega povzema misel, da brez pozornega kolektivnega preučevanja ni mogoče priti do prave definicije in do globljeje poznavanja skupnih nalog vsega komunističnega gibanja in tistih nalog, ki se zastavljajo na posameznih njegovih sektorjih, zaradi česar bi se dalo razmisljati o mednarodni konferenci, ki bi za to gibanje lahko pomenila resnično novo etapo ter efektivno okrepitev na komunisti so bili zmehcijah. Italijanski komunisti so bili vendar voljni delovati v tej smeri, in Longo navaja, da so se v maju 1965 udeležili pripravljalnega sestanka, na katerem je bilo ugotovljeno, da aktivna in vsestranska priprava nove mednarodne konference in njena uresničitev v primernem trenutku popolnoma ustrežata interesom mednarodnega komunističnega gibanja. Hkrati pa Longo podčrtuje dve taki parcialni ali regionalni iniciativi, kot sta zamisel o srečanju nekaterih zahodnih partij s predstavniki progresivnih gibanj iz Tretjega sveta, na katero bi izdelali konkretno linijo sodelovanja in pomoči tem gibanjem, in pa zamisel o prizadevanje KPI za zbor delavskih in komunističnih partij in drugih naprednih strank in gibanj iz sredozemskih dežel, na katerem bi pregledali položaj po izraelskem napadu ter uskladili akcijo za zagotovitev svobode in miru v tem delu sveta.

Da bi dosegli potrebno enotnost v boju proti imperializmu, je treba po Longovem mnenju razčistiti celo vrsto vprašanj, ki so se pojavila v zadnjih letih in ki se niso bila obravnavana s potrebno poglobljenostjo in pozornostjo. Med temi vprašanji navaja Longo boj za mir in miroljubno sožitje v sedanjih pogojih in v tej zvezi vprašanje odnosov med osnovnimi sektorji protimperialističnega boja, se pravi med socialističnimi državami, delavskimi ter demokratskimi gibanjem in Tretjim svetom, prav tako pa tudi vprašanje odnosa komunističnih partij do drugih demokratskih in progresivnih sil, kot jih predstavljajo socialisti, katoliki in narodnosvobodilna gibanja, in končno vprašanje različnih oblik protimperialističnega boja v skladu z razmerami po posameznih območjih in kontinentih.

»Pomanjkanje jasnosti in preciznosti v teh vprašanjih povzroča ideološko in politično zmedo, ki obstaja nekaterih sektorjih delavskega in komunističnega gibanja.« Tem vprašanjem ni mogoče priti do dogovorov, v bilateralnih in multilateralnih pogovorih, niti jih ne morejo rešiti sami komunisti, brez takega ali drugega sodelovanja vseh zainteresiranih sil. Vendar zaradi tega ni rečeno, da bi se morala vseh teh vprašanj nenkrat in na enak način lotiti ena sama konferenca. To bi po vse verjetnosti vodilo samo do vtilih in posledičnih deklaracij in morda še do večje zmede.

»Samo sile imperializma in svetovne reakcije,« pravi Longo, »ki so strogo povezane — te pač — pod komando Stranskih departementa in zmeraj na povelje Stranskih departementov, imajo interes spodbujati in diskreditirati siehnerno težnjo po sodelovanju med protimperialističnimi silami.« Longo se tudi ne obotavlja, nasproti »globalni strategiji imperializma« postaviti zahtevo po enotni antiimperialistični strategiji. Toda svetovna konferenca komunističnih partij mora dozoreti »z maksimalnimi izgleidi za uspeh, da se ne bi sprevrgla v nov element napetosti med partijami.« Zato je treba nadaljevati s konkretnimi pripravami na konferenco, in to ne samo v tehničnem in organizacijskem smislu, temveč predvsem s spodbujanjem diskusij znotraj partij in med partijami.

Poglavite elemente te italijanske, če smemo tako reči, konstruktivne dialektike v odnosu do vprašanja svetovne konference, pa nemara lahko razberemo iz naslednjega odstavka: »Če se bo v teh debatah in konfrontacijah bodisi v pripravljalni fazi, bodisi na sami konferenci, izkazalo, da obstoje diference in tudi divergenca, to ne sme zmotiti skupne razprave. In tudi kadar se ne bo moč sporazumeti, ni treba v vsakem nesoglasju videti povoda za razdor, ki bi ga bilo potem toliko težje premagati. Zato se je treba izogniti siehnerne formalne obsojbe drugičnih stališč in partij, ki ne soglašajo, ter siehnernega poskusa, da bi v tej ali oni točki morebitnega razhajanja vsilili lastno stališče tistemu, ki meni, da ga ne more sprejeti. In če bi se po končani debati še naprej pojavljale diference ali celo nasprotovanja, bi smelo to navajati samo na sklep, da je treba o nekaterih temah še razmisljati in še razpravljati.«

»Priznati moramo,« nadaljuje Longo, »da je razlog za toliko rezerv in nezaupanja glede sklicanja svetovne konference komunističnih partij v bojazni, da bi taka konferenca po načinu priprav in organizacije, po poteku in po svojih sklepih, lahko v neki meri pomenila omejevanje avtonomije posameznih partij.« Longo je prepričan, da je treba take bojazni razpršiti. Ne bi pa se smelo, kot se je delalo doslej, začeti z izdelavo nekega temeljnega dokumenta, o katerem naj bi potem partije razpravljale, temveč bi bilo treba obrniti nasprotno pot: treba bi bilo izhajati iz stališč, ki bi jih o obravnanih vprašanjih izrazile vse posamezne partije, in potem iz njihove konfrontacije ter iz debate na sami konferenci izvajati indikacije za morebitne in možne skupne sklepe.

Longo zagotavlja, da želijo italijanski komunisti pripadnikom največje svetovne kapitalističnega sveta (op. p.) — prispevati k najboljšim rešitvam za vprašanja, ki so povezana z nujnostjo in oportunistično sklicanja konference, s izborom tem, ki bi bile dane v razpravo, z načinom priprav in vodenja diskusije in z vrsto eventualnih obveznosti, ki bi jih bilo treba sprejeti, čeprav hkrati menijo, da bi bilo »prikladno in koristno, udeležencem in sami konferenci prepustiti čim širšo možnost, da si v zadnji instanci sama izbere značaj, dnevni red in delovni postopek.«

V govoru na proslavi 50-letnice oktobrske revolucije v Moskvi je Luigi Longo podčrtal potrebo po enotnosti vseh delavskih in komunističnih partij ter vseh progresivnih sil v boju proti imperializmu, svetovne konference pa ni omenjal.

Portret tedna

Abdulah el Salal

Abdulahu el Salalu, ki je bil še vse do pretekle nedelje ne samo prvi predsednik jemenske republike, ampak tudi njen predsednik vlade, zunanji minister, vrhovni poveljnik, maršal in voditelj stranke, so v hipu odvzeli vse funkcije. Dodali so, da bi bil, če ne bi bil odkoten, tudi obojen na smrt. Radiu Sana v uradnem komunikatu tudi ni pozabil dodati, da so Salala strogoljavili prav v trenutku, ko je bil zunanji dežele zato, da bi se na ta način izognili prelivanju krvi.

Zajetni možak s brdicami, ki je bil tokrat že drugič na poti v Moskvo (ko je bil na obisku prvič, leta 1964, mu je »Pravda« namenila obširen pozdravni članek s sliko), je tako izvedel, da doma ni nič več, v Bagdadu, mestu tisoč in ene noči. Da ne bi zbudil panike, je z državniškimi obiskovalci na svojem padcu na videz mirno nadaljeval; predvsem z ogledovanjem znamenitosti irške prestolnice, v prvi vrsti vojaškega muzeja.

V Bagdadu je Salal pred dobrimi dvestimi leti tudi dokončal vojaško akademijo. Najbrž ob dejstvu, da so nekateri jemenski oficirji došturili v Bagdadu, drugi pa v Kairu, ugotovitev, da je bil Salal bagdadski kadet, ni zgolj naključen podatek. Sicer pa se je takrat mladi Salal, ki letos slavi 50-letnico, vrnil iz Iraka v Jemen skupno z irakijskim oficirjem Džamalom Džamilom, ki je leta 1948 igral vlogo v uporu zoper jemenskega imama Jehaja. V novih bojih okrog Sane je sin ubtega imama, Ahmed, nove upornike premagal in medtem ko je Džamil prikršjal za glavo, je Salala skupno z nekaterimi drugimi mladimi oficirji okoval v stari trdnjavi Hadža. Sedem let so tekla pogajanja med gospodarjem Ahmedom in večnim političnim pomirjivcem Jemena Mohamedom Nomanom, dokler leta 1963 ni bil Salal res izpuščen iz temnice. Kot se je pozneje odkrilo: v marsičem na podlagi intervencije takratnega prestolonaslednika el Badera. Imam Ahmed se je namreč malo pred tem komaj ubranil pred dvorsko zaroto, ki je stala na čelu njegov brat Abdallah, in ker je el Bader očetu Ahmedu pri obranivni prestola pomagal, si je po 1962 polkovnik Salala postavil za načelnika generalnega štaba jemenske vojske. Samo teden dni za tem je Salal opravil državni udar, vrgel Badera z oblasti in Jemen proglasil za arabsko republiko.

Republiko, morda celo z elementi socializma? Pred 12. stoletji je bilo tod kraljevstvo kraljeve Sabe, a zdaj je ostala dežela tako zaostala, kot je bila v svojem začetku, z ostanki suženjstva, fevdalnega reda in plemenskih odnosov, z nepismenostjo, imperialističnim izkoriščanjem in verskimi spori... Z ogromno voljo so se revolucionarji leta 1962, in Salal med njimi, vrgli na delo, da bi v hipu preskočili deset stoletij. Kdo je bil močnejši: okolje ali Salal, ki ga je okolje vrglo na površje, je danes dokončno izreči še težko. »Začetnik« skoraj od nič« je izjavil v telegramskem intervjuju beograjski »Borba« Salal v prvih dneh, ko je prevzemal revolucionarno oblast v boju z intervencionisti. In ko je kolikor toliko upostavlil red v deželi, je začel tudi postavljati prve sode; namesto prekuščevanja s puškami je odprl prvo bolnišnico s 500 posteljami; namesto tolarja Marije Terezije je skoval prvi lastni jemenski denar. »Naše ljudstvo je velik narod, ker je vzdrljal vsa zatiranja in revščino preteklega razdobja. Dosele smo uspešno odbili tudi saudsko-jordansko vmešavanje, vmešavanje s tanki, mitraljezi in podkupovanji,« je se izjavil na pol sedeč v pisalno mizo, na pol vojaškem tabo-rišu.

Toda kot se je pokazalo, Salal, ki je bil sicer na prvi pogled prijeten in družben, ni bil kos težki nalogi, da bi razvojal

kljub revoluciji še nerešene notranje probleme, vzajemne napetosti in spopade z ostanki protirevolucionarnih monarhistov. Intervencija od zunaj je združeno zaradi zaostlosti v notranjosti dežele samo še povečala. Kako različno sta na primer dve agenciji tolnačili Salalov slavnosti govor ob prvi obletnici republike? V smislu egipčevske agencije MEN je Salal svoj nagovor zaključil s pozivom ljudstvu, da zavstavi še večje napore za uresničitev ciljev revolucije — svobode, enotnosti in socializma. Po varianti agencije Associated Press pa je Salal izjavil, da njegova vlada nikoli ni niti pomislila na socializem, ker v Jemenu ni kapitalizma, ker so vsi revni in ker tu tudi industrije še ni... Kot praktik je sicer prostodušno priznal, da je dobival gmotno pomoč od ZAR, Iraka, Kuvajta, Sovjetske zveze, ZDA in Zahodne Nemčije, toda svojega lastnega ravnovesja doma ni znal upostaviti.

Salal, ki je strmoglavil imama »gestom« »Proč z despoti,« je seveda najprej napovedoval vse več demokracije. »Začasna ustava Jemena« je izjavil aprila 1963, »bo v veljavi je štiri leta, nakar bomo razpisali širše volitve ter volili celo plemenske šejke. Toda protistavno je podaljšal celo svoj predsedniški mandat. Ker ni zmogel urediti administrativnih vprašanj notranjega razvoja, se je spet kot praktik vojaškega kova nehote vedno bolj zatekal k osebnim samoviljam. Ze oktobra 1963 je rekel francoski dopisnik v Bejrutu izohal, da so člani jemenskega senata in predsedniškega sveta sklenili, da je treba sedanjega predsednika rešiti v deželi zamenjati s parlamentarjem. Pri tem je še posebej značilno to, da so že takrat na pol ilegalnem sestanku v Maranu, 50 kilometrov severozapadno od Sane, imenovali kot kandidata za prihodnjega predsednika vlade prav Mohameda el Ainja. Torej načrt, ki je bil 5. novembra letos tudi izveden.

Seveda pa je bilo vzporedno s to parlamentarno kritiko res tudi to, da je drugi, zaostali, plemenski del dežele primitivistično gledal predvsem na to, ali mu bo državni poglavar priskrbel orožje in denar, ne da bi sicer delal razliko med republikansko ali imamsko vladavino. In obe populaciji Jemenov se s dobivali podporo od zunaj. Zaostalo, reakcionarniješ polovico so zadrževali v vsakovrstnih posegih — od vojaških vpadov do gospodarskih kupčij — Saudska Arabija, britanski kolonialisti v sosednjem Adenu, ameriška petrolejska družba Aramco in podobni dejavniki, medtem ko je iz Kaira prihajala druga intervencija. »Če ne bi bilo bitk na mejih, bi znotraj veliko več dosegli,« je nekdo potolžil Salal. »Saud si prizadeva, da bi obrnil našo zaostlost.« ZAR pa je najbrž preveč polžuškala kovati usodo Jemena po svojem vzoru. Kljub temu je bila ZAR Salalu osebno v začetku nujno potreben ščit. Egipčevske redne čete v Jemenu so dolgo časa združevale fronto proti monarhističnim grevilcem in kolonialističnim komandomosom. Kljub temu zajetje ene tuje intervencije z drugo tujo intervencijo ni posebno hvalnega rešitev. In tako je tudi Salal zašel v protislovje, da je kot človek, ki ni bil posebno karkšno usmerjen, ostal od Kaira bolj odvisen, kot so želeli drugi. V začetku je bil tudi naklonjen formalni federaciji Jemena z ZAR, kar se zaradi velikih razlik ni nikoli uresničilo, toda lotos je bil Salal proti temu tudi načelno. Ko so se jele notranje zadeve v deželi zapletati — »Preteklosti sicer ni mogoče obupati, toda sedanjost se ne more vleči v nezogled,« so ocenjevali nasprotniki — in ko sta se zaradi siceršnjega razvoja dogodkov v arabskem svetu ter arabsko-izraelskem konfliktu ZAR in Saudska Arabija začeli približevati, je začelo naraščati tudi Salalovo kljubovanje enim in drugim. »Narod Jemena odklanja sporazum, ki je bil leta 1965 sklenjen v Džedi med Naserjem in Fejsalom,« je izjavil Salal že pred dvema letoma. V arabskem vrhu je začel gledati nevarno zaprtjo sobo, v kateri bi se drugi dogovorili o kompromisni rešitvi jemenskega problema. Ko je avgusta letos prišlo do kartumske izjave, v smislu katere naj bi irsko-maroko-sudanska komisija nadzorovala izpeljo egipčevsko-saudskega sporazuma o Jemenu ter referendum v tej deželi, je Salal znova ušalejno reagiral: »To je vmešavanje v notranje zadeve Jemena...«

In kot je nekdo v igri med Ahmedom in Badrom prišel na površje, tako je zdaj v podobnem, čeprav ne povsem razjasnjem precepju, Salal tudi padel. Prav v Bagdadu, mestu tisoč in ene noči, kjer je nekdo svoj vzpon začel. BOGDAN POGAČNIK

JOZEF SKONIECZNY: GRČIJA 67

Glos Robotniczy, Lodz

TIT VIDMAR

Kaj je „establishment“?

„Hodniki oblasti“ v Britaniji

Beseda, ki si jo vsak razlaga po svoje

Eno izmed najbolj zanimivih vprašanj, ki si jih lahko zastavimo o kakšni državi, se glasi: Kdo ima oblast v rokah? Kdo odloča o svetlih rešah in komu je odgovoren. Na to vprašanje dobi človek v Britaniji skrivnostni odgovor. »The Establishment«.

Beseda pomeni nekaj, kar je ustanovljeno, postavljeno in zasidrano in če že ni večno, je vsaj trajno in mogočno.

Toda če se človek zanima za nadrobno, bo po navadi dobil v odgovor jecljanje, češ da je »Establishment« nekaj tako vsakdanjega in je beseda vsakomur na ustih, da ni potrebna kakšna posebna razlaga. Establishment, so kratko malo tisti ljudje v Britaniji, ki vladajo in imajo oblast v rokah. Tako je ta brezoblična gnota ljudi dobila skrivnostni nadim.

Za nekatere Angleže so to vplivni može, ki so hodili v Oxford in Cambridge, in so zdaj bodisi v vladni palači Whitehall ali pa sedijo v pisarnah velikih podjetij, kjer skupaj s politiki odločajo o svetlih rešah. Drugi se bodo temu smejali in govorili, da je oblast v glavnem zgoščena v hiši na Downing Streetu številka 10, kjer stanuje britanski ministrski predsednik.

Tako vsaj misli sedanjí premíer Harold Wilson, ki je kmalu po prihodu na oblast dejal v razgovoru z Anthonyjem Sampsonom, piscom knjige »Anatomija današnje Britanije«, da člani establishmenta sicer lahko pijejo gin na novelnih zabavah in kričajo, da pa to nima nobenega vpliva na politiko. Politika je vprašanje oblasti, oblast pa je prešla v druge roke. Naj ljudje govorijo, kar hočejo — je nadaljeval Wilson — na volitvah imajo člani starega establishmenta samo po en glas. »Po en

glas pa imata tudi tehnik in rudar v mojem volilnem okraju«.

Toda Wilson je pozabil povedati, da so splošne parlamentarne volitve v Britaniji vsakih pet let in da se vmes marsikaj zgodi. Nekdo mora imeti vmes oblast.

Politični romantik bo takoj dejal: tukaj je parlament. Potemtakem je parlament del establishmenta, oziroma tiste sive gnote, ki ima oblast v rokah. Ali ni nekdo v prejšnjem stoletju — ali je to bilo celo prej? — dejal, da britanski parlament lahko stori vse, le moškega ne more spreminiti v žensko in obratno?

Morda je res lahko storil vse, toda današnje življenje je postalo preveč zapleteno, da bi poslanci tudi znali vse. Če ima stranka, ki je zmaganja na volitvah, udobno vedno v parlamentu, bo parlament pač glasoval tako, kakor hoče ministrski predsednik oziroma vlada. Wilson zdaj vlada v britanska grla zelo grenka gospodarska zdravila in mu nihče ne more nič — tudi parlament ne. Vsaj dokler sedi v njem laburistična večina 80 poslancev. Seveda se mu lahko lastni poslanci spuntajo, toda doslej se mu niso v tolikšni meri, da bi »vrgli vlado«, ker zelo dobro vedo, da bi bile potem razpisane nove volitve in v sedanjem trenutku niso obeti za laburiste prav nič rožnati.

Birokrati v državni službi

Britanci celo govorijo, da je njihov parlament v krizi, da ni dorusel sodobnim težavam, ki tarejo Britanijo, in da je v

bistvu nemočen. In vendar je tudi parlament del establishmenta. Kje potem se tiči oblast?

Vsak drugi Britanec bo s prstom pokazal na štirikotni blok stavb, ki so ohranile staro ime »Whitehall«, kar po naše pomeni »Beli dvor«. Nekdo se na tem mestu stanuje več v njih kralji in tudi advorni in več bel, ker je črn od londonskih saji in pokapan od golobov. Pač pa v njem stanujejo britanski »burokrati« oziroma državni uradniki oziroma mandarinji.

Takšna, kakršna je v bistvu še danes, se je britanska uprava rodila v viktorijanski dobi. Takrat je obveljalo načelo, da upravitelji države ne smejo biti strokovnjaki ali specialisti, pač pa inteligentni amaterji. In še danes ni ugasnil v britanski zavesti ideal amaterizma, ki ga je sredi prejšnjega stoletja tako znamenito opredelil lord Macaulay:

»Prepričani smo, da so može, ki so do 21. ali 22. leta študirali predmete, ki nimajo nobene zveze z dejavnostjo katerega koli poklica, pač pa zgolj odpirajo, pozivljajo in bogatijo duha, na splošno boljše od mož, ki so se z 18. in 19. letom posvečali poklicnemu študiju...«

Te besede so bile napisane pred več kot sto leti in bi se jim danes vsakdo smejal. Toda posledice te filozofije so še žive in se jim ne smejejo vsi. Napredek je vendar le v tem, da so jim smeje čedalje več ljudi.

Lord Macaulay je trdil, da so tisti, ki bežejo Cicerona in Tukidida v izvirniku, na splošno boljše povsed, ne samo v grščini in latinščini. Prevajeno na sodoben jezik,

pomeni to, da so boljši tudi od elektronskih in raketnih inženirjev. Zal pa ni tako.

Afera Ferranti

Skandal s firmo Ferranti je pokazal, da za razumevanje sodobne tehnike grščina ne zadostuje. Može iz finančnega ministrstva so sklenili s firmo pogodbo za izdelavo računalniškega sistema. Firma je zahtevala tako visoko ceno, da je imela kakih 60 odstotkov čistega dobička od celotne vsote. V parlamentu so se jezili in časniki so pisali, da je treba temeljito reorganizirati državno upravo, posebno tisto gospodjo, ki sedi v Whitehallu. Toda to je počasen proces. Kljub temu je še vedno res, da »specialista« za razliko od »amaterja« še vedno ne more priresti do najvišjega mesta v upravi. »Specialist« so še vedno sumljivi.

V »hodnikih oblasti« (naslov romana pisatelja Snowa) še vedno vladajo skrivnostni odnosi, ki jih razumejo samo posvečeni. Imenujejo jih mandarinje. To so razni sekretarji, podsekretarji, pomočniki sekretarjev in podsekretarjev. Navznoter se koljejo, navzven pa so enotni kakor falange Filipa Makedonskega. Njihove vezi segajo nazaj v slavne aristokratske šole — Eton in Harrow, Oxford in Cambridge.

Kljub temu, da venomer trdijo, da »samo posnemajo smetano« britanskih umov in da ne delajo nobenih razločkov, govorijo statistike povsem nekaj drugega. Od leta 1948 do leta 1956 je bilo na primer nad 50 odstotkov regrutov za Whitehall iz Oxforda, 30 odstotkov iz Cambridgea, samo 20 odstotkov z vseh drugih britanskih univerz. Zdaj je nekoliko bolje, toda ne dosti.

V teh »hodnikih oblasti« se lahko izgubijo tudi ministri in celo sam ministrski predsednik. Ministri se delijo v dve kategoriji — je pred nekaj leti dejal konservativni politik Iain Macleod. »Na take, ki vodijo svoja ministrstva, in na take, ki jih vodijo ministrstva... Uradniki v ministstvu vedo že v 48 urah po prihodu novega ministra, v katero kategorijo sodi njihov novi gospodar.«

Zato je tako težko opredeliti britanski establishment.

Stari zidovi se podirajo

Britanski dvor z vsem svojim zastaranim sijajem in okostenelimi navadami je seveda najstarejši del establishmenta. Toda celo najbolj romantičen in naiven Anglež ne bi trdil, da ima dvor kako pomembno politično oblast. Pač pa celo treznejši državljani Albiona še vedno govorijo, da plemstvo še ni izgubilo vsega političnega vpliva, posebno še, kadar je med seboj povezano in je sredi te povezave denar. Tako pridemo do industrijskih »baronov«, ki so se poženiili s plemstvom in tako vilihi novih moči umirajočim družbenim silam.

Kaj pa armada s svojimi posebnimi polki, tradicijami, staro srebrnino, »maskoti«? V zadnjih letih je bilo toliko starih polkov razpuščenih, da je starim vojakom krvavelo srce. Obrambne potrebe Britanije se spreminjajo, imperij je zatonil. Samo še kosček vrhnjega dela je videti nad obzorjem, toda tudi ta bo vsak hip izginil. Stara slava bo potemnela, toda spomini bodo ostali. Spomini pa vendarle niso ne vpliv na oblast. Dostikrat grede na živce tistim, ki imajo v rokah pravo oblast.

Z modernimi časi so prišli novi vplivi in novi viri oblasti. Televizija je postala del establishmenta. Ubogi Home — so ljudje govorili o bivšem konservativnem premieru — tako nemogoč je na televiziji. Podoben je izsušeni mumiji. Jabolko mu skace gor in dol in govori skozi zobe. Z njim je konec.

Toda Home je bil pameten. S svojo navidezno neobojnostjo je tako ganil srca Angležev, da so ga celo vajubili. »Reveš si ne more pomagati«, so govorili. »Kaj more zato, če ni fotograficen.«

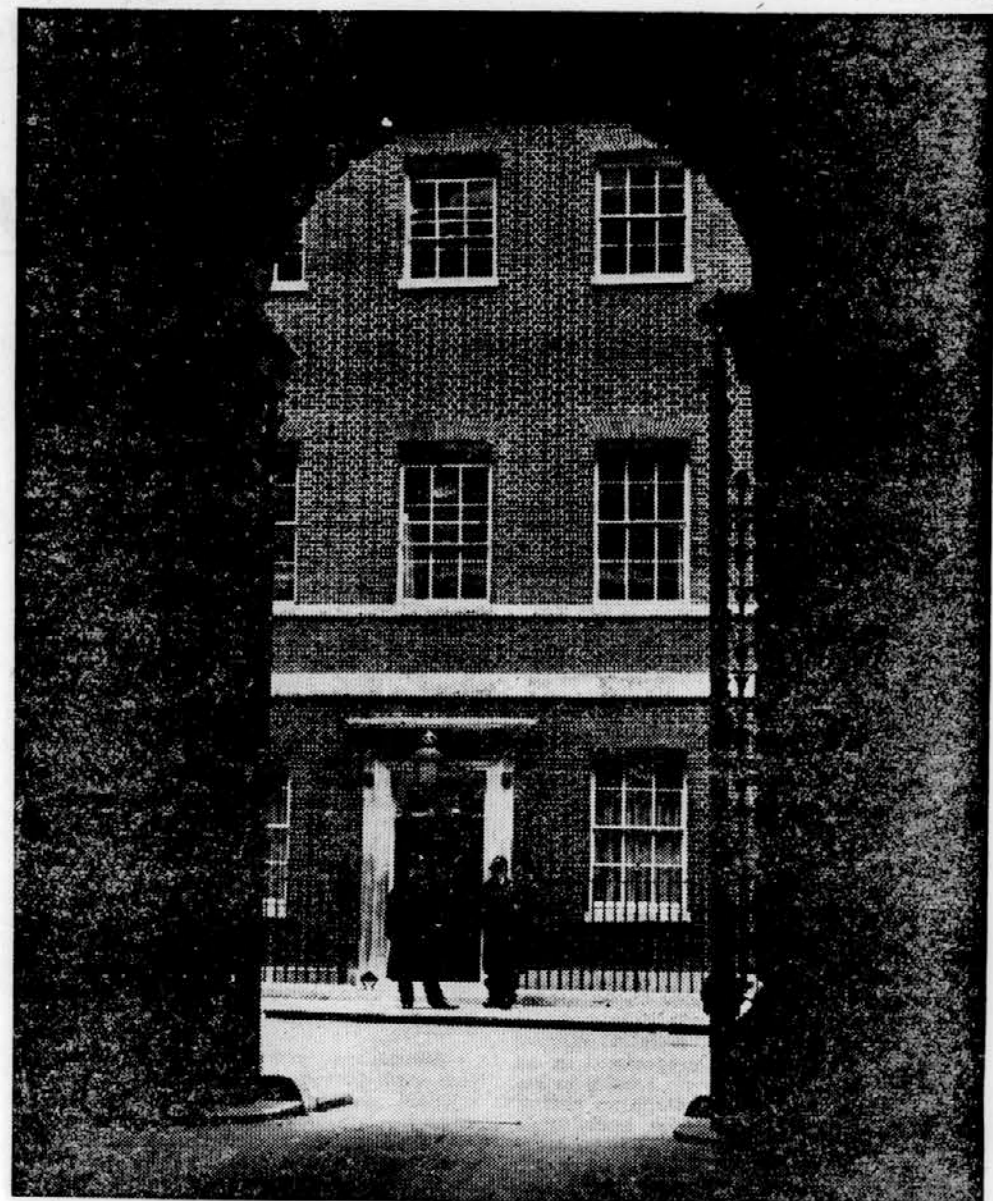
Glavni televizijski »sprasrvalci« vestí so postali del establishmenta. Politike spovedujejo pred javnostjo in pred televizijskimi kamerami — včasih celo nesramno — in pri tem predvsem napihujejo svoj lastni pomen — če ga hočejo ali ne. Naravnost ganljivo je, kako se na primer Wilson pohlevno vda, ko ga pudrajo in češje pred televizijskim nastopom.

Tudi Beatlesi so postali del establishmenta. Kadar se oni pojavijo v svojih rolls royceih vzbujajo večjo pozornost kakor ministrski predsednik ali nadškof canterburyjski. Samo kraljica jih še poseka, njen mož Filip pa že ne več.

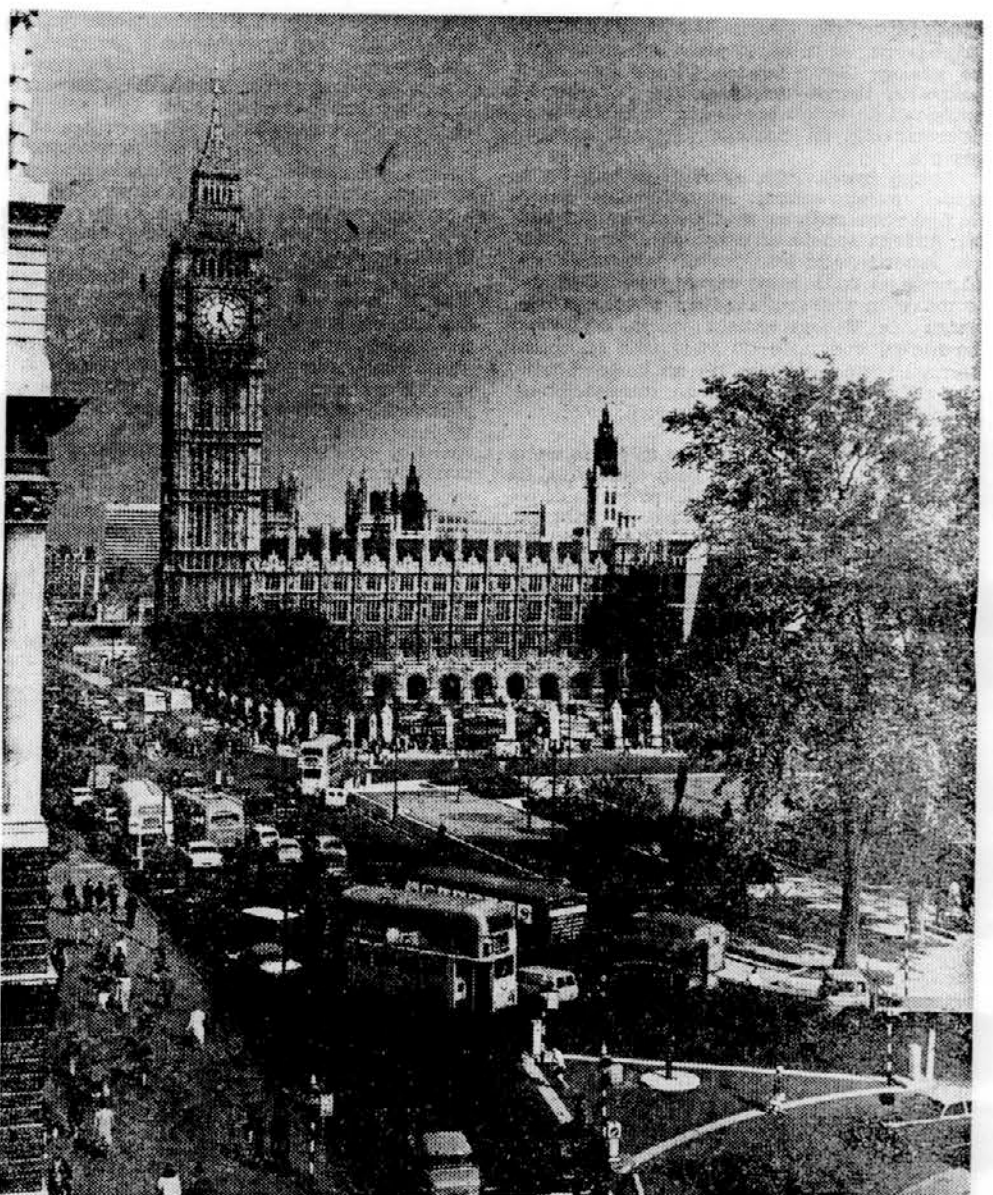
Danes je tudi modna kreatorika Mary Quant del establishmenta. Zmaganja je nad Diorjem in dala britanskim — in ne samo britanskim — dekletom krila, takó kratka, da si o njih pred nekaj leti še sanjali niso upala.

Tudi anglikanska cerkev je del establishmenta, čeprav je čedalje manj duhovna sila in čedalje bolj bogata. In prav tako je še vedno plemstvo, posebno če je bogato. Plemstvo bo v Angleževih očeh zmeraj ostalo del establishmenta, ker je to Angležu pač v krvi in vsak drugi se zanima za svoj rodovnik, da bi odkril kakšnega slavnega prednika. Potem so tukaj slavni igralci kriketa, tenisa, nogometa in celo jockeyi, to je tisti, ki jezdijo konje na konjskih dirkah...

Skratka, seznam članov establishmenta se čedalje bolj širi in oblast se s tem čedalje bolj redči. V resnici pa oblast v Britaniji ni tako na široko posejana. Premier Wilson je prav povedal, ko je dejal, da ni važno, če plemstvo ob ginu govori, da je del establishmenta. Za oblast to ni dovolj, dovolj pa je za ljudi, ki si radi delajo utvare.

DOWNING STREET 10 — VRH OBLASTI

PARLAMENT — VRH GOVERNISTVA

DVOR — VRH ESTABLISHMENTA

Vojaško-politični komentar

Italijanska „difesa in avanti“

Vojaška politika in oborožene sile naše zahodne sosede

Politični in vojaški dogodki v letošnjem letu nedvomno kažejo, da je postala jugovzhodna Evropa s Sredozemljem in Srednji vzhod najbolj nemirno področje ter središče pozornosti velikih sil.

Poleg izraelsko-arabske vojne in vojnega prevrata v Grčiji smo bili priče mnogih manevrov in podobnih vojni manifestacij, za katere ne bi mogli vedno trditi, da so imeli zgolj vojaški značaj. Zaradi tega je razumljivo, da se je v naši javnosti povečalo zanimanje za vse, kar se dogaja v naši soseski in je s tem v zvezi razumljiva tudi doletena zaskrbljenost.

Nekatere od teh manifestacij so bile v neposredni bližini naših meja, v severni Italiji. Avgusta je bil kongres rezervnih oficirjev NATO v Trstu ob hkratnih manevrih enot italijanske armade, v začetku oktobra pa velike štabne vaje poveljstev v neposredni bližini jugoslovanske meje.

„Vakuum v Sredozemlju“

Zadnje čase opažajo nov element v italijanski vojaški politiki, ki se izraža v formuli: »Italija je odgovorna za Sredozemlje«. Trdijo, da je na Mediteranu nastal »vojaški vakuum«, Velika Britanija je praktično zapustila to področje, Grčija in Turčija imata slabe pomorske enote, ameriška 6. flota ima pa v Sredozemlju strateške naloge. Takšna stališča so dobila posebno veljavo po izstopu Francije iz pakta NATO in zaradi večjega pomena, ki ga j dobilo južnoevropsko krilo NATO. ZDA dajejo takšnim konceptom vsa podporo. Prav zaradi tega so po večletnih prizadevanjih dobili v maju letos Italijani poveljstvo NATO za Sredozemlje na Malti; doslej so ga ves čas imeli britanski admirali.

Za nas je takšna vojaško-politična orientacija zanimiva zaradi tega, ker je tudi Jadransko Sredozemlje. Poleg tega pa opazimo v italijanskem tisku vse bolj pogosto stavke v starem stilu (npr. »naša Dalmacija, amare nostrum«) ali pa alarmantna opozorila, da je »jadran postal jugoslovansko morje in podobno. Tudi razne iredentistične manifestacije dobivajo vedno večjo publiciteto in s prisotnostjo vladnih predstavnikov in predstavnikov armade imajo že bolj resen pomen. Vse to kaže na neke nove pojave v italijanski politiki. Zaradi tega je koristno spoznati njeno vojaško politiko in oborožene sile.

Temeljna značilnost italijanske zunanje pa tudi vojaške politike je, da je brezrezervno povezano z NATO. Razlogi take politike so v ekonomskih interesih, v vojaško političnih ambicijah in ciljih ter ne nazadnje v tem, da je Italija razvila moderne oborožene sile na relativno cenen način, ker je v teh naporih imela stalno materialno pomoč ZDA. Čeprav daje Italija letno precejšnje vsote za oborožene sile (letošnji vojni proračun znaša 1.269.845 milijonov lir), je to vendar le 3,5–4 odst. nacionalnega do-

hodka. Zato je že bivši obrambni minister Andreotti izjavil: »Sodelovanje Italije v NATO znatno zmanjšuje vojaške izdatke. Če bi Italija hotela imeti iste oborožene sile, a popolnoma avtonomno, bi bil njen vojaški proračun enak izdatkom za civilne potrebe...«

Zanimiva je opredelitev vloge, mesta in nalog italijanske armade. Uradno je bilo večkrat poudarjeno, da je naloga armade braniti meje pred zunanjim in varovati notranjo ureditev pred notranjim sovražnikom. Slednje je vsekakor svojevrstna naloga, ki izhaja iz notranje politične situacije v Italiji.

Italija je v celoti prevzela strateške in doktrinarne poglede NATO. Njene oborožene sile so organizirane in razporejene v skladu z vojaškimi načrti NATO. Z manjšimi izjemami so enote oborožene z ameriških formacijah NATO, večji del kadra se sola v vojaških solah NATO in ZDA.

Zanimiva je strateška koncepcija Italije, ki je izražena v formuli »difesa in avanti«. Ta koncepcija je precej neprecizna in omogoča »klasične« obrambno delovanje, pa tudi preventivno-jedrsko vojno. Vojaška doktrina temelji na načelu polivalentnosti, izhajajoč od tega, da morajo biti oborožene sile sposobne za splošno jedrsko vojno, za omejeno, lokalno in pa za državljansko vojno. Temu je podrejena organizacija, oprema, razpored in ostale priprave v armadi.

Razmeroma majhna vojska

Oborožene sile Italije štejejo danes okrog 460.000 ljudi. Glede na število prebivalstva (54 milijonov) to ni velika armada. Vendar je ta armada zelo dobro opremljena, organizirana in izurjena in v njenem razvoju je očitna tendenca k specializaciji in profesionalizaciji. Zjadnje vojne pa tudi kažejo, da angažirano število vojakov ni vedno absolutni dejavnik vojaške moči.

Kopnena vojska, ki šteje okrog 270.000 moči, je organizirana v 5 divizij, 5 alpskih brigad, 4 samostojne pehotne brigade, padalsko in raketno brigado ter druge samostojne enote. Vse te enote imajo sodobno opremo, motorizirane so z dovolj oklepnih in protiolepnih sredstev ter so dobro izurjene. Posebej je treba poudariti večje število specialnih enot (npr. alpskih) ter usposobljenost vseh enot za delovanje v specifičnih razmerah balkanskega in srednjeevropskega bojišča. Glavna kopnena vojska in specialne enote so razporejene v severni Italiji na ozemlju in smereh proti Jugoslaviji in Avstriji.

Karabinjerske enote so v kopenski vojski kot njen elitni del. Sestavljajo jih izbrana in posebej izurjena moštva. To so enote, ki varujejo notranjo ureditev. Značilno je, da so izredno močne, saj štejejo okrog 90.000 ljudi. Organizirane so v 3 di-

vizije, mehanizirano brigado in samostojne bataljone. Razporejene so po vsej Italiji. Stevilne in dobro organizirane karabinjerske enote (prava mala armada) zagovorno pričajo, kakšna je vloga armade v notranje-političnem življenju in kdo je končni in glavni arbitar v možnih »demokratskih« spremembah.

Tudi italijanska mornarica je v nenehnem razvoju. Predvidevajo, da bo imela leta 1970 5 raketnih križark, 6 raketnih rušilcev, 4 klasične rušilce, 42 fregat in korvet, 10 podmornic, 78 minolovcev, 50 protipodmorniških helikopterjev — skupaj okrog 160.000 ton modernih in 100.000 ton pomožnih ladij. Za mornarico ni toliko pomembno število, kolikor zelo visoka kvaliteta. Pri vsem tem je pa zanimiva vse večja orientacija na Jadransko morje.

Vojno letalstvo šteje okrog 64.000 ljudi s približno 450 letali in 400 helikopterji pretežno ameriškega, deloma pa domačega izvora. Del letal je sposoben nositi tudi atomsko orožje. Večji del letalstva je razporejen v severovzhodnem delu Italije. Letalstvo ima na voljo zelo razvito mrežo okrog 65 velikih in srednjih modernih letališč. Protiletalska obramba je pa integrirana v sistem NATO in se vse bolj izpopolnjuje z modernimi protiletalskimi raketami.

Grški memento

Italijanska armada nima atomskega orožja, vendar so na ozemlju Italije skladišča z atomskimi konicami, ki so pod ameriško kontrolo. Vendar pa ima italijanska armada v svoji opremi precejšnje število ameriških raket tipa »Honest John« in »Sergeants«, s katerimi je možno lansirati atomske konice. Uporaba atomskega orožja je torej mogoča; to je samo vprašanje konkretne situacije. Poleg tega je na ozemlju Italije ameriška raketna skupina SETAF in letalstvo, ki je namenjeno za jedrske udare in za podporo italijanski armadi.

Parlamentarni sistem zahodnega tipa opredeljuje italijansko armado kot silo, ki je zunaj politike. V zadnjem času je opaziti, da je del vodilnega vojaškega kadra nezadovoljen s takšnim položajem. S »astrokovnimi« in »nepolitičnimi« razpravljanjem v vojaških časopisih, z organiziranimi stradaljskimimi in spominskimi zborovanji poskušajo prodreti v politično življenje in vplivati na javno mnenje.

Za italijansko notranje politično strukturo so značilne močne levčarske sile in precej močna komunistična partija. Poleg tega pa je precej časa vlada dovolj stabilna koalicija levega centra, kar, mimogrede rečeno, trenutno ustreza tudi ZDA. Vendar je kljub temu vprašanje, kakšen vpliv bi ti notranji dejavniki v danem trenutku lahko imeli na postopke in delovanje vojaškega polprofesionalnega stroja, ki se vedno bolj razvija in krepi in ki je samo del vojaškega sistema NATO. V tem pogledu je tudi grški primer dokaj ilustrativen.

IVAN FRANKO-IZTOK

Kranjec v Ameriki

Vročih psov ne jem

Obrobni vtisi s potovanja na svetovo razstavo

Psov ne jem. Ne takih ne drugačnih, ne vročih ne mrljih. Toda če greš v Ameriko, kar je doletelo mene, se moraš naposled sprizgajati tudi s tem, da boš jedel vroče pse, posebej če greš na tako velikanski sejem, kakršen je bil Expo 67 v Montrealu.

Za moj okus so naravnost ogabni. Spravi sem vase enega samega, ker sem se nadejal kdove kaksne dobrote in še zlasti zato, ker so se drugi mamlili s njimi in si pri tem še prste obližovali. Dober tek! Se zdaj me zmraz, kadar le pomislim nanje.

Na svetovni razstavi seveda niso posrebeli le za duševno, ampak tudi za telesno hrano. Stojnici, ki so skrbele za to plat življenja, je bilo nič koliko. Nič koliko pa tudi napisov, ki so vabili na pojedino »hot dogs«, kar po naše pomeni (dobesedno) vroče pse. V bistvu pa gre za nekakšne hrenovke, pečene na zaru in vložene v osladno belo gobo, ki ji pravijo kruh.

Hrenovke so to samo po obliki, in še to — hvala bogu — le polovičke. Strokovnjak za te zadeve, po poklicu mesar in gostilničar, mi je razložil skrivnost različice med temi in našimi hrenovkami. Pri nas, je pravil, delamo hrenovke iz najboljšega mesa. Najboljše je bikovo, ker nima žil. Važno pa je zlasti sorazmerje med mesom in slanino. Sedemdeset odstotkov mesa in trideset slanine. Tako je pri nas. V Ameriki je stvar drugačna. Tam zmaše v hrenovke najslabše goveje meso, obreže, ki se jih drži še loj in ki nadomešča slanino. Potlej to v strojih zmeljejo v kašo, dodajo še nekaj toliko vode (pri nas je to prepovedano), če je vode preveč, zamešajo še moka (lahko je tudi krompirjeva), počakajo, da vse skupaj naraste in če se iz te kaše izcini prebleda godlja, dodajo še barve.

njolu kuhan krompir v oblicah. Zlasti so hranljivi olupki. Kot pravi Kranjec smo prvih nekaj dni v Ameriki čakali v restavraciji na plačilnega. Tega pa od nikoder. Natakariča kar sproti prinese račun in ga diskretno položi na mizo, da drug ne more prebrati, koliko si zapiš in zajedel. Ker plačilnega seveda ni bilo, smo klical natakaričo, ki je zvedlo vjudno pobrala denar in prinesla iz blagajne ostanek. Potlej smo le boljje odprli oči in videli, da vsi plačujejo pri blagajni ob izhodu. Napitnina je vračunana.

Tepec plača dvojno

Od tam, kjer smo stanovali, se je bilo treba na svetovno razstavo voziti najprej nekaj kilometrov z avtobusom in potlej še s podzemeljsko železnico. Predantni Kranjec smo kupovali vozne listke posebej za avtobus in posebej za podzemeljsko. Čudno se nam je le zdelo, da drugi potniki more sprevidnikom nekakšne dolge listke, ki jih nikjer ne dobiš. In tako smo plačevali 30 centov za avtobus in še 25 za podzemeljsko. Dober dolar na dan v obe smeri!

Potem sem le vprašal, od kod tisti dolgi listki, s katerimi se ljudje vozijo. In smo zvedeli, Z eno karto se pelješ z avtobusom in z železnico, le povedati moraš, da boš prestopil. Če kupuješ karto na avtobusu, ti da šofer tisti dolgi listek (sprevidnikov ni), ki ga moraš izkoristiti še isto uro na podzemeljski. Na podzemeljski pa takih listkov ne dele, ampak je takoj pri blagajni avtomat, iz katerega s pritisikom na gumbo dobiš listek za avtobus. Moje avtomata pa ne moreš, če nisi prej oddal vozne karte. Tepec plača seveda dvojno.

Sistem smo preskusili in je čisto v redu deloval. Toda samo en dan, kajti naslednjega dne se je začela stavka vsega mestnega prometa.

pa smo se stali. No, potlej je res potegnil — toda v nasprotni smeri. »Brez skrblje« so nas tolažili železničarji: »Premikamo.«

In so premikali ter nas postavili na nasprotno stran. Ura je bila že četrta na devet, pa še vedno nič. Zatopil sem se v branje časopisa, sopotnik pa je brez zanimanja gledal skozi okno. Nenadno ga je vrglo: »Saj in vlak ne pelje v Beograd! Pogledajte! Na omenje piše Beograd! Nekaj nervoznih vprašanj in že sva pobasala kovčke in dirjala na drugo stran perona in na oni vlak. Še je čakal. Ta je bil pravi. K sreči je imel zamudo.

Naslednji dan ob sedmih zjutraj bi moral biti že na beograjskem letališču. Če bi potoval z večernim vlakom, bi morda prispel pravi čas, če ne bi imel zamude. Tolikšnega tveganja si ne moreš privoščiti, če potuješ — v Ameriko.

Kje je Reykjavik?

Toftu, ki je z mopedom kobacal po islandskih skalah, verjamem, da je to vulkanska pokrajina, da ne raste tam nič drugega kot mah in lišaj, da imajo ponjije, gezirje in Haekio. Le v trgovinah s spominki nisem videl lesenih čapelj in jelenov »Made in Yugoslavia«.

Lahko, da so jih ta čas že prodali, kajti mi smo prispeli tja, ko je bilo že konec turistične sezone. Videli smo pa česki kristal, češke škode in še servis zanje, hotel, v katerem smo prenočili, pa je bil opremljen s sanitarnimi napravami »Made in Czechoslovakia«.

No, sebi pa nisem verjel, da bom sploh kdaj v življenju videl Islandijo. Še takrat ne, ko so nam iz pilotske kabine po odletu iz Beograda sporočili, da bomo leteli na višini 7000 metrov in da bomo v dobrih šestih urah v Reykjaviku. Kakšen Reykjavik neki, ali je tudi na Skotskem kakšno mesto s tem imenom? V programu, ki so mi ga poslali z zveze novinarjev, ni bilo o Islandiji in o prenočevanju v Islandiji niti besedice. Tako sem videl Islandijo in Reykjavik po dolgem in po čez.

Zdaj šele razumem spornike, ki se pritožujejo, da potrebujejo nekaj časa za aklimatizacijo, če potujejo na tekmovalne na druge celine. Z Islandije smo odleteli okrog četrta in pol dne in je bilo kar mrz — manj kot deset naših dni. V Montrealu smo pristali ob pol dveh po krajevem času, leteli pa smo dobrih sedem ur. Padli smo v

KANADSKI PAVILJON V MONTREALU (S »KATIMAVIKOM«) Foto: V. J.

peklensko vročino — čez trideset v senci. Pravo indijansko poletje, kot pravijo v Kanadi zapozneli jesenski vročini. Preden smo prišli v mesto, se spravili v hotel, večerjali, se nagnali cestnih listov, ugotovili, da jih ima najmanj deset avtomatske prestatve in še to, da z električnim britjem ne bo nič, ker evropski vtičniki preveliki, je bila ura devet po njihovem času, po našem pa dve zjutraj. Tri dni smo se prebujali ob dveh ali treh zjutraj, preden smo se navadili na njihov čas.

Razlika v času pa je po svoje tudi koristna. Ze v nedeljo zvečer smo prebrali v

časopisih, kako sta igrala Maribor in Olimpija. Objavljajo namreč rezultate vseh evropskih nogometnih lig.

Kako velika je Slovenija

O lovcih in uradno potrjenih trofejah v paviljonu ameriške države Maine, kjer je lovski paradaj, raje ne bi govoril. V paviljonu je nazorno prikazan ribolov, lov na race

in jelene. Premikajoče se lutke namakajo trčke, merijo s puško in tako naprej, kar je enega izmed obiskovalcev spodbudilo k temu, da je mično hosteso uščipnil in se takoj opravičil: »Just to see if you are alive!« (Samo videti sem hotel, če ste živi!). Raje bom povedal občutke, ko se ob koncu septembra pelješ z letalom na višini 8200 metrov nad Ljubljano. Letalo je še v soncu, spodaj pa trda tema. Ko si nad Trbovljami, Ljubljano še vidiš, vidiš pa tudi mariborske luči.

S te perspektive res nisimo veliki. VLADO JARC

Marek Antoni Wasilewski:

Z „A. K.“ na begu v svobodo

Poljski novinar popisuje, kako se mu je kot nemškemu vojnemu ujetniku posrečilo zbežati k jugoslovanskim partizanom

Pred kratkim se je oglašil v našem uredništvu poljski pisatelj in novinar Marek Antoni Wasilewski. Povedal je, da redno obiskuje Jugoslavijo in goji stike s tistimi ljudmi, ki so mu pred koncem vojne omogočili, da je pobegnil k jugoslovanskim partizanom. Wasilewski se je udeležil varšavske vstaje in je prišel v nemško ujetništvo. Skupaj s prijateljem je pobegnil z vlaka in se čez Celovec in Maribor prebil v Zagreb, kjer je našel ljudi, ki so mu pomagali naprej. Naprosili smo poljskega kolega, ki je stalni sodelavec vrste varšavskih časopisov, naj za naš list popiše ta »beg v svobodo«. Njegov sestavek bomo objavili v dveh nadaljevanjih.

Nas transport, sestavljen iz poljskih vojnih ujetnikov, ki so morali v kazensko taborišče Markt Pongau, je na odseku Lienz-Spittal skopnel za šest ljudi. Svojim kolegom nisem zametil, da so pobegnili, saj sem tudi sam z vsem srcom hotel izginiti in sem čakal na ugoden trenutek, predvsem na pomlad, ki bi mi dovolila, da bi se prebil skozi gore. Tisti, ki so bežali med potjo, namreč niso izbrali najprikladnejšega trenutka. Zvečer so zbežali v gozd. Aprilsko hladno vreme jim bo zagrenilo nočni počitek, hrane pa niso mogli imeti več kot za štiri, pet dni in to izključno suhi proviant.

Naši stražarji očitno niso razmišljali tako, kot smo razmišljali mi. Vedeli so, kakšna kazen jih čaka, ko se bo v taborišču Markt Pongau izkazalo, da so namesto sedemindesetih privedli le enainštirideset ljudi. Bili so besni. Hodili so z naperjenimi puškami. Uderjali so z diamni po koptih brzostrelki. Ni si bilo treba delati utvar, da ne bi uporabili orožja, če bi opazili, da se kdo pripravlja na beg. Že zaradi reda in da bi rešili svoj ugled, bi bili pripravljeni ubežnike hudo kaznovati. Morda bi k temu spadalo tudi truplo, morda dve...

Priložnost v Spittalu

Cep rav vsa ste to dobro vedela, sva s Staszkom (tj. Stanislaw Szybowski) bila pripravljena na beg. Priložnost se je ponudila na kolodvoru v Spittalu. Kadar so nas poprej gnali po ozkem prehodu na peron, so naši stražarji šli zadaj. S Staszkom sva bila prva. Ko sva prišla na peron, sva z gledala pred seboj stoječi tovorni vlak. Vagoni so imeli odprta ali priprta vrata. Biskovito sva skočila v enega izmed njih in zaprila vrata za seboj. Začela se je loterija: ali bova mogla odpreti vrata na drugi strani ali ne? Zbral sem vse moči in se uprl v vrata. Strgale so se nekakšne žice, odletela plošče in vrata so se premaknila. Pred seboj sva zagledala potniški vlak.

»Achtung! Achtung!« se je prav tedaj zaslišalo skozi zvočnik. »Brzi vlak proti Beljaku pripravljen za odhod. Potniki vstopite in zaprite vrata.« Skočila sva v vlak in zaprila vrata za seboj. Hip nato je vlak potegnil. Stražniki bodo morali pri prijavljanju zmanjšati število prigranjenih ujetnikov na

galico, toda veter jo je takoj upihnil; s seboj sva imela dve škatici vžigalic, ki ju je bilo treba hraniti za morebitna ognjišča v hribih. »Kaj naj bi to bilo?« je vprašal Staszek. »Kaj jaz vem,« sem odgovoril, »morda napis, da je teren miniran, morda opozorilo, da je vstop prepovedan, ker je to vojaško področje. Ne moreva napredovati naprej v tej smeri, sam hudič ve, kaj naju tam čaka.«

Zavila sva torej vstran in ko sva prispela do golih, brezlistnih grmov, sva si pgslišala sredi njih, zavijajoče se v odeje in plašče. Staszek je imel debelo odejo, jaz pa dve tanki. Nazadnje sva se zavila tako, da sva ležala s hrbtom proti hrbtu, pod glavo pa sva si dala nahrbtnike. Tako se je začela najina prva begunska noč, noč med 11. in 12. aprilom 1945.

Pa se nisva naspala. Ponoči se je začelo bombardiranje Beljaka z napalmi bombami in v kratkem sva imela pred seboj razgled, da bi si Neron ob njem najbrž zaezel lutnje. Midva pa si nisva želela drugega, kot da bi nam katera izmed bomb ne padla na glavo. Do svita ni bilo slišati drugega kot krike ljudi, ki so gasil pogorišča.

Dogodek na dravskem mostu

Mokra od rose so naju prebudili glasovi prihajajočih ljudi. Grmovje, ki se nam je zdelo redko in pred seboj sva zagledala nemško kolono, ki je šla v gosjem redu. Bilo jih je približno dvajset. Naslednji trenutek nama je prešinilo skozi možgane, da je nemara to patrulja, ki išče prav naju. Stisnila sva se k zemlji, ker pa sva si postila v najhni vdolbini, se je bilo laže skriti. Nemci so šli mimo in se oddaljili. Počakala sva deset minut in potem zvilva prtljago. Takoj nato sva odkorakala proti jugu.

Kako sva bila presenečena, ko sva kmalu pred seboj zagledala korito razburkane gorske reke. O tej reki nisva vedela nič. Bila sva prepričana, da samo Drava deli Avstrijo od Slovenije. Pozneje se je izkazalo, da je bila to reka Zila. Moralna sva se prepričati, če tu morda ni mostu, ker ni bilo videti, da bi se dalo reko prebrsti. Najprej sva odšla v desno in za las, pa bi se najin beg končal. Naletela sva na tisti oddelek Nemcev, ki sva ga videla zjutraj. Napajali so konje in jih prali v reki.

Hitro sva se umaknila in naredila desetkilometrski marš v nasprotno smer. Prišla sva od kraja ob reki, kjer je čez reko vozil brod. Toda že od daleč sva videala, da jo upravlja moški iz Landswache, z rumenim opasčem in puško.

Sklenila sva, da se bova vrnila, obšla Nemce, ki so napajali konje, in spetoma poskusila najti tako velik most, da bi se v velikem prometu lahko izmuznili neopazno. Utrujena zaradi pripeke in marša sva prispela spet do tabele, ki nama je naglašala toliko strahu v kosti. Na tabli je pisalo: »Na tem mestu je strogo prepovedano odmetavati smetla.«

greb pelje skozi Celovec. Vstopila sva v oddelek za vojake. Pokrila sva se z odejami in se delala, kot da spiva. Pozno ponoči sva prispela v Celovec. Ferone na porušnem kolodvoru so obkrožali vojaki. Ko sva stopila z vlaka, sva imela na izbiro: pridružiti se skupini civilistov ali skupini vojakov. Izbrala sva vojake in skupaj z njimi morala v vojašnico. Tu smo se postavili v vrsto. Bilo nas je več kot sto. Moralni smo mimo okenca, kjer nas je legitimiral oficir. Skromno sva se postavila na koncu repa in poželjivo gledala proti vratom. Po uri čakanja sva se odločila za prvo ločitev od vrste; stopila sva skozi vrata in naletela na stražarja.

»Stala bila legitimirana?« je vprašal. »Bila,« sem odgovoril. »In kje so vajni papirji?« »Ni kje,« sem odgovorila. »Ali ga tu še ni bilo?« sem hlinil prebenedenje, stakoj se mu pridruživala. »Jadrno sva se vrnila. Pred okencem je stalo še približno petdeset ljudi. Vrsta se je sedaj hitreje pomikala, čakajoči so drug za drugim izginjali v notranjost vojašnice, medtem ko smo mi stali v veliki dvorani, ki je spominjala na kolodvorsko čalnicano.

Ko naju je od okenca, izza katerega so kukala velika očala kontrolnega oficirja, ločilo se še 15 ljudi, sva se spet oddočila. Tokrat pri vratih ni bilo stražarja. Spet kot v slabem filmu... Nisva razčlenjevala okolnosti prijazne usode, ampak sva poskrbela, da bi jih čimprej izkoristila. Nenadoma sva se znašla na temni, porušeni ulici in skoraj beže sva se napotila na kolodvor. Tu sva se hitro pozanimala, kateri vlak pelje proti Zagrebu. To je bil vlak s tovornimi vagoni, preurejenimi za ljudi. Vstopila sva v vagon in zjutraj okrog pete ure je vlak odpeljal.

Vozenje se nisva dolgo veselila. V majhnem naselju Grafenstein (Grabstajn) je vlak obstal in se ni premaknil nikamor. Kmalu se je izkazalo, zakaj. Most čez Dravo je bil porušen in železna cesta je bila pretregana. Treba se je bilo napotiti peš, do naselja Kamen, kamor bi moral prispjeti drug vlak.

„A. K.“ kot „Arbeitskommando“

Na hitro sva se ogledala po potnikih. Večinoma so bili ruski vojaki, ki so pripadali oddelkom izdajalca Vlasova; razen njih je bilo tudi precej Nemcev. Pravkar je neki nemški oficir ukazoval vojakom, naj odgovorijo vrede na ročni vozček, ki so ga iztaknili v bližini. Vozček je imel štiri kolese in najbrž bi moral biti v njem vprežen osliček. Takoj sem se javil oficirju kot prostovoljec, ki bi rad nadomeščal osla.

»Midva,« sem dejal, »gospod leutnant, sva iz nove, mlade formacije Arbeitskommando, sestavljene iz Poljakov, ki si je zadala nalogo nesebično pomagati Nemcem. Če dovolite, prav rada potegnava vozček prav tja do Kamna. Da bova laže vlekla, bova natovorila tudi svojo prtljago. Imava kovček in dva nahrbtnika.« »Ne bo prostora!« je rekel oficir. »Bova že poskrbela, da bo vse v redu,« sem dejal.

Vrsta v Celovcu

Zvečer sva se spet znašla — na postaji v Beljaku; sklenila sva nadaljevati beg z vlakom. Naposled sva znova zvečer sedla v vlak z napisom: Klagenfurt. S table na postaji sva razbrala, da pot v Za-

(Nadaljevanje in konec prihodnje sobote)

Hrvaška knjiga o slovenskem slikarju

Zagrebski Stroj

„Mihael Stroj“, monografija dr. Anke Bulat-Simičeve

NACETE ILUZIJE

Z obnovno grajskega kompleksa na Kodeljevem so vrnilo vsaj nekaj nekdanjega poleta Jelovškovim freskam Foto: S. Busić

Sprehod na Kodeljevo

Vrata v ta svet si moraš odpreti sam...

Resničnost in (prijetne) utvare okrog Jelovškovih fresk

Kdo dandanašnjih Ljubljančanov, ki ga sprehod zanese na Kodeljevo, v bližino Codellijske graščine, bi si moral predstavljati, da se je pred nekaj stoletji tik njenih zidov vijugala Ljubljanka, da je grad, imenovan Turn, stal pravzaprav na njenem bregu. Le, če ga zgodovinar opozori, opazi na obe strani dreveroda, obrnjena tja nekam proti Golovcu, r. rahle vdolbine njene nekdanje struge. Ljubljanko so ukrotili z bolj ravno linijo, nič več se ne svedra po svoje skozi ljubljansko dolgo vas, iz šempeterjskega predmestja je zraslo mesto, iz Codellijskega Turna in njegove okolice pa je čas počasi storil kraj z razpadajočo zgodovino naznamovanega odlašanja. Marsičesa, najrazličnejšega, kdo ve, česa vsega. Pomniki zgodovine, ki zanje preneha utripati živ interes vsakdanjca, postanejo navadno kaj hitro stikalice vseh slepih tirov in veliko prizadevanj je treba, da se jih razvođa in poveže z normalnim obtokom življenja, kadar jih želi družba znova s pridom porabiti in jim vrni kulturno-umetniško vrednost.

To gotovo prav dobro vedo na močanskki občini, pri Domu upokojencev Tabor in v mestnem muzeju. Z vseh teh treh strani so se namreč lotili urejanja Codellijske graščine, da bi bila končno spet v korist, kulturno razvedrilo in konec koncev ponos svojemu obližju. Sliši se nenavadno, pa zato ostarelih ljudi, ki so v lepo in ustrezno preoblikovano delu grajske stavbe že začeli prebivati, Codellijska graščina po izpeljavi vseh načrtov zažvela kot družbeni in družabni center, pomemben za svojo okolico: z obratom družbene prehrane pa s spomeniškovarstveno adaptirano grajsko kapelico, ki bosta sredi navedenega parka skrbeli za telesno in duševno hrano svojih obiskovalcev Kapelico, dragocen kulturozgodovinski spomenik, je namreč prevzel v upravljanje mestni muzej. V njej bodo dobili svoj razstavni prostor močanski likovniki, v njej bodo občasno prirejali tudi koncerti in drugi okoliški primerni umetniški nastopi. Dom upokojencev Tabor bo svojim varovancem v Codellijski graščini tako omogočil dvojce: počutju potrebno in primerno zatijse te arhitekture, hkrati pa — v vrvežu obiskovalcev vsega kompleksa — še zmeraj življenje sredi življenja.

Zdaj pa se preselimo v drug, še bolj zatizen prostor, v kapelico, kjer se že nekaj časa skozi ves dan, dokler pada skozi okna in vrata in izpod kupole dnevena svetloba, premika od stene do stene s potrežljivo in natančno vztrajnostjo samotnega pustvarjalca konservator Izidor Mole. Njegova naloga je, da reušira freske po stenah, delo našega baročnega slikarja Frančiška Jelovskega, po katerem kapelica slove in ki so bile v kupoli in laterni obnovljene že v desetletju pred drugo svetovno vojno.

Izidor Mole je pravijo strokovnjaki. Velik izvedenec ravno za apeno reušiti. Pri nanedanju mokrih barv, razlagajo, je treba vedeti, kakšna bo barva, ko se bo posušila. Za to je treba imeti oko in izkušnje in on, očitno, ima oboje. Jelovska ne restavrira prvič, s pustvarjalčojim ga čopičem je predel prenekatero njegovo slikarjso, zato ga intimo pozna in ne dvomi o tem, da oživlja oziroma poživlja v Codellijski kapelici barvo njega in ne morebiti kakega drugega baročnega iluzionističnega slikarja. Istega angela, nam navaja enega izmed svojih doka-

zov, srečamo tu, pa na Sladki gori, pa v Ska-ručni, in v Vipavi in na Grobljem.

Sicer pa o tem, kdo je avtor poslikave v kapelici, poznavalci tako in tako že dolgo ne dvomijo več. In tudi znani datum se ujemajo ter pričajo o tem, da Jelovšek svojih slikarskih odrov ni premestil od daleč, ko ga je bil Avgustin Codelli plenititi Fahrenfeld poprosil, naj pride poslikat njegovo kapelico pri Turnu. Leta 1734 je namreč dokončan znamenite freske v šempeterjski cerkvi in prav tega leta je bila gradu prizidana kapelica. Da je to res, govori latinski napis ob zadnjem koru. Viktor Steska ga je v Zborniku za umetnostno zgodovino leta 1923 prevedel takole:

«Ko je sedel ob vslu cerkve Klemen XII. in je vladal državo Karel VI., je to ledino graščino Turn, ki jo je kupil rajni Peter Anton Codelli pl. Fahrenfeld, spreminil v sedanji tempel njegov dedič Avgustin Codelli pl. Fahrenfeld, gospodar v Turnu, na Dobravi in v Zalogu itd., ga od tal postavil, sezidal, dovršil, okrasil in ga posvetil brez-mažni Deviici.»

Stava sama je zelo podobna cerkvi v Križankah, ki jo je leta 1714-15 sezidal beneški stavbar Domenico de Rossi. Tistemu, ki jo je postavil, je hotel pokazati svojo moč potres leta 1895. Pa mu je zmozel samo malo ponagajati: eden od starih napisov pod stropom kaže tam, kjer si črke ne slede več v normalnem zaporedju, za koliko se je kupola med zibanjem Ljubljane konec devet-najstega stoletja premaknila.

Toda na to drobno znamenitost se bo obiskovalec, lahko samo prepričan, spomnil šele, ko se bo sredi svojega razgledovanja že umiril in bo začel črkovati gesla, kot, recimo, *Mulier fortis et invicta*, in mu bodo podobe že pripovedovale tudi svojo mitološko vsebino. Takerat bo, zanesljivo, prvi čar te slikarje na njej že izgubil svojo največjo moč, ki je v hipni navideznosti, v kratki, vrtoglavi zablodi, v občutku do nezmernosti prepričane značnosti in brez-končnosti in ne v studionem merjenju porpore in določanju literarne vsebine posameznih prizorov, v kabinetnem, med štiri stene zaprtem tuhanju in presojanju s široko odprtimi očmi.

Kdor si hoče ta čar podaljšati in čim-dlje lebdeti v najintimnejšem vzdrušju Jelovškove umetnosti, ta naj doživi barvno notranjost tega majhnega hrama prizumjenih vek, odsotnega pogleda. In nenadoma se mu bo zgodilo nekaj, česar ne bi mogel verjeti treznim očem — poslikava bo raz-kamnila zidovje, ki jo nosi, stene bodo iz-pokrajine, ki se na njih odigravajo svetopi-semske prizori, se bodo nadaljevale obrabi arhitekture, gledalcu se bo mogoče izkribi v njih in še jim ne bo ugledal trdih in otipljivih meja obzorja. Kako tudi, saj se odpirajo v azur neba, ki je brez tesnobe tostranske ograjenosti, prijetno zvrčinega ga ga potegnje vase, čedaje više plava, mimo likov, natančno in mojstrsko izobilj-kovanih, se mota, nenadoma si lahko vse čisto od blizu ogleda, in ko je najbolj vzhi-den od bližine teh daljav, naraščajoče na-vedenje izbruhne skozi laterno vrh kupole — kam?

Zidovje baročnih stavbarških mojstrovlin se je pod roko podobarja-iluzionista začelo stapljati z netarnim nebom, preprosto od-piralo se je in izginjalo v njem. Jelovšek je to dosegal, kot je lepo vidno v kapelici

Te dni je prišla na knjižni trg knjiga, ki bo za trdno v marsičem odkritje in hkrati nova potrditve slovenske likovne ustvarjalnosti v bidermajerskem obdobju, se pravi pred skoraj poldrugim stoletjem, v Prešernovih časih.

Gre za monografično študijo dr. Anke Bulat-Simič, ki je rezultat dolgoletnih zbiranj in odkrivanj. Izšla je pod naslovom: „Mihael Stroj“ kot 13. zvezek likovnih izdaj Društva hrvaških likovnih zgodovinarjev s skoraj petdeset strani besedila in s 33 reprodukcijami slik, skoraj samih portretov v olju, ki jih je slikar ustvaril v dvanajstih letih svojega prebivanja na Hrvaškem, v glavnem v Zagrebu (1830—1842).

Istega dne, ko mi je prišlo v roke to delo, sem na avstrijski razstavi v zagrebškem Muzeju za umetnost in obrt med zbirko vedut, ki so razstavljene v prvem nadstropju, naletel na delo naslovena človeka, namreč Lovrenca Janša (1749—1812) iz Breznice pri Radovljici. Takole je podpisana: Laurenz Janscha, Blick vom Cobenzl gegen die Donauauen. In še kolorirana je povrh. Bila mi je kot introitus v svet naših starih mojstrov.

O slikarju Stroju na Slovenskem se zdalec nismo dovolj napisali. Lahko bi rekli, da smo si doslej sploh premalo prizadevali, da bi ga spoznali. Če človek prebrata skromne podatke, ki smo jih doslej vedeli o njem, če upošteva dejstvo, da je npr. v knjigi, o kateri teče pogovor, nič manj kot 56 reprodukcij del, o katerih avtorica monografije trdi, da so prvič registrirana, ne bo prav nič čudno izvenela trditve, da slikarja Stroja čisto preprosto nismo poznali. Upam, da bomo o njem in njegovem ustvarjanju doživeli primerno slovensko monografijo. V tem primeru gre le za odkritja na hrvaški strani, kjer je slikar resda deloval v svojih najplodnejših mladih letih.

Drži pa, da je Stroj večji del svojega življenja prebil le na Slovenskem, da je bil v Ljubljani umetniško dejaven po svoji vrtni iz Zagreba; kaj pa je počel tistih pet let po akademiji (1825—1830), bo treba še ugotoviti.

Bidermajerski slikar z Ljubnega

Ta razen Josipa Tomina vsakakor umetniško najpomembnejši slovenski slikar na meji med klasicizmom in romantiko se je rodil na kmetih, v Ljubnem na Gorenjskem 30. septembra 1803. Do danes ni prav nič znanega, iz kakšnih nagibov in v kakšnih okoliščinah se je odločil za slikarski poklic. Prebiram čisto nekonkretna podatke o njegovem šolanju v Benetkah in v Rimu (katalog »Klasicizem in romantika na Slovenskem, Ljubljana 1954) in ugotavljam, da je bil dr. Anka Bulat-Simič v tej knjigi na podlagi vesti v »Intelligenzblatt zum Agrarner Zeitung« od 16. novembra 1830, kjer je napisano, da slikar Stroj prihaja prehodno v Zagreb, »Dunajec«, ubrala pravo pot.

V arhivu dunajske Umetniške akademije je ugotovila, da je devetnajstletni Stroj 22. decembra 1822 vstopil na dunajsko akademijo in da sledove o njegovem šolanju na njej lahko spremljamo vse do 1835. leta. Tam je zapisano, da je deavski sin, da stanuje na Landsstrasse 46 pa še to, da je obiskoval zimске in poletne tečaje za »Historien-Malerei, Zeichnung, Blumen-Malerei«, in kar je za njegovo kasnejše delo zanimivejša »Modellkunst«. Potemtakem visi tisto njegovo šolanje in Italiji nekako v zraku. Tam se je mogoče izpopolnjeval po končni akademiji.

Je pa res, da o znanjem Strojevem življenju tudi danes po tej študiji, vemo sila malo. Štiri dni po omenjeni vesti v »Agrarner Zeitung«, lahko beremo, kako slikar vabi »visoko plemstvo in spoštovano občinstvo«, naj si v njegovem stanovanju v Opatiški ulici 79 v Zagrebu, se pravi v Gornjem gradu, ogleda znatno zbirko slik, ki je do stopnja vsak dan kar pomeni, da je bil Stroj takrat že silno naseljen v Zagrebu. Boris Kelemec je o svojih dunajskih odkritjih (tudi o tem, da se je drug slovenski slikar, Matija Brodnik iz Dolenskih toplic, enindvajsetleten novembra 1835 vpisal na dunajsko akademijo in izstopil v avgustu 1836) pisal v zagrebški »Republiki« (12/1964), medtem ko je Anka Bulat-Simič v »Peristilju« (6—7/1964) tiskala članek »Školovanje Mahela Strojca«.

Stroj je leta 1842 zapustil po polnih dvanajstih letih rodovitnega dela hrvaško glavno mesto. Po nekaterih podatkih je mogoče sklepati, da je tudi še kasneje začasno zahajal na Hrvaško. V Ljubljani je bil dovolj aktiven slikarsko vse do leta 1855, potem pa je slikael manj. Umrl je v Ljubljani za kapjo 19. decembra 1871.

Iz gradiva, ki ga prinaša sedanja monografija o Stroju, je mogoče dokončno ugotoviti, da je veljal Stroj tista leta v Zagrebu za najbolj izbranega in tako rekoč modnega portretista. Kje je delal, v študiju ni podatkov, razen tistega prvega. Slovensko gradivo trdi, da je imel v lastni hiši na ogli Hlice in Mesniške ulice svoj atelje. In še to, da ga je v hirske kroge uvedel Stanko Vraz. Stroj je imel sorazmerno številno klientslo iz višjih in petičnih krogov, tako plemiško kot meščansko in trgovski, pa še tisto iz cerkvenih krogov, in sicer brez razlike vere, saj najdemo zastopane katolike, pravoslavce in uniante.

Prva dva Strojova portreta, ki ju sploh poznamo, namreč portreta Janeza in Gertrude Martičič, sta bila izdelana, kot poves signatura na Gertrudinem leta 1830. Kje sta nastala, ni dokončno ugotovljeno. Bulat-Simičeva dopušča možnost, da sta bila naslikana v Zagrebu. Verjetneje je pa, da sta prišla portreta po sorodstvenih vezeh veleposestnika Gvida Pongratza v Zagreb po letu 1849. Portreta, ki sta danes v ljubljanski Narodni galeriji in se uvrščata med najbratrnejša Strojova portretna dela, leta 1935. neki zagrebški kolektionar odkopal od drugega iz Zagreba in ju 1948 prodal naši Narodni galeriji.

Stroj je o pravem času prišel v Zagreb, ki je bil takrat majhno mesto, a je pa prav tiste čase v vedno večji meri po-

stajalo ne samo upravno in politično, ampak tudi kulturno središče zgornje Hrvaške. To so bila leta, ko se začelo iti v klasje hirske gošnje, ko so se mladi ovedeli, torej leta hrvaškega »Sturm und Drang«. Gre natančno za leta priprav in urednitve narodnega ideala mladih hrvaških krogov.

Koga vse je slikal Stroj v Zagrebu? Vso smetano takratne družbe. Pa tudi preprosteje osebnosti iz trgovskih krogov. Med drugimi: pesnika Pavla Stoosa, avtorja znane pesmi »Kip domovine«, Stanka Vraza, pravoslavnega škofa Georgija Hranilova iz Pakraca, zakonca Sofijo in Pavla Hatza, Fanny Jelčić, v Zemunu rojenega zagrebškega trgovca Kristofora Stankovića, dakovski škofa Mirka Karla Raffaya, Julijo — Gabico Cantilly iz Samobora, Vrazovo izvoženjo, ki pa se je leta 1837 poročila s petičnim ljubljanskim trgovcem Edvardom Englerjem (šest ali sedem let kasneje je Stroj izdelal tudi njegov portret), zakonca Vilhar in številne druge osebnosti.

Večji del teh portretov je signiran. Stroj je imel navado, da je ob portretiranju redno signiral je zemni cerkve, vendar ampak da ni izdeloval samo v Zagrebu, ampak po vsej zgornji Hrvaški, tako v Vraždini, po dvorih in gradovih v Hrvaškem zgorju, v Samoboru, Krapini in drugod. Dr. Anka Bulat-Simič pravilno domneva, da je portret »Moškega v rdečem telovniku« portret Ljudevita Gaja. Seveda je cela vrsta portretov, ki ne vemo, koga predstavljajo in so priložnostno poimenovali.

Kar zadeva sakralno slikarstvo, je v Zagrebu Stroj naslikal oltarno sliko sv. Frančiška Ksaverijskega za glavni oltar cerkve v Vugrovcu blizu Zagreba (brez posebnega uspeha) leta 1839. Iz ohranjenega popotnice vemo, da je za sliko prejel 360 godinarjev. Kasneje je naslikal še Poklonitev treh kraljev, ki je v zasebnih rokah. Pač pa so pred kratkim v župni cerkvi v Novi Rači pri Bjelovaru odkrili še tri oltarne slike, ki jih je izdelal Stroj menda že v Ljubljani (Marijin vneboh) je slikan 1841, medtem ko sta sliki sv. Apolonije in sv. Barbare prispeli v cerkev 1847. leta).

Po dosedajšnjih podatkih je Stroj v Zagrebu izdelal eno samo žanrsko sliko, imenovano v kovačnici. Slika je velika (141 x 180 cm), slikana leta 1838, sedaj v zasebni lasti. Zanimiva so še štiri alegorična Strojova platna, ki predstavljajo štiri kontinente (Amerika, Azija, Evropa in Afrika), predstavljeni v podobi ženskih likov (iste velikosti 79 x 116 cm). Kje so te alegorije slikane, ni znano, našla pa jih je na znanem gradu Trakošćan v Hrvaškem zgorju prof. Zdenka Munk.

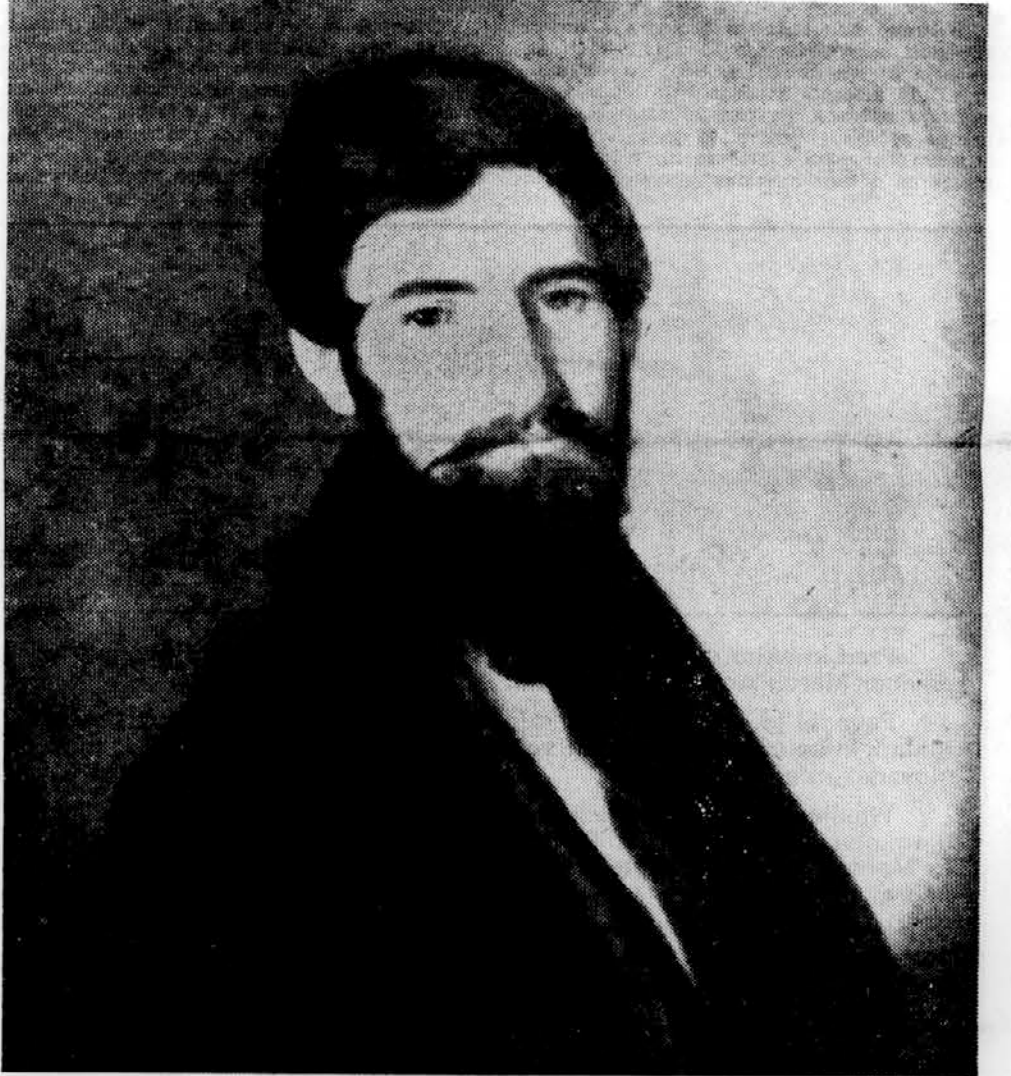
Največja dva portreta, ki ju je Stroj izdelal v Zagrebu (1838), predstavljata cesarja Ferdinanda I. in cesarico Marijo Anjo (250 x 156 cm). Očitno gre za naročilo. Hranijo jo v zagrebški škofiji.

Potreba po retrospektivi

Delo, ki ga je opravila s to knjigo dr. Anka Bulat-Simič, zasluži priznanje z naše strani. Ze pred tem je obširneje raziskovala življenje in delo zgoraj omenjenega Matije Brodnika v Zagrebu. Prepričan sem, da bo knjiga izvala nujno prevrednotenje slikarskega opusa Mihaela Strojca, ki stoji sedaj pred nami v čisto novi luči.

V bližnji bodočnosti bi bila zaželena primerna retrospektivna razstava celotnega Strojovega opusa, ki je doslej znan. Na njej bi bilo mogoče prvič v zgodovini videti, kaj nam je ustvaril ta doslej preneško cenjen umetnik. Črta njegove kvalitete res ni enotna, saj zaznamuje čudne, dostikrat skoraj nerazumljive vzpore in padce. In prav zaradi tistih vrhuncov, ki jih je precej v navezo sedaj odkrili delih, ki jih je ustvaril med Hrvaši. Sele po taki razstavi bo namreč mogoče dokončno oceniti njegovo delo in mu priznati pravično mesto med slovenskimi slikarji prve polovice minuloga stoletja. Razstava pa bi morala biti prirejena tako v Ljubljani kot v Zagrebu.

TONE FOTOKAR

MIHAEL STROJ: STANKO VRAZ

Opera

Delež razboritega organista

Ob novi uprizoritvi Foersterjevega »Gorenjskega slavčka«

V vrsti proslav ob 100-letnici našega gledališča je Opera v Ljubljani nanovo uprizorila delo »Gorenjski slavček« skladatelja Antona Foersterja. Ob tem je morda koristno preučiti položaj tega prvega celovečernega orodnega glasbenega dela, ki ga je za nas napisal rojen čeb, ter ga primerjati z dosežki s tega področja drugod. Severla morejo takšne misli biti tu le nakazane, a ostanejo nujno nezpeljane: temeljitše presre vseh okoliščin okrog nastanka in vloge tega dela v naši glasbi bi terjali daljši študij in obsežnejši prostor za priobčanje.

Kulturno-politični položaj je bil pri nas v tretji četrtini preteklega stoletja dojak nerazčisen in zaostal; glasba je — kot vesleje in povsod — stala najbolj v ozadju in razen bogate folklorne in priložnostne manjšin umetniških utrkov nismo imeli kajrsto, preučiti položaj tega prvega celovečernega orodnega glasbenega dela, ki ga je za nas napisal rojen čeb, ter ga primerjati z dosežki s tega področja drugod. Severla morejo takšne misli biti tu le nakazane, a ostanejo nujno nezpeljane: temeljitše presre vseh okoliščin okrog nastanka in vloge tega dela v naši glasbi bi terjali daljši študij in obsežnejši prostor za priobčanje.

Kulturno-politični položaj je bil pri nas v tretji četrtini preteklega stoletja dojak nerazčisen in zaostal; glasba je — kot vesleje in povsod — stala najbolj v ozadju in razen bogate folklorne in priložnostne manjšin umetniških utrkov nismo imeli kajrsto, preučiti položaj tega prvega celovečernega orodnega glasbenega dela, ki ga je za nas napisal rojen čeb, ter ga primerjati z dosežki s tega področja drugod. Severla morejo takšne misli biti tu le nakazane, a ostanejo nujno nezpeljane: temeljitše presre vseh okoliščin okrog nastanka in vloge tega dela v naši glasbi bi terjali daljši študij in obsežnejši prostor za priobčanje.

razodeva »kranjstvo« rod. Poskus, v sklad-bah tega in kasnejših naših skladateljev naj-ti sledove naše folklorne, je tvegan in nezanesljivi; kajti značilnosti in svovskosti ne ti-čijo v nekaj posebnih okretih, temveč se razodevajo v celotni drži glasbene govornice — o tem pa bi mogla soditi tradicija in velika množica umetnikov, ki pa je iz zgodovine naše glasbe nimamo.

Česki rojak Foerster je tedaj stal pred težko, v resnici neizvedljivo nalogo ter je jasno da ni mogel rešiti problema slovenske opere. Vse je temu nasprotovalo: njegov rod, znanje naderjenosti, usmerjenost in muzikalna vest, poleg vseh drugih objektivnih okoliščin, ki seveda niso bile naklo-njene temu cilju. Domneva da je lastna ope-ra nekakoš merilo kulturne dozorelosti, je narekovala ustvaritev takšnega dela, ki bi lahko predstavljalo zaroček domače opere tvornosti in na katerem bi se kasneji ustvarjalci lahko zgledovali; kajti tako je bilo drugje in zakaj ne bi bilo tudi pri nas? Ta želja je vsakogar prevladovala in razboriti organist — kajti to je bil Foerster v glav-nem — se je ozrl po primernem besedilu.

To se je brž našlo — v slogu in govori-ki ustrezno takratnemu malomeščanskomu idealu z nekoliko solzavo in samozadovolj-vo sentimentalnostjo. K temu je sodila ne-napadna in nepresenetljiva glasba v popol-no neprizadetim cecilijanskem tonu. An-ton Foerster nikakor ni bil glasbeni dra-matik; njegova glasbena izraznost je vzras-la na tleh reformirane cerkvene glasbe v smislu ritualnih svečlik in ni nikoli pre-šla z njimi postavljenimi meji. »Gorenjski slavček«, kase je bil prvotno zamišljen kot opereta, kasneje povelčan v opero, ni imel značilnosti teh dveh, takrat že domala raz-

vitih glasbenih form; za prvo mu je manjkalo lahkokost in nekaj v tem žanru nepogrešljive frivolnosti, za drugo pa dra-matične udarnosti in velikoponožnosti ter iz obojega izvirajoče nepopustljive napetosti, ki je že mnogo le poprej dosegla svoj višek v Bizetovi »Carmene«. Foersterjev namen je bil v našem skromnejšem, po drugi plati pa zahtevnejši, ker se je odmaknil prirodnosti, ki bi edina mogla in smela nado-mestiti manjkajoče odlike: skromnejši v uporabi sredstev dramatične zahtevnejši do občinstva, ki si mora samo izpolniti po-manjkljivosti gradnje, invencije, znanja in zanosa; kajti vsega tega je v tej operi bore malo in prav zato ima veljavjo za nas le kot nekakšno lokalno-kulturno dragoceno dokument sicer brezuspešnih, a vendarle hvale vrednih podvigov in naporov. Spoprijazniti se moramo z dejstvom, da »Gorenjski slavček« niti po doganosti besedila (o njegovi morebitni poetičnosti pač ne more biti go-rov), niti po muzikalni udeležitvi ne do-seza tovrstnih storitev drugod, temveč o-staja slej ko prej lokalno obravnavano, morda celo malce nasilno v naše življenje pre-stavljeno »Prodana nevesta« (1866), z nekate-rij bistvenimi in nebitvenimi razlikami. K prvim bi bilo šteti znatno manjšo sklada-terjsko osebnost, ki se odraža v šibkejši domiselnosti in ohlapnejši, manj določ-nej oblikah in vočbe v vseh pomanjkljivi-ostih v gradnji in izrazu glasbe, k drugim pa v gorenjsko pokrajino premaknjeni lo-kalni koloriti, ki so ga hoteli kasneji pre-oblikovalci (predvsem kasnejši med njimi, Karel Jeraj) izkoristiti za udomočitev v bistvu nam tujeja, od drugod izstopeno-ga značaja, ki nenehoma niha med pretirano, k osladnosti nagibajočo se čustvenostjo.

jo ter burkasto, izumetničeno segavostjo; to dvoje zdaklega prevladuje vse ostale, od tradicije komične oper povzete rekvizite te odrske zvrsti, ki se v našem primeru najtočne-nejše naslavlja kot »gigrokaz s petjem«; na-zi »opereta« in »opera« ji po značaju ne pripelita, čeprav se ji v nekaterih potezah in prijemi prilagajata. Poslednje velja prav posebejo za skupinske ansamble, ki so še-če in zvočno postavljeni ter odražajo roko spretnega mojstrvalca cecilijanske kontra-punktične kompozicijske tehnike, v kateri se je Anton Foerster odklikoval kot nihče pred njim in malokdo za njim pri nas.

Pogledano kritično s teh stališč opazova-nja, je »Gorenjski slavček« dokaj zaokrožen produkt naše takratne miselnosti in nivoja našega glasbenega življenja zadnjih trideset let pred našim stoletjem. Nikakor pa ni kaizpot in bodočnost, še manj vzor, vreden posnemanja, Morda je prav v tem njegova enkratnost, kar pa ni dokaz njegove dra-gocenosti; za to mu manjkata umetniška dozorelost in doganost, tako v besedilu kot v glasbi. Cenimo ga tedaj lahko le s poseb-no, lokalno utemeljeno prizanesljivostjo, nikakor pa ne z merili opernih dokumenta-cij iz prejšnjih vekov in iz drugegote do-be njegovega nastanka. Ni torej delo poetičnega priveda (kakor radi označujemo mejnike umetnostnih stvaritev), temveč povsem ze-alen plod združenih naporov povprečnih ustvarjalcev, ki so se potrudili, da dajo našemu občinstvu zgled in poudbo s tem, kar smo zmogli v naših ožkih razmerah v zad-nji četrtini preteklega stoletja; nikakor pa ne vzor za kasnejše ravnanje, pa najsi le-to še do danes ni doseglo v nobenem primeru cenene popularnosti »Gorenjskega slavčka«.

L. M. S.

Zaostanek, ki ga je treba dohiteti

Elektronski računalniki v svetu — in pri nas

O delu in perspektivah Računskega centra na univerzi v Ljubljani

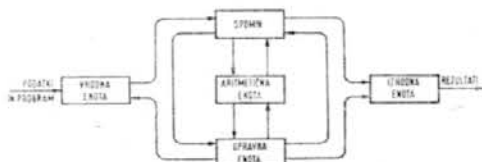
Kadar premišljujemo o pomembnih tehničnih pridobitvah zadnjih desetletij, se najprej spomnimo uporabe nuklearne energije in vesoljskih raket. Pravzaprav pa bi morali na prvem mestu imenovati elektronske računalnike. Ti stroji namreč bolj kot karkoli drugega vplivajo na izredno hitri razvoj, ki ga danes doživljamo na vseh področjih človeške dejavnosti.

Vskovrstno rutinsko umsko delo, ki ga je nekaj zmožni samo človek, vedno bolj prevzemajo elektronski računalniki. Pri tem so računalniki ne samo milijonkrat do milijardokrat hitrejši kot človek, ampak ga prekašajo tudi s svojo zanesljivostjo. Težko je naštet, kaj vse lahko dela tak stroj. V administraciji dela računovodske bilance, plačne spiske in druge poslovne izračune, sproti vodi evidenco ter s tem omogoča boljše vodenje. Računski stroj lahko prevzame največji arhiv ter nadomesti cel štab arhivarjev in statistikov. Ekonomistu dela stroj gospodarske analize podjetij ali industrijskih vej ali celih držav. Sodobnega inženirskega dela si ni mogoče več zamisljati brez elektronskih računalnikov. Tudi jezikoslovci in literarni zgodovinarji so jih že s pridom uporabljali. Omenjena naj bo še medicina, kjer pomagajo računalniki ne le pri statističnih raziskavah, ampak celo že v diagnostiki.

Tu žal ni prostora za razlago, kako je elektronski računalnik zgrajen, kako deluje in na kakšen način opravlja naloge, ki mu jih dajemo. Samo bežno si oglejmo, kako strememo računalniku in v kakšni obliki nam daje rezultate računov.

Za dano nalogo je treba najprej spisati vse številске podatke ter tako imenovani program, ki vsebuje pravilno razporejene ukaze stroju. To delo opravi bodisi poklicni programer, lahko pa tudi sam naročnik računske usluge, če se je tej večini priučil.

Podatke in program je treba prepričkati s strojem, ki seka luknjice v papirni trak ali v kartice iz tankega kartona. Skupine luknjice podajajo v šifrirani obliki številke, črke in druge znake. Paket kartic vložimo v vhodno enoto računalnika. Ta naprava kartice po vrsti fotoelektrično prebere in elektronično (kakor pri telegrafu) prenese vse podatke in ukaze v spomin stroja, kjer se magnetno zapisejo (podobno kot pri magnetofonu). Računalnik dela s podatki po dobljenih ukazih: jih seštevja, odšteva itd., pri čemer zmore po milijon ali več takšnih računskih operacij na sekundo. Končne rezultate posreduje računalnik izhodni enoti, to je hitreju elektroničnemu pisalnemu stroju, ki jih zapiše na papir. Lahko tudi priključimo risalno napra-

POENOSTAVLJEN PRIKAZ

ELEKTRONSKEGA RAČUNALNIKA
Puščice kažejo, kako se podatki in ukazi prenašajo iz ene enote stroja v drugo. Slika je povzeta iz knjige prof. F. Križaniča: Elektronski aritmetični računalniki (Mladinska knjiga 1960).

tronskih računalnikov, od tega 4 velike, ter okrog 500 programerjev. Priznati moramo torej, da smo na tem pomembnem tehničnem področju veliko bolj zaostali kot sicer.

Da bomo prišli iz te zaostalosti, moramo najprej poskrbeti, da bodo ljudje zvedeli, kje in kako jim računalniki lahko koristijo, in da se bodo naučili take stroje uporabljati. Velik del teh dolžnosti mora

Dobra polovica časa, ko teče stroj, se porabi za raziskovalno delo v okviru Univerze, Nuklearnega inštituta in drugih ustanov. Računsko so bili obdelani razni problemi jedrske fizike, fizike trdnih snovi, fizike reaktorjev. Stroj je računal podatke o strukturi molekul in kristalov, podatke o električnih filterih itd.

Preostala četrtnina strojnega časa se izkorišča za raznovrstne tehnične ekspertize za gospodarske organizacije. Tako je zagrebško podjetje Rade Končar dalo narediti več izračunov v zvezi s projekti transformatorjev. Biro za tržne raziskave pa stalno naroča izračune podatkov za krmne mešanice.

Pri vsem tem Računski center ne opravlja samo uslug neposredno s strojem, ampak nudi tudi drugo pomoč. Interesenti pogosto prinašajo probleme, ki sploh še niso matematično zapisani. Sodelavci centra najprej sodelujejo pri tem zapisu. Potem navadno tudi prevedejo zapis v program, se pravi v jezik, ki ga stroj razume. Zaenkrat je ta pomoč centra še zelo potrebna, ker druge ustanove večinoma še niso izsolale svojih programerjev. Šele zadnji in najkrajši korak je izvršitev dela na stroju.

Z namenom, da bi se čim širši krog interesentov seznanil s tehniko programiranja, prireja Računski center od časa do časa tečaje s praktičnimi vajami ter izdaja skripta. Pred kratkim se je pričel programerski tečaj za univerzne učitelje in asistente, ki se ga udeležuje 80 sodelavcev vsih fakultet.

Potrebe in možnosti

Bralce bo gotovo še zanimalo, kakšne so možnosti za prihodnost. S sedanjim računalnikom so vsekakor precej skromne. Z sedaj delamo namreč stroj v dveh 8-urnih izmenah in v prihodnjem letu bo stroj tako zaseden, da ne bo več zmogel vseh naročil. Razen tega se je treba bati, da bo stroj kmalu iztrošen. Treba je torej misliti na nov stroj.

Cimprejšnja nabava novega računalnika je nujna tudi zato, ker je stroj Z-23 že za sedanje potrebe univerze, Nuklearnega inštituta in drugih ustanov veliko premajhen in prepočasen, pa tudi drugače zastarel. Ko bodo fakultete v večji meri uvedle programiranje v svoje učne načrte, ta stroj niti za pouk ne bo več zadostal, če bomo vsakemu študentu hoteli omogočiti praktične vaje. Brez vaj z računalnikom pa bi bil pouk programiranja toliko vreden kot pouk sofitiranja brez uporabe avtomobila.

Novi računalnik bo moral biti znatno večji kot sedanji. Z majhnim strojem so namreč velike težave, ker je treba vsako količnik zahtevnejšo nalogo programirati v tako imenovanem strojnem jeziku. To se pravi, da je treba za vsak najmanjši računski korak, ki naj ga naredi stroj, zapisati ukaz. Temu načinu programiranja se pričujo le ljudje, ki jim je programiranje poklic. Veliki večini porabnikov je zato tak stroj dostopen le indirektno, s tem da jim poklicni programerji pišejo programe.

Večji stroji so v tem pogledu bolj prožni, ker dopuščajo programiranje v tako imenovanem simboličnem jeziku, kjer velja en sam ukaz lahko za daljšo sestavljeno računsko operacijo. Stroj sam prevede simbolični ukaz v lastni strojni jezik in potem izpelje vse potrebne korake. Simbolični jezik je tako preprost, da se ga v kratkem času lahko vsakdo nauči, ne da bi za to potreboval kako višje matematično znanje. Še le simbolični jezik torej odpira direktni dostop do stroja vsem interesentom in tako omogoči njegovo najširšo uporabo.

IBM 360-44 ali CDC 3300?

Računalnik, kakršnega potrebujemo, seveda ni poceni — stane namreč okrog 500 tisoč dolarjev ali ne dosti manj. Pri tako veliki investiciji je jasno, da si jo ena sama ustanova težko privoščiti in da jo tudi težko sama polno izkoristi. Potrebna je torej širša kooperacija več ustanov s skupnimi interesi. Inštitut se je zato dogovoril za skupno akcijo z vsemi fakultetami naše univerze, z Nuklearnim inštitutom in z Zavodom SRS za zdravstveno varstvo (ki pri tem zastopa tudi Klinične bolnišnice v Ljubljani). Predvidoma se bodo tej kooperaciji kasneje pridruže še druge raziskovalne ustanove in morda tudi nekatere višje šole. Nabavo novega računalnika bodo navedene ustanove financirale deloma z lastnimi sredstvi, deloma pa z dotacijami Republiške izobraževalne skupnosti in Sklada Borisa Kidriča ter s kreditom Zveznega fonda za financiranje raziskovalne dejavnosti. Če bo ta denar pravočasno odobren, lahko upamo, da bo že v letu 1968 uspelo nabaviti primeren stroj, ki bo za daljšo dobo zadostil vsem potrebam Univerze in bližnjih raziskovalnih ustanov.

Izdelan je bil predlog za nabavo računalnika IBM 360/44 ameriške firme International Business Machines Corporation. Ta stroj spada v razred srednje velikih računalnikov in je narejen predvsem za delo matematično tehničnega značaja. Enak stroj bo imel tudi Matematični inštitut v Beogradu, tako da bo mogoče izmenjavati programe in izkušnje.

Nekaj razprave je bilo o predlogu, da naj bi se kooperacija ob novem elektronskem računalniku razširila še preko okvira univerze in raziskovalnih ustanov, s tem da bi nabavili računalnik skupaj z Združenim podjetjem Iskra. To bi bil stroj CDC 3300 firme Control Data Corporation, ki je še nekoliko večji kot prej navedeni in ki je primeren tudi za poslovne izračune, zato pa je tudi za kakih 50 odst. dražji. Izbrana stroja je v tem primeru določena s pogodbo o sodelovanju, ki jo ima Iskra s firmo CDC.

Zaenkrat še ni prišlo do takšnega širšega dogovora; vest, ki je o tem dvakrat izšla v Delu (12. in 13. oktobra) je bila vsekakor preuranjena. Nič pa ne bo narobe, če bo obveljal prvi predlog, da naj univerza in raziskovalne institucije dobijo svoj računalnik matematično tehničnega tipa. Neodvisno od te odločitve bo naše gospodarstvo imelo kmalu še več elektronskih računalnikov, primernih predvsem za poslovne izračune. Nekaj jih je že naročenih; stroj IBM 360/30, ki smo ga imeli priliko videti na nedavnem sejmu elektronike, pa so ravnokar montirali pri DEE v Ljubljani.

Ne bi se smeli bati, da Univerza in raziskovalni zavodi ne bodo zmogli stroškov za delo z novim računalnikom. Zaradi veliko večje hitrosti novega stroja bo delo z njim znatno cenejše kot s sedanjim strojem. Res pa je, da bodo celotni letni stroški večji; toda za to ceno bo obseg dela, ki bo z računalnikom opravljeno za pouk in raziskovalno dejavnost, neprimerno večji kot sedaj. Je že tako, da vsak napredek nekaj stane. Vztrajanje v zaostalosti bi nas stalo še veliko več.

IVAN KUSČER

Sodobna medicina

Nevidna očala

Profesor dr. Ivan Stanković o uporabi kontaktnih leč pri nas

Nevidna očala brez okvirjev vse bolj in bolj uporabljajo tudi pri nas. Naši strokovnjaki (Beograd, Zagreb, Ljubljana) že znajo ravnati s temi očali in jih vse pogosteje dajejo ljudem, ki jim je potreben poseben vid. Samo naša industrija še nima možnosti za proizvodnjo stekel, zato jih še uvažamo iz ZDA. Kakšna so ta očala brez okvirja, nevidna? Kaj so kontaktne leče?

Ideja o uporabi leč, ki bi jih direktno postavljali na roženico (vidni del zunanje obojnice očesa prek zenice) ni nova. Kaj je sodobna medicina uspela uresničiti iz te ideje? O tem smo se pogovarjali s prof. doktorjem Ivanom Stankovićem, predstojnikom očesnega oddelka mestne bolnišnice in oddelka za pouk študentov medicinske fakultete v Beogradu.

»Že v preteklem stoletju so prišli na idejo, da bi izdelali steklene proteze, ki bi jih vstavljali na oko in ki bi imele vlogo očala,« pojasnjuje dr. Stanković. »Med obema vojnama so napravili steklene kontaktne proteze, vendar se je izkazalo, da niso neškodljive, ker pokrivajo celotno roženico. Takšne proteze so onemogočale normalno življenje in prehrano vidne roženice. Zaradi tega je le malo ljudi nosilo takšne proteze in to samo, če na drugačen način niso mogli popraviti slabega vida.«

Po drugi svetovni vojni so strokovnjaki

iznašli prozorne plastične mase. Tako so napravili precej lažje, bolj fine, tanjše in uporabnejše leče.

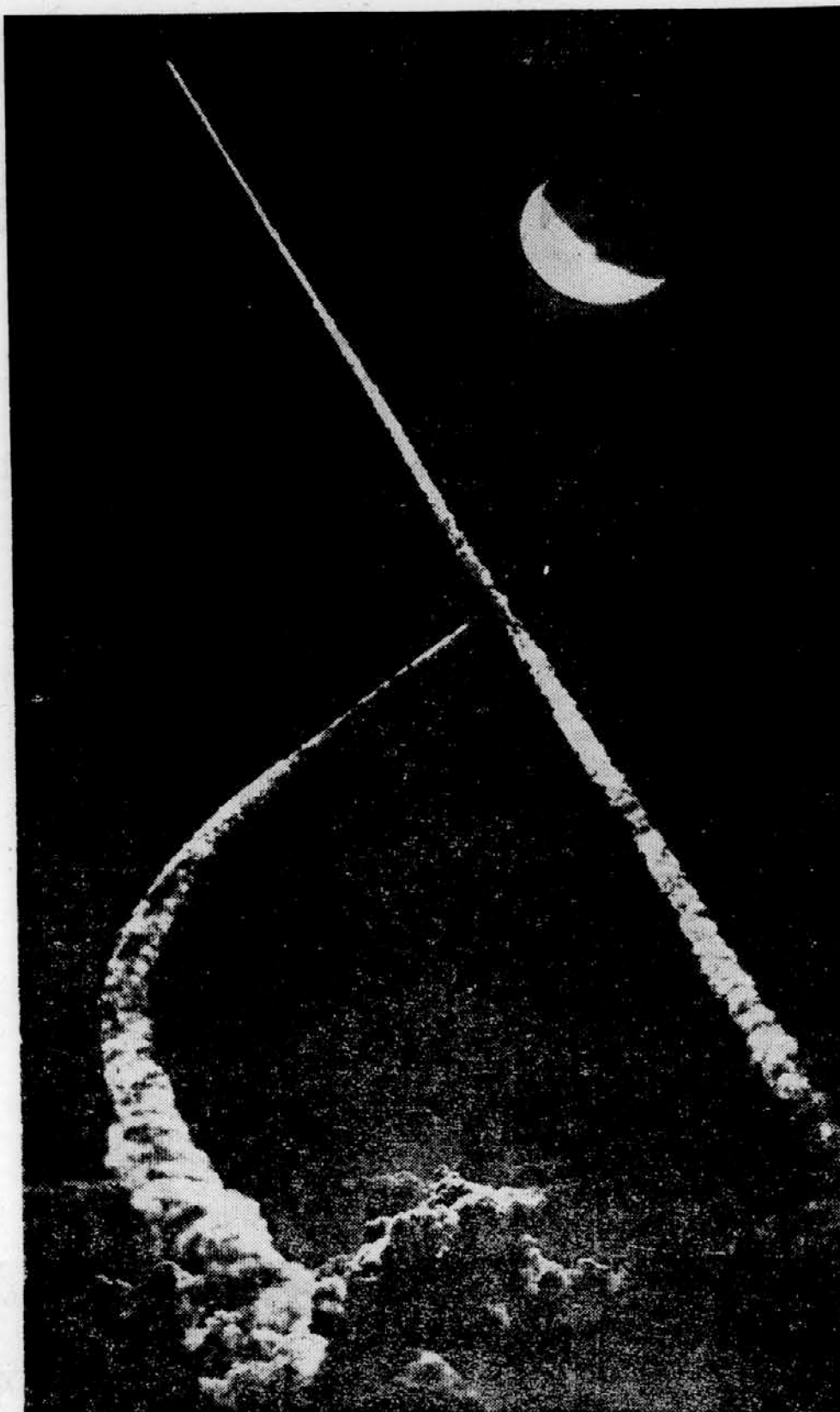
»Te plastične leče so danes po številnih tehničnih izboljšavah dosegle stopnjo povsem popolne znanosti in velike širine difuzije,« je dejal prof. Stanković.

Razumljivo je, da smo pri nas že dolgo čutili potrebo po takih nevidnih očalih. Vendar je le redkim uspelo, da so si jih prikrbelli. V zadnjih dveh letih imajo tudi očesni zdravniki v nekaterih naših najbolj znanih klinikah za očesne bolezni več možnosti, da jih predpišejo pacientom.

»Rezultati so izredno dobri,« pravi doktor Stanković, ki je v svojem kabinetu v mestni bolnišnici v Beogradu že prejel ali izdelal nad 600 takšnih očal.

Leči nevidnih očal sta veliki od 6 do 8 mm, debele pa po dve desetinki milimetra, (0,2 mm). Leči se posebej prilagajata vsakemu očesu, kar omogoča potrebno popravilo ostrine vida in popolno prenašanje.

»Voditelj te službe v Jugoslaviji, dr. Jo- van Pavičič, je pred kratkim na kongresu oftalmologov v Vrnjački banji navedel podatek, da se s kontaktnimi očali popravja vid povprečno za 30 odstotkov bolje kot s klasičnimi očali,« je nadaljeval dr. Stanković. V slučajih kot so to na primer zelo nepravilno izbočene roženice ali pomanjkljive

POTA V VESOLJU: OKROG MESECA, PROTI VENERI?

Nekje visoko v atmosferi nad zemljo sta se prekrizali poti dveh raket... Posnetek Lebedeva je dobil leta 1966 prvo nagrado na fotografiskem natečaju v Moskvi. Foto: APN — Lebedev

„New Scientist“ o sovjetski astronautiki

Če bo tretji satelit tudi „Sojuz“...

Ali sestavlja Sovjetska zveza vesoljsko postajo?

Ob 50-letnici oktobrske revolucije je ugledni britanski časopis »New Scientist« objavil v zadnji številki uvodnik, v katerem med drugim piše:

»Sovjetski zvezi je uspelo avtomatično spajanje in razdvajanje dveh vesoljskih ladij brez posadke v vesemirju. Doslej je bil pri poskushih take vrste poudarek na ladjah s posadko, saj so Američani uspešno spojili dve vesoljski ladji s posadko v vesemirju že pred dobrim letom. V glavnem je prevladovalo stališče, da se ljudje lahko mnogo lažje prilagodijo nepredvidenim položajem kot pa najbolj zapleteni stroji. Za temi ar-

gumenti se je verjetno skrivala želja, da bi uporabili vesoljske ladje s posadko, ker že obstajajo, da bi na ta način opravičili velikanska sredstva, ki so jih zanje porabili. Dejstvo je, da je človek z ozirom na svojo težo zelo primeren za prilagajanje in upravljanje. V prvih dneh vesoljskih raziskav so pogosto trdili, da lahko instrumenti dosežejo mnogo več kot človek, če bi, porabili enaka sredstva, vendar so bili ti kritiki minula leta precej utišani.

Zadnji sovjetski uspehi ne vnašajo novih prvih glede pridobivanja podatkov, vendar so v mnogem poenostavili problem raziskovalnih poletov človeka v vesemirju. Zelo malo vem o sredstvih za izstrelitev, s pomočjo katerih so satelite poslali v tir okrog Zemlje. Vendar je očitno, da so ta lahko znatno šibkejša od sredstev, ki bi bila potrebna za izstrelitev dvojnega satelita, Sovjetska zveza lahko sedaj pošilja nove enote satelitov, ki je že v orbiti, dokler ne bodo razpolagali z vesoljsko postajo potrebne velikosti in bodo lahko nato načrtovali polet na Luno. Če je tretji satelit vrste »Sojuz«, potem lahko poneso do pet astronautov, nekatere od teh pa bodo lahko poslali na krožni polet okrog Lune, ki bi pomenil le predpripravo za spustitev vesoljske ladje s posadko na Luno.

Ti uspehi ob proslavi obletnice jasno kažejo, da se tekma v vesolju nadaljuje in da nameravata Sovjetska zveza in ZDA poslati človeka na Luno. Ne glede, kakšen napredek je bil dosežen v avtomatičnem spajanju satelitov, je še vedno neizpodbitno, da bo, ko bo prišlo do dejanskega preučevanja Lune, ljudska volja bolj sprejemljiva kot kakršnikoli roboti, ki si jih lahko zamislimo. Človek lahko na primer opazi, da so vzorci skalovja v njegovi bližini nepomembni, drugi, nekaj metrov stran, pa pomembni.

Izkrcaje posadke vesoljske ladje na Luno bo vzemirljiv dogodek, vendar se lahko nova tehnika uporabi tudi pri skupinah astronomskih opazovalnic s posadko v orbiti, pri drugih napravah pa za čisto raziskovanje. Če bo vse potekalo, kot predvidevajo, se lahko zgodi, da nam bodo te vzemirljive naprave do prihodnjega leta ob tem času ali do 4. julija ameriškega nacionalnega praznika, že pošiljale rezultate.

Dr. BOGDAN SEKLER

V RAČUNSKEM CENTRU

Programer pretipkuje program s strojem, ki seka luknjice na papirni trak. Le-tega bo potem prenesel na vhodno enoto (zadaj desno) računalnika Z-23. V ozadju je komandni pult, ki je zvezan z upravno enoto računalnika. Cisto na desni pa je izhodna enota, ki tipka rezultate.

vo, ki prikaže rezultate s krivuljami; pa še druge možnosti so.

Dobi se mnogo vrst elektronskih računalnikov, ki se ločijo med seboj po hitrosti, zmogljivosti, obsežnosti spomina in drugih podrobnostih, pa seveda tudi po ceni. Dosti računalnikov je prilagojenih za posebne namene; nekateri so npr. narejeni za poslovne izračune, drugi pa za delo matematično tehničnega značaja.

Jugoslavija: samo en velik računalnik!

Kako daleč je že prišel razvoj na področju elektronskih računalnikov, naj pokaže nekaj podatkov. V ZDA, ki so se povzpele najvišje, imajo že okrog 40.000 računalnikov, od tega 2300 velikih strojev, ki stanejo vsak po milijon dolarjev ali več. S programiranjem je tam zaposlenih blizu 300.000 ljudi in to število izredno hitro raste. Visoko kvalificirani programerji so med najbolj iskanimi strokovnjaki. Industrija, ki izdeluje elektronske računalnike, je ena najhitreje rastočih industrijskih panog; vrednost njene letne proizvodnje sega že v milijarde dolarjev.

Po vsem tem je upravičeno vprašanje: kako pa je pri nas? Odgovor ni nič kaj vzpodbuden. Vsa Jugoslavija ima en sam velik elektronski računalnik, to je stroj BM 705 pri Zveznem zavodu za statistiko, pa še ta stroj je danes že močno zastarel. Število manjših strojev je tudi neznatno. V Sloveniji jih je morda deset, če vštemo vsa že sklenjena naročila. Ljudi, ki so se izveščali v programiranju, pa nimamo več kot 40.

Če pomanjšamo prejšnje podatke za ZDA v razmerju števila prebivalcev in še za faktor 5 zaradi nižje gospodarske ravni, sledi, da bi morala Slovenija imeti blizu 70 elek-

Računski center univerze

Naša univerza je prve korake v tej smeri že naredila, ko je pred 6 leti v okviru Inštituta za matematiko, fiziko in mehaniko ustanovila Računski center, ki služi potrebam vseh fakultet in tudi zunanjih interesentov. Leta 1962 je bil skupaj z Nuklearnim inštitutom Jožeta Stefana za ceno 90.000 dolarjev nabavljen majhen računalnik Z-23 nemške firme ZUSE. Izbrala žal ni bila prav posrečena, bila pa je posledica tedanje kooperacije Iskre z navedeno firmo.

Računski center je znan del svojih naporov posvetil pouku. Programiranje je bilo takoj vpeljano v učni načrt za tehniško matematiko in uspelo je izuriti nekaj odličnih programerjev, ki so kos tudi težjim nalogam. Od vsega časa, ko računalnik dela, se kaka četrtnina izkoristi za delo študentov in delo s študenti, vstevši delo v zvezi z diplomskimi, magistrskimi in doktorskimi deli. Delo te vrste je v zadnjih dveh letih finančno Sklad za solstvo, s tem da je kralj efektivne stroške za določeno število ur dela na računalniku; te ure je inštitut vsako leto razdelil med fakultete in višje šole v skladu s prijavljenimi potrebami.

Domači film

Nesporazum na slepem tiru

Ob polemiki zaradi Djordjevičevega filma „Jutro“

Film »Jutro« režiserja in scenarisa Furiše Djordjeviča, tretji in filmsko nemara najčistejši del njegove trilogije o narodno-osvobodilnem boju (vanjo sodita še »Deklacija« in »Sena«) smo, nagajena z najvišji priznanji letošnje puljske žirije, uvrstili v uradno konkurenco Benetk, iz katere se je vrnil z novimi priznanji, gledali tudi v Ljubljani v okviru »Majega Pulja«. Prav tedaj, ko je ljubljansko občinstvo z glasovanjem odločilo, da je »Jutro« najboljši film izmed sedmih v Pulju nagajenih del, je vstala zoper ta film žolčna polemika.

Začelo se je v »Telegramu« 13. oktobra, v katerem se je v rubriki »za in proti« oglašil dr. Mladen Iveković. Z vsa ostrino in napad pozitivno oceno »Jutra«, ki jo je napisal Vladimir Vuković in z njim vred kritiko, ki je hvalila film, pa tudi žirijo, ki ga je nagradila. Iz njegovega prispevka povzemo v ilustracijo dva citata:

»V kontekstu celotne režijske koncepcije o vlogi partizanskih enot v končni fazi vojne, o moralni posebnosti voditeljev, nekdanjih žandarjev, ki so, kdove kakaj, postali generali NOVJ, o pijanih sovjetskih oficirjih, o mladih partizankah, polnih enizma in erotičnih izkušenj, demoraliziranih fantomih, ki služijo vsakemu, kateri jih plača, v tem kontekstu tudi omenjene — sicer vrhunske scen v smislu rafiniranega metiera — učinkujejo kot nehumano roganje, kot brezperspektivnost zmag, obup in nihilizem — da ne rečemo nekaj hujšega... Za mene predstavlja film »Jutro« rafiniran poskus razvrednotenja in degradacije revolucije in NOV in je kot tak predvsem reakcionaren.«

Napadu je sledil odgovor, polemika se je

prenesla v širši krog jugoslovanskega tiska, zadnje dni ji posveča redno anketo na drugi strani dnevnika »Borba«. Veliko glasov je pritegnilo Ivekovićevemu napadu. Skoraj prav toliko jih je doslej z enako silovitostjo podpisalo zagovor. Napadu podobno ekstremno citat povzemamo iz prispevka Bogdana Trinančiča (Borba, 8. nov.):

»Napad na »Jutro« torej ni naperjen le proti Djordjevičevemu načinu evokacije nekega usodnega zgodovinskega trenutka in proti njegovi svobodni pravici, da išče v tem trenutku poetičen smisel iz rezultatov svojih osebnih izkušenj. Napad na »Jutro« je premissen, toda obupno slabo planiran poskus vračanja jugoslovanskega filma v »okviru poslušnosti«, poskus revalorizacije njegovih bistvenih vrednosti, ki so v čast tej kulturi in tej družbi.«

Spremljevalci polemike so lahko z obžalovanjem opazili, da se udeleženci v njej bolj sklicujejo na osebno prizadetost in na lastne revolucionarne izkušnje kakor pa na estetsko idejna načela, ki bi morala biti meritorno merilo za ocenjevanje umetniškega dosežka. Zaradi takega tona se je polemika o »Jutru« spreplevala v nesporazum, ki se je znešil na stranskem, za naso kritično in ustvarjalno misel slepem tiru. V njej privzavajo tudi tako nizki in neprimerni toni, kot so poklicna užaljenost in konkurenčna nevoščljivost. Marsikaj v polemičnih vrščah pa resnično budi nelagodni občutek, da ponovno zamenjamo birokratska in objektivna kritična merila, občutek, da zaradi nepotrebnega strahu in preosebne prizadetosti, zaradi neustvarjalne ozkosti načel naše javnosti ponovno izreka svoj glas za administrativen nadzor nad ustvarjalnostjo. V težnjah po vračanju k obdobju in tje-

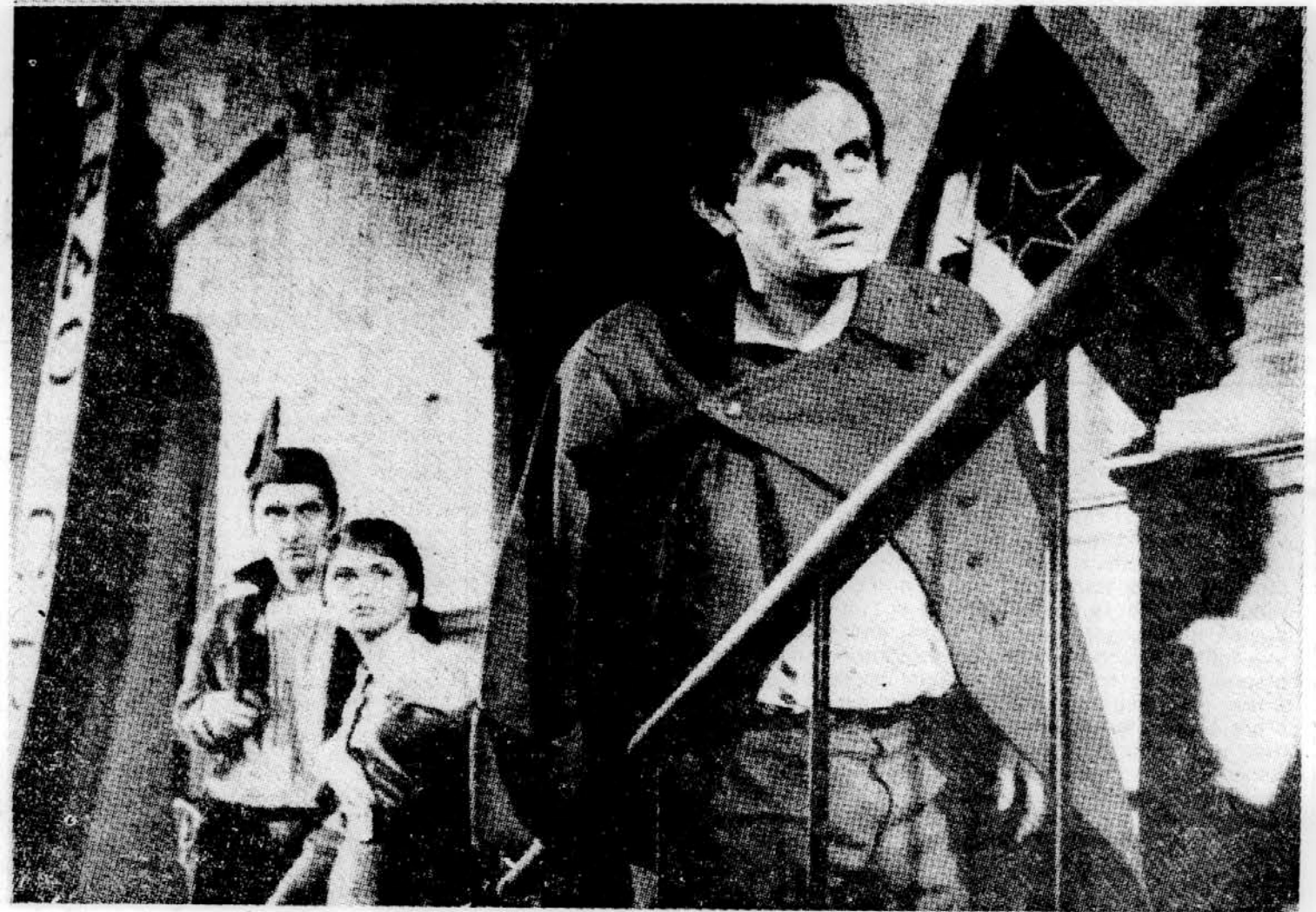
govni praksi, ki jo je naš družbenopolitični razvoj prerasel, postaja polemika okrog »Jutra« še vedno nesporazum. Zelo točno ga je definiral v svojem prispevku v »Borbici« (6. nov.) ljubljanski kritik Toni Tršar:

»Avtorji vseh napadov ne izhajajo iz filma kot avtonomnega umetniškega pojava, temveč od apriorne predpostavke, kakršna bi morala po njihovem mnenju biti NOB v filmu (umetnosti). Z drugimi besedami, izhodišče so jim razlogi izven filma, kar ni pomeni, da se k filmu kot avtonomni eksistenci ne obračajo neposredno, temveč iščejo v njem samo potrditev svojih apriorističnih, izven filma oblikovanih stališč.«

Sodobna filmska umetnost (za razliko od neumetniške filmske industrije) išče poetično svobodo izpovedovanja in občutenja, ki prerašča utečen tir objektivnega pripovedovanja. S tem zadobiva novo vitalnost, novo umetnostno dimenzijo. Z veselim zaznavamo takšne težnje tudi v jugoslovanski kinematografiji, zaznali smo jih jasno v »Jutru«. Kritika ga je sprejela kot lepo, iskreno prizadeto in resnično osebno izpoved neke poetične vizije, s tem kot novo poglavitve ustvarjalnega pristopa k tematiki NOB.

Zdi se, da bi podcenjevali revolucijo, zmanjševali njen polni pomen, če bi ji odrekli tudi silo takšnega umetniškega naravnosti, ki vodi ustvarjalca v višje izrazne sfere, kot pa jih premore (da ostanemo pri filmu in se ne sklicujemo na literaturo ali likovno umetnost) na primer dokumentarec ali realistična kronika in zvrsti igranega filma. Na tej ravni pa naj o doseženem in nedoseženem govore strokovna, estetska in idejno bolj utemeljena merila, kot pa so utovitve o reakcionarnosti.

STANKA GODNIO

SPOREN LIK V »JUTRU«

Kritiki »Jutra«, ki proglašajo ta film za razvrednotenje in degradacijo revolucije in NOV, se sklicujejo tudi na lik partizanskega generala, bivšega žandarija, ki ga je kot stransko, a impresivno vlogo odigral odlični Ljuba Tadić (na sliki v sprednji, zdaj sta Ljubisa Samardžić benički nagajenec z Volpijevimi pokalom za vlogo malega, in Neda Arnerić).

Iz dnevnika filmskega novinarja

Kot gobe po dežju

POSEBEJ ZA DELO

Lahko naštejemo 25 jugoslovanskih producentov. Več kot polovica jih je izšla iz metete reforme. Stevilo naših producentov je torej približno tolikšno, kot je stevilo filmov, ki jih posnamemo v enem letu.

Producenci se ustanavljajo najbolj pogosto z nekakšnim meglenim projektom kot edini kapitalom. Tako je bil na primer ustanovljen »Srbija film«, da bi uresničil načrt Božidara Nedeljkovića (avtorja debelje knjige in tenkih misli »Sodobna filmska umetnost«). Direktor, določeni Milan Jovanović, pa izjavlja, da je načrt razveljavljen, ker gospodarska podjetja iz Požarevca niso poslala dogovorjenega denarja za reklamiranje (sic) načrta. Po razočaranju, ki ga je producentu pripravilo požarevsko gospodarstvo, se je »Srbija film« vrgel na nov načrt, na snemanje filma »Živela sta dedek in babica« (verjetno ne ve za Cuhrajev film z istim naslovom), o katerem pravi avtor Zivko Nikolić, da so ga mnogi gledali in hvallili.

V zgodovini filma je zapisano, kako je bilo mogoče v Franciji dobiti bančni kredit zgolj z zagotovilom, recimo Jeana Gabina, da bo igral v filmu.

Način, po katerih nastajajo filmska proizvodnja podjetja v Jugoslaviji, bodo nedvomno obogatili zgodovino filma s specifičnimi burek-načrtov, ki bi bili radi podobni filmskemu inženiringu.

Čigav je car Samuel?

Obrač Glušević je moral že drugič odložit snemanje svojega filma »Goli cloveki«. To pot je odpovedala Bolgarka Nevena Ko-

kanova, kandidatka za glavno vlogo. Pravzaprav se zdi, da ni odgovedala ona, temveč bolgarska kinematografija. Sprli sta se namreč, tako pravi, bolgarska kinematografija in ekipa Bulajčičeve »Bitke na Neretvi«. V prologu Bulajčičevega filma se bodo vrstile najpomembnejše zgodovinske etape, ki so privedle do oblikovanja nove etape v Jugoslavije. Ena med njimi je tudi car Samuel, makedonski vladar (976—1014). Tisti, ki so poklicani za pravilno razlago zgodovine, tovariši iz bolgarske kinematografije namreč, pa trdijo, da je bil Samuel bolgarski in ne makedonski car. Prizvajanje Samuela ocenjujejo kot casus belli, pa so Nevena Kokanova zadržali doma kot talko.

Bojaželjnost na napačnem tiru

Ne bom vas dolgočasil z nadrobno snesoglasij, ki so nastala med filmskimi delavci Hrvaške in Jadrana filmom. Dovolj bo, če veste, da se Jadranski film obnavlja proizvajati domače filme, ki ne obljublajo rentabilnosti, filmski delavci pa menijo, da je Jadranski film ustanovljen za to, da proizva domače filme, pa če so rentabilni ali ne.

Nesoglasja so prišla do časopisnih stolpcov pod senzacionalnim naslovom: »Kdo je proti domačemu filmu?«, nedolžni bralci (tisti, ki nima možnosti, da bi pogledal v duše sprtih strank) pa bi lahko sklepali, da so vsi za film ali pa vsi proti njemu, odvisno od tega, kateremu mnenju bi verjeli.

V resnici se mi zdijo ta nesoglasja zelo zagonetna. Zdi se mi, da bi bilo naravno, če bi se filmski avtorji zavzemali za to, da se Jadranski film ne bi vmešaval v sredstva film-

skega fonda, saj so namenjena predvsem napredku avtorskega filma. Po drugi strani pa se mi zdi, da bi morali biti filmski delavci v širšem obsegu (mislim tehnični in organizacijski kader) zainteresirani nad tem, da bi Jadranski film čim manj izgubljal in tem več zaslužil. Potem bi lahko pogosteje sodelovali v najrazličnejših filmskih poslih od uslug do koprodukcij, od rentabilnih melodram do še bolj rentabilnih kriminalik ali vzhodnih westernov.

Dejstvo pa je, da nesoglasja obstajajo. Če pa so že tukaj, se nekako vsiljuje sklep, da so filmski delavci kar najbolj odločno zainteresirani za proizvodnjo nerentabilnih filmov, najbrž zato, ker v rentabilne ne verjamejo.

Ne nasedajmo aplavzom

Ko že tako pridno beležimo vsak uspeh, ki ga naši filmi letos doživljajo v tujini (in ti uspehi so zaslužni), mislim, da bi morali pisati tudi o možnih neuspehih oziroma o povprečnih ocenah.

Poglejmo na primer, kako kritiki pariskega »Les Lettres françaises« ocenjujejo »Zbiralce perja«:

Michel Carpedac: +, Gerard Langlois: +, Pierre Dais: 0, Marcel Martin (naš stalni puljski gost): ++.

Ocene pa pomenijo tole: film mi ni ugajal: 0, film mi je ugajal: +, film mi je zelo ugajal: ++, film me je navdušil: +++.

Utemeljitve za seznanjanje z uspehi in z neuspehi oziroma polovičnimi uspehi je predvsem v tem, da moramo natančno vedeti, kje smo. Niti pametno, niti koristno ni, če smo nenehno v oblakih. Naši hvaljeni cinestvi (ki so zasluženo hvaljeni) bi mogli, prebravši je o uspehih, krivo sklepati, da se jim ni treba več razvijati, to pa bi škodilo naši kinematografiji. Neskončnost je škodljiva. To resnico dokazujejo kar številni primeri.

Pod ta mednaslov sodi še naslednja vest:

Začelo se je snemanje »Bitke na Neretvi«. To je zabeležila tudi televizija v TV dnevniku s komentarjem: »Največji filmski načrt na svetu!«

Izvoz raste, uvoz pa tudi

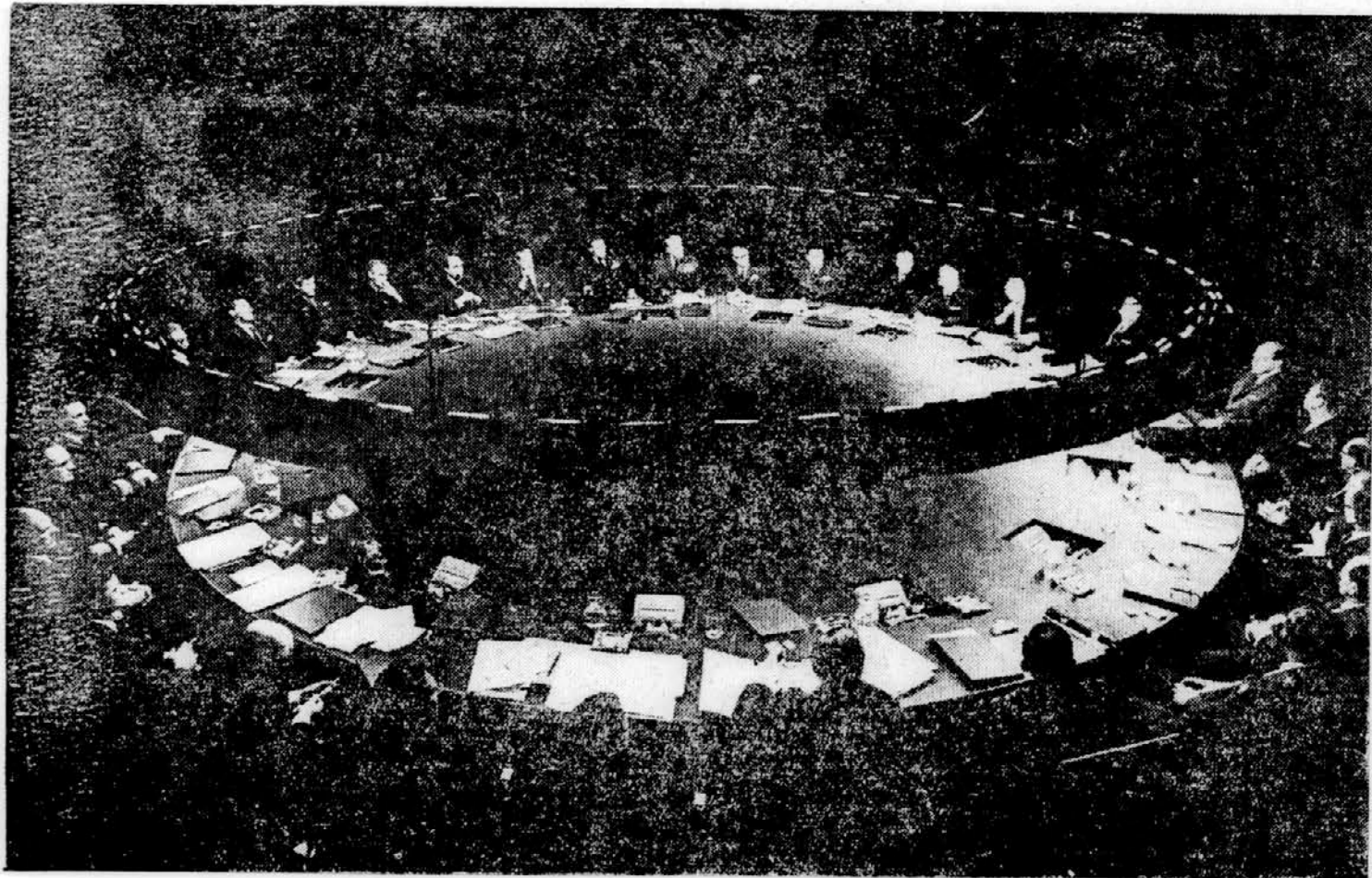
Izvažamo vedno več naših filmov. Izvoz je se presegel vsoto, ki nam za leto 1967 zagotavlja več kot milijon dolarjev izkupička. Toda filme smo prodali v štirideset držav in če delimo število držav uvoznic s številom prodanih filmov, spoznamo, da prodajamo naše filme za dokaj skromne vsote. Samo »Zbiralci perja« zbirajo devize, ki bi se lahko z zadovoljstvom pretegnili naš utrujeni trgovci.

Raste pa tudi uvoz. Letos je dobilo ozioroma bo dobilo vizo približno 400 filmov. Na štiri filme, ki so trenutno na zagrebškem sporedu, pridejo trije ameriški.

Komercializacija kinematografske mreže je vedno bolj občutna. Kar nenadoma se tu in tam najde celo kakšen dinar, da bi se obnovile, prebellio, ogrevale, s spodobnimi aparaturni opremlje... najslabše kinematografske dvorane na svetu, jugoslovanske.

(Kar zadeva obnavljanje kinematografov, mi na Hrvaškem beremo, kako to delajo v neki drugi republiki, filmski gledalci v drugih republikah pa se seznanjajo s tem, kako jih obnavljajo na Hrvaškem. Preveč je republik in premalo je časa, da bi ugotovili pravo resnico. Mogoče je resnica ta, da kinematograf ne obnavljajo nikjer.)

BRANKO BELAN

IZ TEDNA VESNINI FILMOV

Ob izrednem odzivu gledalcev se že ves teden predstavljajo v ljubljanskem kinematografu Union izbrani filmi, ki jih je distribucija Vesna film odkupila za letošnjo sezono. Drveni je na vrsti eno najbolj zanimivih del tega izbora, bridko resna komedija Američana Stanleja Kubricka »Dr. Strangelove ali kako sem premagal strah in vzljubil bombo«. Na sliki prizor iz Vojne dvorane, v kateri groziti strategij zaman poskušajo preprečiti začetek atomske vojne.

Zapis o amaterjih

Kaj pa naš kinoklub?

Nekje v Ljubljani, točneje na Lepem potu, stoji na pol zidano, na pol leseno poslopje. Če se povzpnete v drugo nadstropje, boste na bližnjih vratih zapazili skromen nabiralnik in na njem še skromnejši napis KINOKLUB LJUBLJANA. Ker so keno in foto klubi veliki pastorki naše družbe, sem se malo natančneje pozanimal za delo, načrte, želje in stremiljena našega srednjega kinokluba. Njegov predsednik Boris Višnovec se je prijazno odzval in mi nanaizal kopico izbranih ter zanimivih informacij.

Problemi, problemi...

Naš kinoklub je dokaj stara institucija. Klub vsemu ugledu, ki ga uživajo naši filmi doma, pa tudi v inozemstvu, se večno bori s težavami, predvsem finančnimi. Polovico skromne dotacije potrosimo za najemno prostorov ter popravilo starih in iztrošenih aparatov. Medtem ko se beograjski kinoklub ukvarja s snemanjem celovečernih igranih filmov na 35 mm traku in jih uspešno predstavlja na vsakoletnem puljskem festivalu, se mi še vedno borimo z osnovami amaterskega 8 in 15 mm filma. To je sramota in kategorično zahtevamo, da se popravi. Beograjski klub ima najboljše, najmodernejše in najdražje tehniko, medtem ko je naš več kot skromni inventar sestavljen iz dveh 8 mm kamer in dveh amaterskih projektorjev. Ta razlika je zares prečudna. Nužno bi potrebovali skromen svetilni park ter 16 mm studijsko kamero in ustrezajočo tonsko kinoprojektor. Morda se bo kdo vprašal, čemu vse to. Naj pojasnim, da je splošno znano, kako podjetja in ustanove odštevajo težke denarje za filmsko reklamo, ki jim jo napravi ta ali oni privatnik, televizija ali posebna podjetja in društva, ki se s tem ukvarjajo. Pre-

pričan sem, da bi naš kinoklub, ako bi dobil primerno opremo, lahko za manjše stroške in kvalitetne izdelave prav tako dobre reklamne filme, ki bi povrh vsega imeli mogoče še umetniško vrednost. To bi bila sama ena izmed mnogih praktičnih koristi, ki bi jih družba imela od nas.

Na žalost nimajo pristojni forumi in moške za to niti najmanjšega posluha, da si ravno za kvaliteta našega dela klub skromnim razmeram in sredstvom, visoka. Ze dejstvo, da se je pri nas solalo mnogo uglednih filmskih delavcev, kakor Boštjan Hladnik, pa vrsta strokovnjakov, ki dela pri filmskem združenju Unikal, da slutiti, da je pri nas delo nadvse resno.

Delo v klubih

Naš osnovni namen je snemanje filmov za festivale. Klub se je dosedaj že velikokrat udeležil pomembnih domačih in tujih festivalov. Bili smo organizatorji republiškega festivala amaterskih filmov v Ljubljani in mednarodnega srečanja kinoklubov Ljubljane, Salzburga in Trsta. Klub združuje v svojih vrstah veliko talentiranih avtorjev.

Drugotna in morda najpomembnejša naloga kluba je seveda vzgajanje mladih in novih kadrov, ki bi utegnili nekoč resno poseči v našo filmsko proizvodnjo in nado mestiti staro gardo. Samo letos smo organizirali dva tečaja za kinoamaterje in obkrat je bil odziv več kot odlični, kar prav gotovo dokazuje, da je zanimanje za film izredno.

Perspektive in program

Kakšnih večjih perspektiv praktično nimamo. Ob vsem pomanjkanju si ne moremo kaj prida pomagati. Na žalost uspehi niso posledica načrtnega dela, temveč rezul-

tat posameznikov — entuziastov. Kakor hitro pa kakšen avtor pokaže talent in si pridobi znanje, ko je skratka za njim več let vztrajnega dela, ostane brez možnosti za realizacijo zahtevnejših tem in mora prenehati z delom ali pa se pridružiti profesionalcem. S tem se pa neizogibno približa nevarnosti, da mu repertoarne zahteve profesionalnih ustanov zaduše mnogo ustvarjalnih načrtov. Tako se siromajšji obeti, da bi se slovenski film v doglednem času znebil mnogih znakov skleroze, ki jih očitno kaže v zadnjih letih in sploh ne stopa več v korak z razvojem jugoslovanskega filma. Bežan pregled filmov Kinokluba Ljubljana bi pokazal, da je pri nas nekaj avtorjev, ki bi bili odločno sposobni poživiti usihajočo tokove slovenskega filma.

Na nedavnem srečanju kinoklubov iz Avstrije, Italije in Jugoslavije je program Kinokluba Ljubljana pokazal, da so tu zamejarska področja animiranega, dokumentarnega in končno tudi družinskega filma. Na teh področjih ne dela nihče sistematično. Vsa teža programskega izbora v zadnjih letih leži na nekaj ustvarjalcih, ki morajo sami premagovati nestroto predvsem materialni težavi in se ukvarjati obenem z organizacijo in delom v klubu. Prav ta privrženost filmu v najčistejši obliki je privedla do zavidljivega umetniškega nivoja, do svežine in poleta. Vse, kar smo gostom pokazali, ni do gostom, ki dobro poznajo svetovni nivo amaterskega filma, je bilo zanje veliko presenečenje. Vsekakor je našemu kinoklubu uspelo ustvariti zaokrožen, da, naravnost reprezentativen izbor avangardnih filmov, katerih ustvarjalci, ki so se dvignili nad povprečje, bi se lahko mirno lotili realizacije mnogih zahtevnejših tem in bi za svoje delo zaslužili vso podporo.

TADEJ BRATOK

ZA AMATERSKO KAMERO

Predsednik ljubljanskega Kinokluba Boris Višnovec med snemanjem svojega 16 mm filma »Jezero«.

Štefave pravljice za jesenske dni

Volk in sedmero kozic - po novem

Zivela je stara koza, ki je imela sedmero kozic. Zivele so v stanovanju nekega bloka, ker bi sicer morale predolgo čakati na lokacijo za svojo hišico. Stara koza je hodila naokrog za hrano, mlade pa so bile doma, kot je tudi sicer v navadi med stariimi in mladimi. Prav zato si je stara koza zelo želela, da bi prišlo čimveč dobro situiranih volkov, ki bi po vrsti požrli njene kozice. Ker pa je takih volkov zelo malo, čeprav se sicer množično ponujajo v ženskih oglasih, se je bala, da bi utegnla dobiti kakšne volkove podnajemnike in da bi morala še nje rediti. Zato je zmerom naročala svojim kozicam, naj ne odpirajo vrat, da jih ne bo kak nezajelen volk požrl.

Komaj je stara koza tistega dne odšla zdoma, se je izza vogala pokazal pravi volk. Pozvonil je na vratih in rekel: »Odprite, hčerke moje, nekaj lepega sem vam prinesel.«

Kozice so se zdrenjale k vratom in priliubnile. Najstarejša je vprašala prišleka, kaj jim je vendar prinesel in če ne ve, da mu ne smejo odpreti, ker je stanovanje po zakonu nedotakljivo. Volk je bil zahrbten, nekaj časa je počakal in razmišljal, potem pa je rekel: »Odprite, zaradi elektrike sem prišel, števec moram pogledati!«

»E, to že ni res!« je odvrnila najstarejša kozica. »Inkasant za elektriko je bil ravno večer pri nas.«

»Sploh so bili že vsi inkasanti tukaj,« je začela mrzlično naštevati njena sestrica. »Prišli so inkasanti za plin, inkasanti za vodo, zavarovanje, časopise, radio, za članarino društev prijateljev mladine, tabornikov, rdečega križa, upokojencev, rejcev malih živali, ljubiteljev psov, nadalje inkasanti za razne članarine, davke in prispevke, inkasanti za...«

»Dovolj s temi inkasanti, nor postajam!« je zatulil volk. »Nehajte že s temi inkasanti!« »O, saj bi nehale,« je rekla starejša kozica. »Saj mama tudi pravi, da je že preveč inkasantov, naj bi rajše poslali polonozice, da ne bi mečkali in mazačili denarja po torbah in v nemer zvonili na vratih.«

Volk je spričo takih dokazov ostal nemočen. Čeprav se je na vse pretege pretvarjal, mu kozice niso hotele odpreti. Strinjali se je, da bi bilo bolje plačevati s položnicami in čeki, toda vsaj tokrat naj bi mu pustile prebrati števec, dokler ne bo položnic, IBM strojev in podobnih centrov za obracun.

»Ne, pridite drugič!« ga je zavrnila starejša kozica. »Mame ni doma in ne vemo, kje ima denar!«

»Že spet ista: mama ni doma!« je zarjovel volk. »Kaj mislite, da bom zmerom njeno sosedo nadlegoval, naj plačuje namesto nje? Saj končno sosedo noče več plačati za njo. Ali dandanes še sploh najdete tako starinsko ljubezničnega sosedo, ki bi poravnala inkasante iz svojega? Mislite, da bom kar naprej tekal za takšno staro kozo, ki ni koli ni doma in noče plačati?«

»Kaj mislite, da bo mama samo na inkasante čakala?« je zabrusila nazaj kozica. »Mislite, da so stranke samo zato na svetu, da čakajo na inkasante?«

Naj se je volk še tako jezil, vrata se niso odprla. Zato je jezen odšel na dva deci, da bi razmisli, kako bi se še bolj prepričljivo pretvarjal. V gostilni je vrgel dva kovčca v glasbeno skrinjo in si naročil otoplo domačo melodijo, da bi se razvedril. Polovica mirnih gostov je sicer ušla iz lokala, kar pa ga ni motilo, da ne bi pil in prepeval in tako se lažje razmišljal o svojem načrtu.

Slednje je volk spet zapustil lokal, pušče so utihle in gostje so lahko spet mirno sedeli in se pogovarjali. Volk je stopil v trgovino, in nazadnje v deseti trgovini, kjer mu niso rekli: nimamo, pa dobimo! — kupil košček krede, da bi ga požrl in dobil bolj mil in nežel glas. S takšnim milim in nežnim glasom se je potem odpravil k vratom,

za katerimi so živele kozice. Pozvonil je in počakal. »Kdo je zunaj?« so zamerkale kozice. Volk je zdaj zbral ves svoj mil in nežel glas in rekel: »Odprite, fiks na mol, a se bomo tako šli?«

»Stanovanje je nedotakljivo, ne smemo odpreti,« so odgovorile kozice.

»Vam bom že dal!« je nežno zarjovel volk. »Takoj odprite! Od hišnega sveta sem in pregledati moram cev, ki pušča vodo v vaši kopalnici. Kaj mislite, da bo cela hiša plačevala vodo zaradi vaše malomarnosti?«

Ampak to, da se je volk pretvarjal za predsednika hišnega sveta, je bilo še veliko slabše. Kozice so se zdrenjale k vratom in skozi špranje so začele tako naglo in ne ustajljivo klepetati, da so ga zabelela ušesa: »Pri nas cev ni počena, tovariš predsednik! Saj ste to že zadnjič ugotovili spodaj na stopnišču, ko ste se dve uri pripravili na sestanku hišnega samoupravljanja!«

»Soseda Volčjakova je tedaj našo mamu okrampala in jo zmerjala, da je stara kozica!« »Vsi ste podnajemniki Srako zmerjali, da je babjek, ki vam bo vse stanovanje zasujnjala.«

»In hišnik Jelen je vrgel gospe Srjakovi mečlo v obraz, ker mu je očitala, da samo pljuva in kreha po stopnicah, namesto da bi jih čistil.«

»In hišnik Jelen je vrgel gospe Srjakovo sednikovo, da lahko vse dela v hiši in povsod gleda v lonce!«

»In stranka v zgornjem nadstropju po stavlja smeti zanašalec pred naša vrata!«

»Poznamo vas! Pri vas je voda zmerom od prta in za hišni denar ste si prepleskali predsobo, kupili električni štedilnik in boiler in zamenjali parket v kuhinji!«

»Nam se kopalnice niste popravili! Sosedu Jazbecu, ki hodi k vam vsak večer igrat tarok, ste pa dali nove obloge in novo peč v kopalnici!«

»Poznamo vas! Zmerom gledate in voju nite, če dobimo kak obisk in trobite laži pri strankah!«

Tako je volk umolknil s svojim milim glasom, zakaj ni prišel do besede, da bi

zaustavila ta močni kozji plaz, ki se je vsul nanj. Ugotovil je, da s to prevaro ne bo uspel, zato je rajše ponižno priznal: »Oprostite, drage kozice! Samo pretvarjal sem se, da sem predsednik hišnega sveta in da samoupravljam s to hišo. Saj v resnici sem čisto navaden, nedolžen — volk!«

Seveda je tudi konec naše pravljice moderen.

Ko je volk vse kozice preanketiral in statistično uredil v svojem želodcu, je šel spat pod prvo drevo. Tako je spal in smrčal da je listje padalo z drevesa. Stara koza je v tem času prišla domov in našla strnovanje prazno. Samo najmanjša kozica je meketala sredi sobe. »Hura,« je rekla »ostala sem živa!« Skrila sem se v tisto velikozrpanko v zidu, ki je še ostala od kvalitetskradbenih del. Stara koza je bila zelo srečna, ker je našla najmanjšo pri življenju. Najmanjša pa jo je priganjala, naj bi tako: »Ši k volku, mu razparaj trebuh, rešili se strice in mrcini nabasali kamenja v želodec, da bi utonila v prvem tolmu, kajti bila je načitana. Toda stara koza je čutila moderno čase, zato je rekla: »E, ljuba hčerica, ljuba kozica, dovolj imam tebe! Današnji dan imeti doma sedem kozic za preživljanje je huda reč. Posebno hudo je, če jih ne moreš spraviti do poklica. Kozice so, danes pa še pametnih ne sprejemajo več.«

Tko je torej bil volk sit in koza cela kot pravi star pregovor. Volk torej mirno spi in smrči, stara koza pa je začela srečno živeti s svojo malo kozico. Zaradi lepega meketanja so jo sprejeli med poperkarice, kjer jo občudujejo vsi, od aranzjerja do komponista in kakšnega poročevalca zabavnega tiska, ki sestavlja z njo melodramatične intervjuje. Občinstvo pa ploska in višlja in marsikdo pravi: »To je pa tista koza, ki jo poznamo iz pravljice!«

Mirno in srečno torej živi stara koza svojo kozico. In tako bo trajalo vse do tle, dokler se ne bo mlada kozica oženila in imela spet sedmero novih kozic. Tedaj bo verjetno šla delat v inozemstvo, svoje kozice pa bo pustila v varstvo sosedom in znanec, ali pa kar ulici. In tedaj bomo lahko naredili novo pravljico o njenih kozicah in o večjem številu volkov, da bo pravljica bolj imenitna.

»Tega točno ne vem,« je rekel volk, »mo goče čez leto dni, čez dve, tri, če ne bomo pozabili in tokrat spet delali novih popisov in anket.«

Kozice so staknile glave in začele razmišljati, ali bi odpre ali ne. Najstarejša je menila, da bi morale odpreti, ker je vendar prišel končno človek, ki prinaša dobro in ne pobira samo članarin, prispevkov, davkov in raznih računov. Neke kozice je bilo za to, da odprejo, že zaradi tega, ker je menila, da so ankete in analize sploh odlična stvar, ki pomagajo rešiti veliko stvari, ki jih sicer z denarjem ni mogoče. Razen tega pa je to modernost, je sodila tretja kozica. Na podlagi takega popisa in ankete bodo sledile analize in sklepi, je rekla. To

pa bo silno pomagalo k našemu ugledu, ker bo vsakdo lahko rekel: vidite, pri tem se pa res pozna, da so sodelovale tudi kozice! Nazadnje so kozice vrata odprle, volk pa je skočil in vse po vrsti požrl.

Seveda je tudi konec naše pravljice moderen.

Ko je volk vse kozice preanketiral in statistično uredil v svojem želodcu, je šel spat pod prvo drevo. Tako je spal in smrčal da je listje padalo z drevesa. Stara koza je v tem času prišla domov in našla strnovanje prazno. Samo najmanjša kozica je meketala sredi sobe. »Hura,« je rekla »ostala sem živa!« Skrila sem se v tisto velikozrpanko v zidu, ki je še ostala od kvalitetskradbenih del. Stara koza je bila zelo srečna, ker je našla najmanjšo pri življenju. Najmanjša pa jo je priganjala, naj bi tako: »Ši k volku, mu razparaj trebuh, rešili se strice in mrcini nabasali kamenja v želodec, da bi utonila v prvem tolmu, kajti bila je načitana. Toda stara koza je čutila moderno čase, zato je rekla: »E, ljuba hčerica, ljuba kozica, dovolj imam tebe! Današnji dan imeti doma sedem kozic za preživljanje je huda reč. Posebno hudo je, če jih ne moreš spraviti do poklica. Kozice so, danes pa še pametnih ne sprejemajo več.«

Tko je torej bil volk sit in koza cela kot pravi star pregovor. Volk torej mirno spi in smrči, stara koza pa je začela srečno živeti s svojo malo kozico. Zaradi lepega meketanja so jo sprejeli med poperkarice, kjer jo občudujejo vsi, od aranzjerja do komponista in kakšnega poročevalca zabavnega tiska, ki sestavlja z njo melodramatične intervjuje. Občinstvo pa ploska in višlja in marsikdo pravi: »To je pa tista koza, ki jo poznamo iz pravljice!«

Mirno in srečno torej živi stara koza svojo kozico. In tako bo trajalo vse do tle, dokler se ne bo mlada kozica oženila in imela spet sedmero novih kozic. Tedaj bo verjetno šla delat v inozemstvo, svoje kozice pa bo pustila v varstvo sosedom in znanec, ali pa kar ulici. In tedaj bomo lahko naredili novo pravljico o njenih kozicah in o večjem številu volkov, da bo pravljica bolj imenitna.

Vsak teden iz vseh krajev odgovarjajo

DRAGICA STERNAD IZ PEKLA PRI MARIBORU:
Na uho mu povej, da je bedak, pa se bo gotovo zasmel, ker ti bo lahko dal knjuzico.

EVGEN S. IZ BUDINEC:
Povej mu vendar šalo, ki si jo sinoči doživel z njegovo ženol!

MILKA URSIC IZ RANCE PRI PESNICI:
Vsaka šala vsebuje zrno resnice, te pa tvoj šef ne prenese!

PETER C. IZ MURSKE SOBOTE:
Kako da tvoj šef ni na noro vižo ustvarjen, saj vendar praviš, da je strašen pustil?

ZRESKA MICKA:
Vprašaj ga, če je videl plešatega osla! Če ga še ni, mu reči, naj pogleda tebe!

DUSAN Z. IZ MARIBORA:
Pridi k nam v službo! Naš šef se tako rad smeje šalam, da morajo vsi vsemoharjiki delati nadure, za kar so dobro plačani — seveda ne iz šefovega, ampak iz našega žepa.

PAVLA BRUS IZ CELJA:
Tvoj šef je najbrž naredil že toliko »svicov« pri investicijah, da mu je zdaj v reformi zmanjkalo kondicije za podobne šale.

O. E. IZ MARIBORA:
Prinesi mu prvi na uho, da mu zaradi položaja in zasluge ne bo treba dokončati osnovne šole Vajina strojepljaka z VEKHS.

HELENA ROSKAR Z VRANJEGA VRHA PRI SENTILJU:
Norček če hočeš, da se bo tvoj šef enkrat pošteno zasmel, mu vendar reči, da odpoveduje službo. Saj njegov nekvalificiran sorodnik že dolgo čaka na tvoje delovno mesto.

IDA GORSEK IZ CELJA:
Veliko bolje bi bilo, če bi na tvojem delovnem mestu bila kaka mlina postavica. Bodi prepričan, da bi zanjo žrtvoval zadnji nasmeh, samo da bi jo obdržal.

KRISTINA IZ KRAVJEKA:
Norček se smeji sam sebi! Če se tvoj šef noče smejeti, ga moraš pač malo počestvati.

ANGELCA IZ RUS:
Takoj zamenjaj službo, boljše boš shajal s šefico!

IVAN Č. IZ SLOVENSkih KONJIC:
Kako se bo neki tvoj šef smejal, ko ima same šaljivce pri delu?

FRANCEK SEGULA IZ SLAVSCINE PRI LJUTOMERU:
V šali vprašaj svojega šefa, če ima popolno izobrazbo — se pravi dokončano osnovno šolo. Prepričan sem, da se ti bo vsaj trpko nasmehil.

FRANC HOSTEJ IZ SPODNJE NOVE VASI PRI SLOVENSki BISTRICI:
Kdor se zadnji smeje, se najslajše smeje. Tvoj šef.

J. M. IZ MARIBORA:
Če hočeš, da se bo šef smejal tvojim šalam, se zaposli v uradništvu Pavlihe. Povsod drugod boš s svojimi šalami postal nezaželen.

In spet novo vprašanje našim duhovitežem za prihodnjo soboto:
Zima je pred vrati. Stanujem v podstrešni sobici, v katero skozi centimeter široke špranje piha veter. Svetujte, kako naj pridem do poštenega stanovanja?

Trnek

Interpersonalizmi

Beseda odnos pride od nosa; zato smo po pravilu v dobrih odnosih, kadar v ožjem krogu stikamo nosove.

Ker je imel zmerom dober nos, je v dobrih odnosih z nadrejenimi, podrejene pa najraje krca po nosu, na kar je zelo ponosen, hkrati pa je to zanj donosno.

V življenju se ljudje ločijo v medsebojnih odnosih po spomenikih, ki si jih sami postavljajo, po smrti se ločijo po spomenikih, ki jim jih drugi postavijo ali podrejo.

Njuni službeni odnosi so bili tesni in napeti, ker je bil on samo uslužbenec, drugi pa šef. Razumeta se šele od takrat, ko sta svoje odnose razvila v postranski dejavnosti in je šef pristal na donosen »k-šef-t«.

Socializem je zapleten in pretisloven odnos: hkrati je bojevnik za komunizem in dedič kapitalizma. Trenuten položaj teh odnosov je tak, da je večini za boj, mnogim pa tudi samo za dediščino in darila.

V demokratičnih odnosih si ljudje pojemo hvalo, ali pa se tudi izživljamo. Pravijo pa, da imajo prednost tisti, ki se zmerom na vse — poživljajo.

Dušan Mevlja - Kljun:

Hipohonder

pa bom molčal. Nobenemu človeku se ne bom več zaupal. Saj me itak nihče ne more razumeti. Umiram s trakujo v sebi in molče odhajam z njo v skupni grobi!

In tako gre ves teden (objube o molku Sirup seveda ne more držati): danes trakuja, jutri trakuja, vsak dan samo trakuja. Ko zajtrkuje, pravi ženi: daj kavo za trakujo! Ko kosti, ihtavo vošči svoji neprostoovoljni podnajemnici, ki si je izbrala njegovo drevesje za brezplačno stanovanje: Dober tek želim, tovarišica! Če želite dodatka, kar povejte, takoj vam postrežemo!

Cez teden dni. Izid nove številke časopisa in zdravstvenega koticika. »Poglavje o trakuji.«

Katja mu odgovori z dolgočasno, medtem ko krpa nogavice: »Jakec, te je spet popadalo? Zdrav si kot riba, kaj bi z rakom! Spij vrček pivca in si splakni grlo!«

»Katja, ne noruj se iz človeka, ki stoji z eno nogo že v grobu! Ali ne bi bilo pametneje pomeniti se o tem, kje naj naročiva spomenik? Malo več piete-te do ljudi, ki so zaznamovani s smrtjo, prosim!«

In tako gre ves teden: rak sem, rak tja, rak dol, rak gor, rak v prsih, rak v želodcu — vse polno rakov, malih in velikih preganja Jakoba Sirupa in mu ne pusti do sapa.

Cez teden dni. Izid nove številke zdravstvenega koticika. »Poglavje o srčni kapi.«

Jakob Sirup sporoči z drhtečim glasom svoji ženi: »Imam občutek, da me bo zdaj zdaj zadela kapi! Vsi znaki se ujemaajo. Visok pritisk v sene! Hoja po stopnicah mi jemlje sapa. Poslavljam se od tega sveta, ki me ni hotel razumeti. Šele po moji smrti bodo ugotovili: bil je hudo

Dve „Rogaški“ v Rogaški

Zapiski in pripombe zvestega obiskovalca

Čeprav je turistične sezone že zdavnaj konec, je bilo oktobra v Rogaški Slatini še precej gostov. Prevladujejo Avstrijci in Italijani, Jugoslovanci pa je bolj malo.

Gostinci v Rogaški Slatini so pravočasno poiskali goste zunaj naših meja. Kaže, da so tudi s propagando bolj uspešni, saj lahko v dunajskih časopisih najdemo oglas in reklamo za Rogaško Slatino. Tudi drugi avstrijski časopisi so pisali o Rogaški in objavili tudi fotografijo o novi terapiji in pivnici.

Morda pa pri nas premalo pišemo o Rogaški?

Zdravniške storitve

Zdravniških storitev ni kaj oporekati. Morda je včasih premalo povezave med ambulanto in recepcijo, zaradi česar morajo pacienti čakati. So tudi primeri, da zdravni-

ki niso vedno prisotni, da imajo razne zastanke in da pacient najde v ordinaciji prazno sobo, ko išče zdravnika. Treba je razumeti, da so tu bolniki; že po naravi je vsak bolnik bolj nestrpen. Zlasti je treba upoštevati, da so sedaj gostje v glavnem samoplačniki in da so na take »malenkostne občutljivci.

Sicer pa bi morali v Rogaški Slatini misliti tudi o nujnih primerih zdravniške intervencije. Reševalnega avtomobila nimajo in ga morajo ob nujnih primerih klicati iz Smarja pri Jejsah. Spričo slabih telefonskih zvez in precejšnje oddaljenosti bo treba nekaj ukreniti. Kaj bi bilo, če bi nekomu počil želodec? Pred kakimi tremi tedni je potreboval nujno pomoč neki delavec. Zjutraj je po pomoti zaužil strup in med delom ga je zvililo. Videli smo ga, kako je ležal ob jarku pri Slovenskem domu in dalj časa čakal na reševalni avtomobil. Morda bi ob takih primerih bilo bolje, ko bi bolnika odnesli v ambulanto na nosilih. Res je sicer, da so mu nudili takojšnjo pomoč, vendar je to čakanje bilo neprijetno, zlasti ko so vse to opazovali mimoidoči in prizor po svo- je komentirali.

Namestitev in prehrana

Med tujimi gosti je slišati, da je hrana v redu in delno so tudi s prenočiščji zadovoljni. O ceni ni kaj reči. Zlasti v zdraviliškem domu je hrane dovolj. Hrana je okusna in ni enolična, čeprav imajo gostje dieto. Strežno osebje ustreže gostu pri izbiri hrane, če je le mogoče. Gost lahko izbira prostor in omizje. Računati pa je treba tudi na takšne goste, ki želijo imeti rezervirano mizo.

Z adaptacijo sob oziroma prenočitvenih so stari zdravniški dom dokaj lepo uredili. Ker pa je vse preveč povpraševanja po sobah s tušem in kopalnico, bo v bodoče treba misliti tudi na takšne goste. Prej ali slej bo treba poskrbeti tudi za apartmajne.

V sobah so namestili tudi telefonske aparate, vendar so zveze slabe. Tako ni mogoče dobiti iz sobe zvezo z zdravnikom. Zlasti je težko dobiti zvezo s kraji zunaj Rogaške Slatine.

Izleti in razvedrilo

Samo dietna hrana in kisla voda res nista dovolj! Tako vsaj pravijo tisti turisti, samoplačniki, ki pridejo v Rogaško Slatino tudi na dopust. Lepa okolica in sprehozi so kot nalašč za izlete, peš ali z avtomobilom, vendar je precej pripomb zaradi slabih cest. Tuji si želijo v popoldanskih urah na izlet v Krapino, Kumrovec in celo v Zagreb. Ceste na tem območju prav nič ne pospešujejo turizma. Tudi cesta, ki pelje proti Celju, še ni povsem asfaltirana in na dveh krajih že več let zamaža čakajoča na asfalt. Gostje se jezijo tudi na markacije, posebnost za Boč in druge kraje v okolici. Morda bi v Rogaški postavili kakšen relief ali zemljevid po zgledu Bohinjcev?

Tuji iščejo zvečer zabave in pogrešajo nočni lokal. Verjetno bi bil tak lokal spričo sedanje zasedbe nerentabilen. Toda zakaj ne bi povedal gostom, da imajo tak lokal v Celju in Mariboru? Mala vitrina z reklamo ne bi bila odveč in tudi ne bi pomenila velikega izdatka.

Pogrešajo tudi pokritega bazena, kot ga imajo druga podobna zdravilišča. Tudi skromne kinematografske predstave bi lahko bile boljše, čeprav so cene stopnice enake kot v Ljubljani, ali pa še dražje.

Spominki

Le redki gost odpotuje iz Rogaške Slatine, ne da bi si kupil darilce. Trgovsko podjetje Jejsa je sicer odprlo lepo trgovino, pogrešamo pa podobne lokale v parku. Opuščeni lokali in trgovine kraju niso v okras. Slišati je, da bodo vse to podirli in zgradili nov objekt. Ker je v Rogaški Slatini tudi steklarna, je razumljivo, da povprašujejo po steklu. Tovarna ima sicer skromno trgovino v bližini železniške postaje, vendar je ta trgovina vse preveč skrita.

Kaj pa olepševalno društvo?

Ce takega društva ni, bi moralo turistično društvo začeti akcijo za adaptacijo star hiš. Tako je hotel Bellevue nujno potreben adaptacije. Fasada že odpada. Ker je ta objekt na zelo lepi izletniški točki in ob lepem vremenu zelo obiskan, bi morali poiskati investitorja, da bi ta objekt adaptirali in ga tudi izročili v upravljanje podjetju, ki bi bilo pripravljeno lokal adaptirati in poiskati oziroma privabiti goste. Podobnih hiš je v Rogaški Slatini še več.

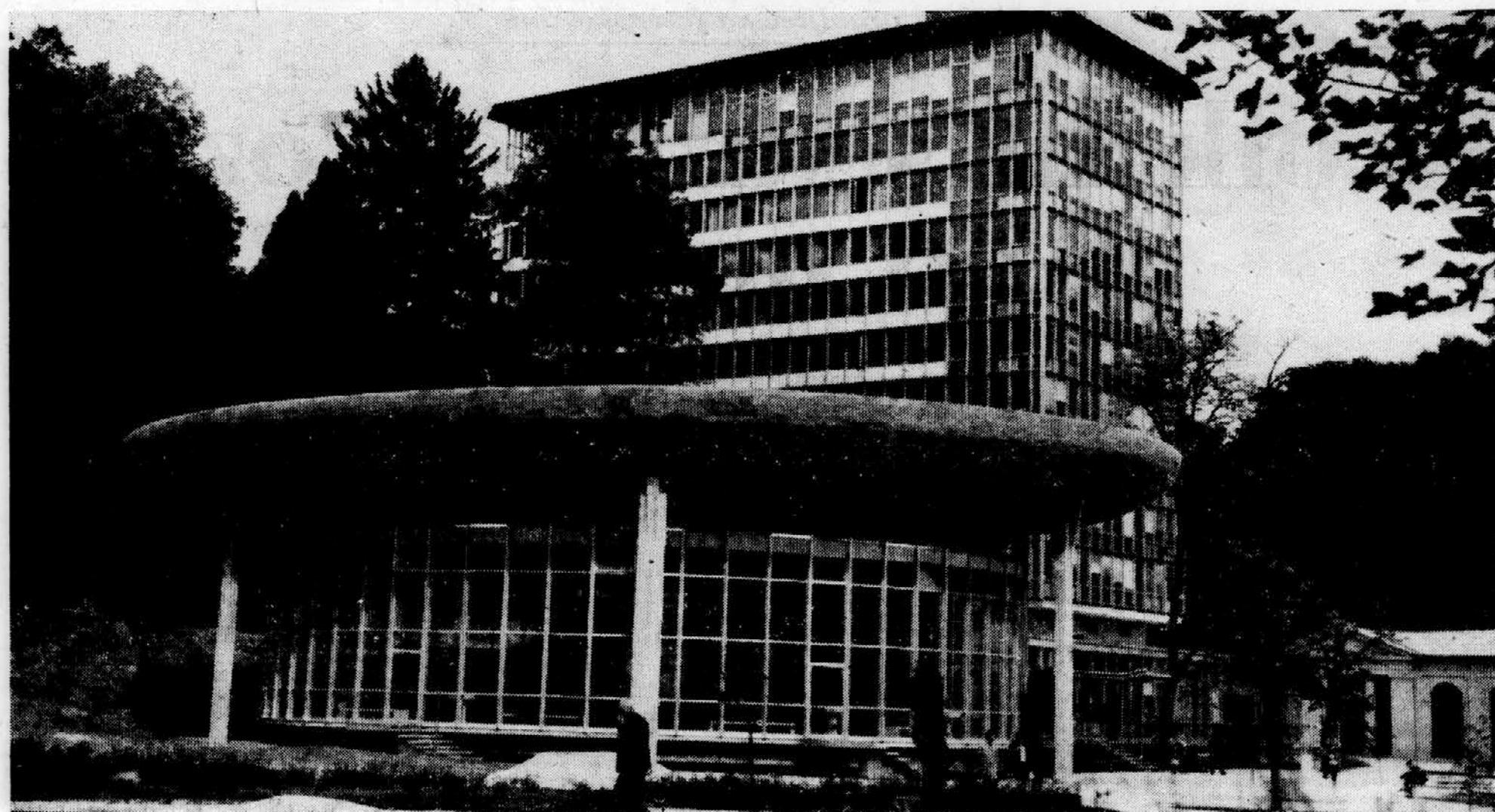
Tudi prostori PTT so zelo siromašni. Spričo precejšnjega prometa bi bilo prav, da bi podjetje PTT v Celju poiskalo sredstva in še morda kakšnega soinvestitorja za zidavo novega poslojaja. Lokal je nefunkcionalen, pretesen in ker ima tudi postjo koristi od turizma, bi bilo prav, da bi to poslojaje popravili ali pa zgradili novega.

Tudi živilski trg kaže bolje urediti. Sedanjí prostor, ki je namenjen za živilski trg, služi bolj za odlaganje prazne embalaže. Za stojnice skoraj ni prostora. Vse več kmetice nosi po zdravilišču kosnjak, žganje, sadje, gobe, jajca itd. Prav bi bilo, ko bi te kmetice usmerili na živilski trg, ki ga je za treba bolje urediti.

Vrtinarjem v Rogaški Slatini vsa pohvala in priznanje. Iz dneva v dan lahko gostje občudujejo lepo urejeni park, poln raznih rož, ki so v veselje in v okras Rogaški Slatini. Park vzdržuje menda samo zdraviliški dom, čeprav hodijo po njem vsi, ki pridejo v Rogaško Slatino.

Rogaška Slatina bi še bolj uspevala, če bi bila v Rogaški samo ena »Rogaška«. Tako pa sta v Rogaški, brez potrebe, dve podjetji, »Zdraviliško gostinstvo podjetje« in »Zdravilišče Rogaška Slatina«. Med zaposlenimi govore tudi o različnih zaslužkih in pa o neenotnem zastopanju na zunanjem tržišču...

IVO BREZOVNIK

Rogaška Slatina se vse bolj uveljavlja. Lepo opremljen nebotičnik s sodobnimi kabinami in raznimi terapijskimi postopki je v resnično zadovoljstvo obiskovalcu. Ze zdaj pa bi dragi objekt morali bolj negovati: rolete so pokvarjene, razni napisni na stavbi zgrebujejo črke... (Foto: I. B.)

V deželi vzhajajočega sonca

Vsi so „yokoso“

Na Japonskem je gostoljubnost tradicija in zakon

O Japonski vemo zelo malo. Skoda, kajti ta je zares ena najbolj zanimivih in privlačnih dežel na svetu. Vemo za podjetje »Sony« ki oskrbuje svet z radijskimi in televizijskimi aparati, poznamo njihove igrače, gledamo njihove samurajske filme in občudujemo njihovo vpljivost in prijaznost.

In to, slednje, ni le zunanja manifestacija, s katero privabljajo turiste in poslovne ljudi. Vpljivost in prijetna domačnost sta del njihove tradicije, ki ni zbledela kljub nenavadno hitremu vsestranskemu napredku in tako imenovani »westernizaciji«. Spremljata obiskovalce, se od letališč, v hotela, v takšne, po lokalnih, gledališčih, pivnicah.

Najbrž sodi v vpljivost in ponos tudi to, da na Japonskem ne poznajo napitnine. V hotelih in restavracijah priračunajo 10-15 odst. uslužnostne takse, ki si jo razdelijo uslužbenec ob koncu meseca kot del plače. Tudi če ne veste, da na Japonskem napitnina ni v navadi in po pomoti stisnete v roko vne ali dva hotelskemu uslužbencu, ki je nosil vašo težko prtljago, bo vpljivost odločil.

Kajpak, izjemnost te dežele ni le v odklanjanju napitnine. Izjemni sta tudi njihova zavzeta delavnost in pridnost. Japonska šteje danes domala 100 milijonov prebivalcev in se razprostira na štirih večjih otokih in 3000 manjših. Teh sto milijonov ljudi se drenja na površini, ki je komaj malo večja od Norveške (ki šteje približno 4 milijone prebivalcev). In vsi ti ljudje neumorno delajo od jutra do večera. Opravljajo tudi po dve službi. Približni mesečni dohodek na glavo je 140 dolarjev, se pravi, da je dokaj nizek, kljub temu, da je življenje ce-

lejšje kot v večini evropskih dežel. Delovna sila v Aziji je pač cenena in zato je treba bolj pljuniti v roke. Danes je Japonska daleč najbolj razvita azijska dežela, njeni proizvodi že več kot 15 let uspešno konkurirajo s ceno in kakovostjo na vseh svetovnih tržiščih in to z najrazličnejšimi predmeti — od spominkov (spominki iz ZDA so amade in Japanu) do precizne tehnike.

Kljub napredku in modernizaciji pa ostajajo zvesti bogati tradiciji in običajem. Na tokijskih ulicah, premajhnih za neizmeren gneto ljudi — podnevi šteje Tokio blizu 113 milijonov ljudi, ponoči, ko gred delavci domov, pa skoraj 11 milijonov, in to na površini 2031 km² — je opaziti predvsem snaha, se pravi, evropska običaja, toda še vedno je veliko kimonoov in širokih pasov in predvsem lesenih visokih cokel, komagnetov. Moški so očitno manj zavzeti za tradicijo, vsi so nenavadno elegantno, celo gledališko oblečeni.

Se vedno je najbolj priljubljeno shajališče gledališče Kabuki, ki združuje dramo, ples in komedijo. Izhaja iz 17. stoletja in je bilo v začetku močno pod vplivom gledališča No. Dandane je Kabuki še vedno tak kot je bil, uporablja tudi jezik 17. in 18. stoletja. Za Kabuki, ki ga je sama spektakularnost, barvitost in pestrost, je značilno, da igrajo tudi ženske vloge moški. Na predstavah, ki trajajo 3 ur (ena je od 11. do 16., in druga od 17. do 22. ure), se kar na odru preobličijo, menjajo maske in prizorišče. Pri prvem jim pomagajo posebej za to določeni ljudje, ki sede na odru, za menjanje dekorja pa imajo vrtljivi oder, ki so ga uporabljali že v 18. stoletju. Ljudje prinesejo hrano s seboj v ličnih škaticah ali pa jo

kupijo v kratkih odmorih v gledališkem bifeju. Tam tudi demonstrirajo pripravljane hrane, predvsem iz surovih rib, kar ni čisto po našem okusu.

Kabuki imajo za vrsto gledališča, ki je bolj namenjeno množici, medtem ko je No bolj za izbran okus. To je gledališka predstava, sestavljena iz starih elementov — pesmi, plesa, glasbe in drame. Dramatični element je najmanj pomemben, zaplet zgodbe je preprost, kajti glavni cilj No je, pripraviti občinstvo do tega, da ritmično in glasbeno začuti smisel globoke lepote skozi pesem, ples in glasbo. Ozadje ostaja skoraj nespremenjeno in je pogosto le simbolično zaznamovano, kaj predstavlja. Kakor so simbolične tudi maske — stara, vojaka, mlade žene, godrnjavca, namrševalnega duha, leva. Monotona glasbena spremljava pa prihaja in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kirinom ali Suntoryjem. Japonska jedila, ki ugajajo mednarodnemu okusu, so predvsem sukijaki — govedina, dušena v zelenjavi; tempura, ribe, rakci in zelenjava ter sushi, na katerega se je treba prav zaradi suhih gostje sami in gostiteljica prihaja le tu in tam, da polni šilca s sakejem in kozarce z odličnim japonskim pivom Kir

Jože Ciuha

Sviloprejke

Zapiski o (političnih) emigrantih iz knjige „Pogovori s tišino“

V spominu vrtil film zadnjih dveh dni. V podnaslovu se je izpisalo vprašanje: »Najbolj dilematične tragike?« Zasedli sem ga v Camusovih »Carnets«.

Na kosilo sem bil povabljen k dirigentu Sijanču. Bilo je zadušno opoldne, in preden sem se pripeljal do hiše, v kateri stanuje, sem bil ves prepoten. Z dvigalom sem se povzpela v zadnje nadstropje stolpnice in pritisnil na gumb. Na vratih je pisalo Mariano Drago; pod tem imenom je Sijanec poznan v glasbenih krogih Buenos Airesa in La Plata.

Tako, ko sem vstopil, sem osmrnil stanovanje: kljub temu, da je bilo v dnevni sobi prijetno hladno, so po soncu in vlazi razdražene znojnice zlepa niso moglo pomiriti. Čez čas sem se zatekel v kopalnico in dolgo ispiral dihurje vrelce pod pazduhami.

Sijančeva žena je pripravila kosilo, kot da sva se v pomenkovala: pogovor — kot toliko pogovorov — brez začetka in konca. Vmes sem pasel poglede po zadimljenih šotorih dimnikov. Potoval sem po sivi pločki slemen: v takih pogledih je duša velemesta črna in žalostna.

Kosilo je bilo okusno in obilno: Sijančeva žena je Nemka. Takra, kakršna velja med Nemci za sein gemütliches Frauenzimmer. Za dobro prebavo sva s Sijančevim znova kramljala: vse do sedemnajste ure, ko sva se z vlakom odpeljala v Haedo.

Draga Sijanča sem srečal dva ali tri dni po prihodu v Buenos Aires. Vstili sem se mu s prošnjo, da bi me seznanil z dr. Tinom Debeljakom, ki velja za kulturnoidejnega voditelja domobranske emigracije. Obljubil mi je, da me bo odpeljal k njemu, če me bo dr. Tine Debeljak pač voljan sprejel. Sijanec je bil že od vsega začetka zelo ljubezni in ustrežljivi: ko da je to, za kar sem ga prosil, premalo za vse, kar je pripraviljen storiti.

Pri izseljenih ne moreš mimo biografije Sijančeve čile bil »šomoštore« in sokol. Dragova sračja je bila torej rdeča: v nji se je kvasila narodnostna zavest in se hkrati ostrela v strankarskem ravnanju s klerikalci. Potem študij in glasba, nato vojna. Delal je za OF. Kmalu po svoboditvi se je odselil v Argentino. Po vsem, kar je rekel, se zdi, da po vojni pri nas niso z njim pravo lepavo ravnali. Raskav čas: tedaj še nihče ni nosil rokavic. Kljub vsemu je ostala v njem ljubezen do domovine, pa čeprav socialistična, nenakečta. V zadnjih letih, potem ko jo je nekakršni občiskal, se je še okrepila: Jugoslovani smo lahko ponosni, da smo Jugoslovani.

Oblikovan v domoljubni liberalni valilnici in od tujine pregneten z melanholičnim domotobjem, je Sijančev patriotični idealizem začel nespremljivo kurz: predvsem služiti narodu, kajti domovina je ena sama in ljudstvo eno samo. Velike besede, čeprav nekoliko zaudarajo po naučnemu. Semetee »videvdanskega razpoloženja so kalile v vseh problemih emigracije, ki je o njih govoril. Znova in znova je ponavljala, kakšna škoda da je za slovensko kulturo, da v Buenos Airesu deluje skupina emigrantskih kulturnikov, ločenih od domovine in njene rasti, češ da je tudi tu mnogokaj dobrega. Škoda da je za vse emigracije, ki se upajo, škoda da je za ljudi, ki so svoje življenje preplekli z barvami politike. Škoda da je za Debeljaka, ki ves čas nekaj stuje pise in prevaja, itd. Iz politične zaslepanosti pogleda divja njegovega poslanstva: prepričati hoče »kratkoživce«, da je domovina še vedno domovina, da je domajša še zmeraj toplo gnezdo, ne pa brig, ki v njem besni povampirjeni Antikrist.

Zvenelo je prizadevo: kot bi Ivan Čankar brenkal na citre. V takem obzoru težko spregleda, kje imajo ljudje, ki jih mi smodre srečuje, očitanje na gladiki koki. Vse več baldiranja je vidrilo v nosnice in vse več naučanja. Če bi kaj rekel, bi ne ra-

zumel, kajti tisto, kar je njim tisočkrat pogreta in prevreda resničnost, je nam samo še spomin: vse to je daleč. Odmaknjeno in prezivetvo.

Po vsem, kar sta izpovedali melodijami in njen libretu, sem si po toliko letih, ki me ločuje od resničnosti neke davne, v sokoško zrajco obležene resničnosti, odgovoril na znanca zastavljeno vprašanje: »Da, monsieur Camus, v življenju je dosti tragičnega dilematičnega.«

Debeljakovo hišico sva kmalu našla. Hiška je nova in prilizana. Na čelni steni je relief, ki plastično ponazarja indijanski pončo. Z zeleno trato jo oklepa gosta živa meja. S sinjim nebom nad sabo in s soncem, ki je drselo v zaton, je medela v dremotno lenobnost prazničnega popoldneva.

Slikar Jože Ciuha se nam kot mnogostanski popotnik predstavlja že z drugo potopisno knjigo, ki nas vodi v latinskoameriške dežele. Avtor neposredno doživlja in nazorno opisuje svet velikanskih nasprotij, svet velike kulturne dediščine in civiliziranega barbarstva, hkrati bogastva in revščine ter lepote in ugodnosti. Zanimivost tega barvitvega potopisa ni nazadnje v tem, da besedilo spremlja slikarjeva popolna skicirka: iz nje nas zrejo prizori iz vsakdanjega življenja, podobe človeških tipov in obrisi kulturnih spomenikov.

Velemešta, pristanišča, puščave in indijanske vasi, sveti kraji davnih Inkov — panorama nam malo znanega kontinenta se vrsti v svojih detajlih pred nami s poglobljenimi meditacijami o umetnosti, življenju in ljudeh na tujem in doma. Knjiga je izšla kot 24. zvezek zbirke »Križem sveta« pri založbi Obzorja. Strani 296.

Iz njegove knjige smo izbrali v poglavju »Izseljenci« njegove zapiske in razmišljanja ob srečanju s slovenskimi političnimi emigranti v Argentini.

la zakrčena s policami in knjigami. Nekaj besed o januarski vročini: za Svete tri kraje je bil doma vedno sneg. Izpili smo silice, in preden smo znova srknili, je prišla gospa, njegova žena. Prinesla je nareček.

Dr. Tine Debeljak mi je najprej rekel, da sem prvi prisilek iz domovine, ki ga sprema. Bal sem se, da si bova otivalpa obisti. Se zalezovala z besedami in si z njimi nastavljala pasti. Na srečo se to ni zgodilo: nisem prejel, da bi se prerekal.

Dr. Tine Debeljak je bil sproščen in zgovoren. V njegovi živahnosti mi se zdela ne bi prisodil dvaindeset let. Oči so zdaleč in besede so se prehitvale: koreniti so gohtali končnice. Prvi tvoj je bil presenetljivo simpatičen.

Na mizi je bila argentinska inčica sliovke in se neko drugo žganje in sadni sok, ki v tej soparni vročini največ zaleže. Po

sedli smo in se osvežili. Zvedavi pogledi: predvsem moj. Sitanca za Debeljakom je bilo in zadržano pozdravilo. Ne vem, koliko let ima, gotovo pa tudi ona dela dosti bolj sveži vtis od letnice v krstnem listu, čeprav ji lasje, spleteni v kito, ki je ovita okoli glave, precej sivijo. Spoznal sem se tudi s hčerka. Ena je prišla iz službe, druga se je odpravljala v cerkev: praznik pač.

Klepet brez naglice. Debeljak je širil po spominu: od nekd se me je spominjal. Naposled se je domislil, da je v »Naših razgledih« bral »Monsunske zapiske«. Po risbah, ki sem jih večkrat objavil v istem časopisu, se me ni spomnil: pač človek, ki je vdan magiji besede. Še marsikdo se je skušal domisliti. Kar precej vprašan. Ob vsem pa — seveda, kdo bi si mislil, da je od tlej minilo že toliko časa. Ni bilo težko razumeti, čeprav tega ni povedal naravnost, da je tisti čas pred dvajsetimi leti bolj resničen kot vse, kar je posej sledilo. Z njim se je spominjal še Sijanec. Ne iz iste potrebe, čeprav se tudi njegovi spomini starijo. Tako je bilo, ko da smo se posvetili posebnemu obredu: precej nasmehov, kar zaostri segavosti, in vendar melodija v moju. Najmanj sem govoril sam, kajti name Nil sem se bil da bom v glavnem poslušal. Navadil sem se, da tudi, da sem od emigrantih, najsi bo takšnih ali drugačnih, hvaljen medij spomina.

Debeljak je prešel na poezijo: spominjal se je Smilca in Balantića. Spominjal se je nekega sonetnega jutra, ko sta oba prisla in njemu z nagejnim v gumbicah: maturanta. Potem pa vojna. Mar ni čudno, kar nekam značilno: Balantić je padel kot domobranci, vtem ko je Smit preživel kot partizan. Spomnil se je tudi Minattija: prebral je njegove prve pesmi. Vipotnika in Udovca osebno ne pozna, vendar ju cenil. Za druge ne ve, čeprav jih je menda veliko.

Nasmešnil sem se in rekel, da nismo bili s pesništvom na Slovenskem nikoli v zadregi. »Ta je pa dobra, pa še res je povrhu. Kaj pa Kocbek?« Po dveh, treh besedah sem zavohal, da je zanj in zanje nekaj podobnega, kot smo Jugoslovani za Kitajce: odpadnik pač, če že ne izdajalec.

Sonce se je nekoliko umirilo: Debeljak nas je pejal na vrt in nam razkazal hišo. Prijeta je. Na zidovih zarezah spomina: skofjeloški grb z zamorcem, velik cementni letovč kruh in po črti ilustraciji Remčeve v žico prenesena in na steno pribita alegorija Balantičeva »V ognju groze plapolam«. Delece Slovenije na robu med velemeštom in argentinsko pampo. V enem izmed lomčkov na vrhu peteršil ali nekaj podobnega. V drugih lončkih domotožje.

Potem spet v sobi. Ustavili smo se ob policah s knjigami. Medtem ko sva jih z Debeljakom gledala, je Sijanec zaigral na klavir. Kaj je v isti dnevi sobi. »Kaj ti je deklac. Zvenelo je žalostno: še mene je napelo, čeprav sem čutil, da samo prevajam tujo tesnobo. Veliko knjig je slovenskih. Debeljak je pripomnil, da je imel doma lepo knjižnico in da ne ve natanko, kakšna usoda jo je doletela.

Slovenske knjige so v glavnem predvojnega in medvojnega. Nekaj je tudi povojnih: med temi je zadnja izdaja Slovenskega pravopisa. Med revlijami sem opazil nekaj letnikov revije »Dom in svet«. Nekje tudi Debeljakovo knjigo o Titu: vendar ne slovensko izdajo. Od mnogih polic je ena namenjena samo njegovim delom ali takim, ki jih je sam prevedel. Črnilo se je tudi neka knjig hrbtnov »Crne maše«. Tu je bil tudi Debeljakov prevod Dantejevega »Pekla«, njegova izdaja Balantića itd.

Prelistala sva nekaj ilustriranih knjig Navduševih se je nad slikarjo Baro Remčeve, ki je njegova svakinja. V boljših delih spominja na predvojnega Maleša. Trije dvo-barvni lesorezi za Dantejev »Peklo« so se mi zdeli najboljši. Sicer je v risbah prave

TRŠAR V GUGGENHEIMOVEM MUZEJU

Sredi oktobra so v znamenitem muzeju Solomona Guggenheima na newyorški Peti aveniji odprli razstavo »Kiparstvo dvasetih narodov«. Jugoslovane zastopata zagrebški arhitekt Vjekoslav Rihter in ljubljanski kipar Drago Tršar, ki je razstavil skulpturo »Kanal« (1966, bron).

temperamenta, vendar pa manj česa drugega. V njenih slikah na steni sem zasledil raznorodnosti in nihanje. Nekaj jih spominja na nemški ekspresionizem, vtem ko je v zadnjih očitna težnja po monumentalnosti in dekorativnosti. Srečanje s temi deli ni napravilo name posebnega vtisa, čeprav velja Bara Remec za vodilno slikarko v emigraciji.

Debeljak je govoril približno takole: Moram reči, da sodobnega slovenskega slikarstva ne poznam. Vseeno sem marsikaj slišal, pa tudi bral. Kaže, da je dobro in da se dobro uveljavlja celo v mednarodni konkurenci. Potem je primerjal: Takoj po vojni smo imeli vodilno »Bese« — diktrirana umetnost ali socialistični realizem ni rabil, vendar jih je imel v mislih. Res je: obdobje »socialističnega realizma« je bilo podobno sedmerim suhim letom, hkrati pa je tudi res, da je primerjava vsega tistega, kar je tedaj nastalo s slikarstvom Baro Remčeve, igra »slepih miš«.

Potem je Debeljak pokazal debel spomni papirja: rrokopisi, prevodi in študije. Vse čaka na objavo. Potožil je, da so po sredi težave z zasluzkom. Sijancu se je milo storilo. Pripomnil je:

»Mar ni škoda za vse to delo, za vse te napore, ki tu tako jalovo ležijo in čakajo?« Debeljak je rekel, da je dobil ponudbo, da bi mu kaj od tega nastilnil doma. Seveda je kategorično odbil. Nisem se mogel ubraniti vtisa, da mu je vseeno laskalo. Znenada mu je ušlo vprašanje:

»Ali se me še kdo spominja?«

Povedal sem mu, da je v Ljubljani izšla v dveh knjigah »Svetovna književnost in da je med drugim v nji tudi nekaj njegov pred. Zdel je vedeti, ali ne gre morda za odlomek iz Machovega »Majaja«. Vendar se nisem mogel spomniti, ali je to »Maj« ali kaj drugega. Novice je bil vesel, čeprav je veselost pridržal zase. Razumel sem, ko je začel govoriti o svoji vsakdanosti. Zaposlen je kot knjigovodja v tovarni cementa. Tovarna je daleč od njegovega doma, tako da porabi za službo, s prevozom vred, celih trinaest ur na dan. Poleg tega brezplačno predava na katoliški univerzi literaturo južnih Slovanov. Pojne roke dela ima tudi kot eden nosilnih stebrov »Slovenske kulturne akcije«, kot publicist, prevajalec itd. Vse je torej v delu. In vendar ima vse to gibanje in snovanje precej omejen radij. Še ko sem v Ljubljani na hitrico prelistal nekaj njihovih publikacij, mi je postalo jasno, da je emigrantska kultura v slepi ulici. Zato se človek razveseli bežne nočve, čeprav bi se je pravzaprav ne smel razveseliti. Zato pač, ker je človek najprej človek in šele potem ideolog. Zgornjeja potrdila so O se šledila.

Posedli smo nazaj k mizi: k žganju, sadnemu soku, grigriku in spominom. Iskali smo stične točke. Bilo jih je manj, kot bi si predstavljali. Bilo je potapljanje v čas, kjer nekaj tuj spomini zame ne morejo več ozviti. Ker so dosti bolj del zgodovine, čeprav obarvane z lokalnimi barvami lastnih doživljenj. Misli so preskakovale in besede so se še in še prehitvale. Nekaj velika celota je ostal samo vonj. Vsakdo lovi svoje resnico.

Debeljakova klerikalna in Sijančeva liberalna intonacija sta ubujali pozabljeno. Odkopal sem tiste tesne katipe, in kakršne sem bil našel svoj prvi pubertetni nemir. Sprehajali smo se vsi trije hkrati, vsi v isti čas, a vendar vsak po svoji stezi. Nosišec so bile polne zatihosti, hkrati pa sem vendar čutil neko lepoto, ki je mogla dozreti sele skozi požabo. Tako je mnogokrat s stvarmi: tudi s tistimi, ki se nam v se danjosti — v trenutku, ki ga živimo — ga bijo.

Dobro sem sprejemale podobe, ki so jih obnavljale besede: majška Ljubljana z izpranimi jutri in zvonovi, Ljubljanski zlet in parade Slovenskih fantov in evarhijski kongresi, razburkana univerza in italijanski konzulat na Erjavčevi cesti z razbitimi okni,

policisti na konjih, srednješolski nastopi na stadionu in potem zmerjanja in brce na cesti, duhovne vaje in vsa tista nemška svinjarija s Sudeti, z Avstrijo, z Poljsko in tako naprej. Besede, besede, besede in čas v odsevu.

Po poeziji smo naskočili kulturno politiko. Debeljak — kot da je očital: Mi o domovini dosti pišemo in poročamo, oni tam preko pa o nas trdovalno molčijo. Ko je nadaljeval, so besede zvenele kot poziv na dvojni: idealistična in materialistična kultura. Kdo ve, kako si je to predstavljala? Mogoče kot ravsarijo, ki v nji nastopata »peden človeka« in »maket bradca« (zelo staromodna slovenska predstava). Tisto malo, kar sem doslej prebral, je bolj žalostno: zaudarja po »Večernicah« in po nedeljskem prosvetarstvu. Ne želim in nočem jim delati krivice: tudi pri nas je izšlo na kupke knjig, ki človeka do smrti dolgočasijo, vendar s takimi ne bomo tekmovali. Izšlo je tudi nekaj dobre proze in poezije. Oni pa s svojo kvaliteto — če blagohotno opustimo dvojnost idejnih pobud — lovijo korak s kulturništvom kake partizanske bataljonske ali brigadne propagande. In: ali bomo slikarji Baro Remčeve vzporejali z drugorazredno špeceirjo in pri tem prezrli vse tisto ustvarjalno potenco, ki klasi nagrade po vseh celinah sveta? Seveda sem molčal: čem bi ugovarjal?

Debeljak je naposled začel o idejnih padlih in s tem v zvezi še o sebi: sicer ne dosti, vendar jasno. Najprej sem slišal tisto, kar sem že vnaprej vedel, da bom slišal: o likvidaciji domobransev v Tebarjih. Trdil je, da jih je bilo okoli dvanajst tisoč. To je najtežji adut, ki igrajo nanj. Zalostna reč. Znova sem molčal, ne da bi pomislil na »črna roka«, na Urha, Turjak in na kaj vem še vse. Tako bi se tudi ne mogla pogovarjati. Pomislil pa sem na Izaka Bablja, komisarja Budimljeve konjenice, in na njegove zapiske o revoluciji. Ustreljen je bil kot japonski spijon: zgodilo se je v času, ko je bila resnica težko prebavljiva, kajti želodec revolucije je bil skročen in povesen. Vse je popisal. Ob prebiranju njegovih zapiskov ni težko razumeti, v čem je bila večina ruske revolucije. Rekel sem si: ne gospod Debeljak, o tem ne moreva razpravljati, z dvema jeziki, ki ju govoriš.

Toda — če bi se razpravljala o slovenski medvojni situaciji, bi morala predvsem govoriti o zgodovinski resnici. Mar so zares zavezništvo izdali slovensko domobranstvo? Mar sta bila gospoda Churchill in Roosevelt res tako kratkovidna, kot pišete vi in vaši somišljeniki-emigranti, da nista razumela visoke politike slovenskih antikomunistov? Mar je res opravičljivo, da je Bog, ki ste se zanj borili, postal delničar Hitlerjeve uničevalne mašine? Če bi delci stvari z zgodovinskega stališča malo manj jasne, bi se mogoče lahko o tem pogovarjali. Toda, gospod Debeljak, mene zares ne duši nikakršna moralna dilema.

Debeljak je povzel: Če sem zapustil domovino, je nisem zato, da bi se vracal, do kler v nji vladajo komunisti. Pravijo, da se je marsikaj spremenilo. Pravijo, da se tam gradijo ceste, tovarne in mesta itd., itd. Jaz pa pravim: je Kerdelj še vedno v vidi? Še vedno. In Kraigher? Še vedno. In Ziheri? Še vedno. In kak napreč? Še vedno. In še enkrat: kaj pa tistih dvanajst tisoč, ki so jih pobili v Tebarjih? Ne morem si kaj: donelo je deklarativno in papirnato.

Ni bil napadelan. Ne bi mu bil pravičen, če bi mi podtaknil, da se je hote opravčeval. Obšlo me je kot že večkrat, da so vsi brez razlike podobni sviloprejkam.

Besede so valovale naprej. Med njihovo pogovorno lahkonostjo se je vedno znova in znova oglašal zategli mol spomina. Znenada sem se domislil, da od doma pranašim pozdrave Janezu Bitencu, ki tudi stanuje nekje v Haedo. Debeljak ga je poznal in ena od hčeraj je stopila pogrj.

Veljala sva se privrkat v življenju in zdelo se mi je, da je bil vesel tega srečanja. Potem je kar vpričil Debeljaka butnil: »Če politizirajo z vami, jih nikar ne pošlujate. Gledajo kot fjakarski konji. Pripričan sem, da je v Jugoslaviji več reda kot v Argentini. Mene so dali v časopis, ker sem obiskal jugoslovansko ladjo. Veliko jih je, ki jih obiskujejo, le da stiskajo rep med noge in se skrivajo. Jaz pa jim kar odkrito povem, da bom ob prvi priložnosti, ko mi bo mogoče, poslal ženo in otroka domov na obisk.«

Tako je govoril še nekaj časa in vmes na ta ali oni način pošiljal k vragu idejno ključno bele emigracije.

Govoriti smo začeli tudi o Argentini: o Barloche, ki spominajo na Slovenijo, in o tem, da je neki vrh v dolgo pogovoru dobil ime po Baro Remec: Polic Bara, Menda je navdušena hribovlazka. Preden sva se nekaj pred polnočjo s Sijančevim poslovlja, sem dobil dva izvoda časopisa »Glas« — glasila Slovske kulturne akcije — in nekaj lesorezov Baro Remčeve.

Ko sem prišel domov, sem oba izvoda prebral in si mimogrede podčrtal nekaj stavkov, ki ilustrirajo duhovno vzdušje okoli Slovenske kulturne akcije, sorazmerja tesnobe in samozavesti ter nesmiselnja prizadevanja po razvijanju in pomlajevanju jezika. Primeri:

O dilemi vzdornostvo — domovina: »... Tako se dogaja med nami — kakor tudi pri vseh ljudeh blage volje in čistih namenov — da smemo in moremo svobodno resnično usmerjati v dobrobit naše skupnosti. Režim v domovini je ponujal kulturni delavcem zlata postelje, a jih ni mogel osrečiti; lovil jih je v svoje jreže in vsak iskren poskus svobode zadušil...«

»... Emigracija ne more producirati toliko in takih knjig kot domovina, ker nimajo toliko talentov, in ti nimajo časa, da bi napisali svoja videnja, kajti emigracija je more nuditi PISATELJSKIH POKLICEV, kakor domovina, ki jih najema za plačane uradnike in seveda — temu primerno — za svoje »svilopojce«. V domovini se da govoriti o »podpravljeni umetnosti leopardov«, o nas samo kot »amaterstvih« iz talenta in idealizma, ki ni plačano, pa zato iskreno, lepše in resnično poučujoče. Muzam na oltar in bravec v okrepitvi dus'«. Če bi domovini ali »obmejestvo« videlo, s kakšnimi žrtvami pisateljevi in nič manjšimi občinstva ustvarjajo slovske knjige v tujini, bi gledala nas z drugimi očmi, ne z molkom in očitki...«

V nadaljevanju istega zapisa: »...Zdaj imamo še nekaj impulsov z doma, toda v dvajsetih letih emigracije se je z marsikaj izmulo, čakamo novega ponudnika, ki pa je usmerjen že drugam in ne zna, ali vsak čas ne bo mogoč več ustvarjati v našem jeziku...«

Iz zapiska »Deset let gledališkega opravila«:

»... Predstavili smo slovenski publiki svetovne avtorje, ki bi jih sicer verjetno nikoli ne videli. Izbrali smo pri sestavljanju vsakotnega gledališkega načrta odviske stvaritve, ki jih rojaki po gledaliških v domovini ne vidijo. Uvedli smo nov slog gledališkega dela: gledališče brez zavora, pa bralno — igrano dramo. Nekateri zdomski pesniki so se prav na našo pobudo lotili pesniških prevodov svetovnih avtorjev: Eliot, Aishil — Pagez, Obeon, Claudel, Anouilh, Sartre, Fabry, Goldoni, Mauriac, Graham Greene — Jeločnik; Fabri — Rozman; Williams — Volovskova...«

Podobnih stvari bi lahko napaberkoval še precej več. Vedno sem imel tganje citatov za malce ponogro početje. To sem naredil res le v ilustraciji. Sicer pa je preveč postanega vedna, leporečne marmelade, odtujene samozagledanosti in slepe ulice. Zares nič več kot to: razmajana ropotarnica sanj in postarinskih idej. Vse je načeto in nikoli doraslo; prenelo zraka, prenelo toplote in preslika pljuca. Čutili je izoliranost. Čutili je, da so izolirani tudi od kulturne ga dogajanja v okolju, ki v njem živio. Vse ostaja pri namišljenih primerjavah in vrednotenjih omie in sone. Vse ostaja pri majhnih privatnih žepnih zgodovinah, pri majhnih privatnih žepnih resnicah in grenkem priokusu nemoci na dnu, pri umetno sladkastih sanjah. In pri spominih, ki se je v njih orlovstvo in junaško domobranstvo že precej utrudilo in razdišalo. In še vedno pri viziji bogaboječega slovskega kmeta, polhlevnega in nikoli sitega, a vendar delavnega in zagledanega v posmrtno življenje, čeprav je o tem mltu zadosti zgornjo spreporovilo že Čankar, Skratka, sviloprejkje, ki umirajo v lastnih hribah, počasi in neizgovno. In ta dilematizem se ni več zgolj tragedija, temveč tudi komedija.

Nove knjige

John O'hara: **SPOZNAVAJ SAMEGA SEBE.**

Robert Millhouser, najgleden meščan in posloven človek je leta 1908 na lepem ustrelil svojo mlado, lepo ženo. Čeprav je samo let petindvajset let pozneje, je s tem pokopal tudi samega sebe. Pred smrtjo se je seznanil z mladim Geraldom Higginsov, ki si je v pogovorih in v dopisovanju z njim prizadeval razvozlati skrivnost njegovega življenja. Ta stopček je Higgins v zrelih letih zvesto obnovil v romanu. Millhouser je živel v usodni zmoht, ki so ga gnale, ne da bi se tega zavedal, v tragičen konec. Delo ima poleg dobre pripovedi nekaj izredno plastičnih likov. Izšlo je v knjižni zbirki Nova obzorja (zvezek 59) v prevodu Jožeta Fitrovčiča in v opretni Uroša Vagajca pri mariborski založbi Obzorja. Strani 537.

ČASOPIS ZA ZGODOVINO IN NARODOPISJE

Nova vrsta, 2. (XXXVII.) letnik 1966

Ze ob izidu prvega letnika nove vrste CZN smo opozorili na pomen tega znanstvenega časopisa, ki se ponaša z dolgoletno tradicijo. V sedanjem, novem zvezku sodelujejo z razpravami, študijami in članki (s povzki iz nemških, francoskih, angleških in latinskoških) Stan-ko Pahič, Iva Mikl-Čurk, Jože Čurk, Fran Ilesič, Anton Vovčina, Borut Belec, Mirko

Pak, Andrej Učič, Janez Rotar, Franjo Baš, Vaneč Sitar, Mauricij Zgonik, Franc Sebjanič, Sergej Vršnar in Branko Rudolf. Obsežnost objavljenega gradiva nam omogoča, da bi navedli vsaj naslove razprav in študij, zato bolj opozarjamo na prilogo k temu letniku, ki jo je sestavil Stanislav Kos in zajema bibliografsko kazalo CZN za letnike 1926 do 1940. Bibliografski popis obsega filozofijo, verstvo, družbene vede, na ravne in uporabne vede, umetnost, jezikoslovje in književnost, zemljepis in zgodovino, kazala pa so razvrščena po avtorjih, predmetih, slikah in strokah. CZN je izdalo Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru v sodelovanju z mariborsko podružnico Zgodovinskega društva, založila pa ga je založba Obzorja. Na plastični je reprodukciji steklene posode iz antične grobnice v gornji pri Miklavžu pri Mariboru, odkrite leta 1961. Revija ima 260 strani, kazala so posebej paginirana s 77-158 strani (nadaljevanje iz lanskega letnika).

Truman Capote: HLADNOKRavno

»Hladnokrvno« ameriškega pisatelja Trumana Capote (našim bralecem je poznan s svojim »Zajtrkom pri Tiffanyju«, ki ga je v knjižni zbirki Zenit izdala Mladinska knjiga, je detektivska povest posebne vrste. Njena pretresljiva avtentičnost je močnejša od še tako drznega domišljjskega snovanja ankluđuj, ki sicer bogatec, lahko bi rekel vsaj, Hočomb so v novembru leta 1959 postali člrtv zločinškega uboja štirje člani družine Clutterja. Po dolgotrajnem sodnem procesu in še daljšem čakanju na izvršitev obsodbe sta stopila po petih letih pod vislice krivca Hickcock in Smith. Capote ob tem množičnem uboju, ki v ameriški sedanjosti ni bil in ostal edini, ni fabuliral, ni spreminjal opisov dogodkov, niti imen oseb. Za navi-

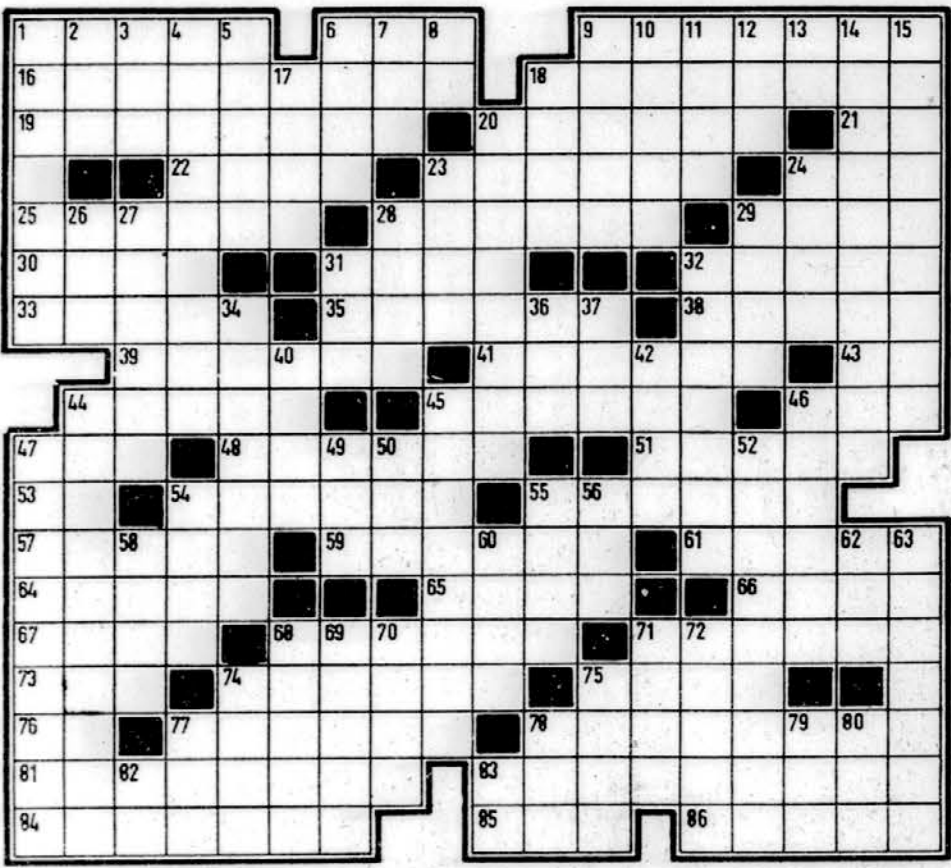
dežno popolno objektivnost njegove pripovedi o odkritju zločina, o raziskavi, sodnem procesu, odnevu javnega mnenja pa je vendarle pozno njegovo prizadevo razmišljanje o upravičnosti oziroma neupravičenosti smrtnih kazni. Delo je prevedla Maja Golob. Knjižno opremo je oskrbel Savo Sovre. Strani 293.

A. P. Čehov: NOVELE

Za 95. zvezek knjižnice Kondor, v katero uvršča založba Mladinska knjiga izbrana dela iz domače in svetovne književnosti, je Darja Kramberger izbrala in uredila sedem novelističnih mojstrovina Antona Pavloviča Čehova, ki sta jih prevedla Janko Moder in Josip Vidmar. V izbor so uvrščene novele Jonič, Hiša z neznanom, Dolgočasna štorija, Oddelek št. 6, Človek v lupini, Kmetje in Dama s psom, Spremena beseda o pisatelju, kratke analize v izbor uvrščenih del, skrbna likovna oprema, opombe in citati besed, ki so jih veliki sodobniki izrekli o Čehovu, so zanesljivo vodilo k še boljsemu razumevanju njegove prefinjene pripovedne umetnosti. »Nihče ni tako jasno in fino kakor Anton Čehov čutil tragike življenjskih drob-rij, nihče pred njim ni znal tako neizprosno resnično narisati ljudem srmatone in žalostne podobe njihovega življenja v motnem kaos meščanske vsakdanjosti.« je o Antonu Pavloviču zapisal Maksim Gorki v »Spominih na sodobnike«. Ta citat ni le vsebinska utemeljitev Kondorjevega izbora, temveč tudi vabilo, da sežemo po njem. Strani 190.

Ze ob izidu prvega letnika nove vrste CZN smo opozorili na pomen tega znanstvenega časopisa, ki se ponaša z dolgoletno tradicijo. V sedanjem, novem zvezku sodelujejo z razpravami, študijami in članki (s povzki iz nemških, francoskih, angleških in latinskoških) Stan-ko Pahič, Iva Mikl-Čurk, Jože Čurk, Fran Ilesič, Anton Vovčina, Borut Belec, Mirko

Nagradna križanka

VODORAVNO: 1 aktivni glagolski način, 6 stalno bivališče, 9 nedavno umrli francoski pisatelj biografskih romanov (Andre), 16 nepremičnina, zemljiška posest, 18 italijanski simfonični skladatelj, velik mojster v instrumentaciji (Ottorino, 1879—1936), 19 gramofonski pisatelj, letošnji Nobelov nagajenec za književnost (Angel), 20 spust z gore, 21 kemični znak za tulj, 22 pesnik slovenske moderne (Josip), 23 v grški mitologiji eden od dvojčkov, zaslišnikov gostoljubnosti in bratrstva, 24 ime spanskega književnika Baroja, 25 mesto v italijanski pokrajini Umbriji, 29 zgornji protori v dvorani, 29 zlahni plin, ki ga uporabljajo za svetlobne reklame, 30 odlični angleški filmski režiser (David, »Most na reki Kwato), 31 deček, 32 stih, 33 sibirski velikotelo največji prtok Oba, 35 tanko in gosto tkano platno za boljše perilo, 38 vrsta lova, 39 pristanišče ob donavskem rokavu v Besarubiji, nekdanja pomembna turška trdnjava, 41 kemična spojina, ki služi za razkužilo, 43 osebnih znamenje, 44 marokanska utežna mera (nekaj več kot kilograma), 45 mesto v severozahodni Etiopiji, nekdanja etiopska prestolnica, 46 obarvana sestavina hemoglobina, 47 ime izraelskega zunanega ministra Ebana, 48 veliko rusko pristaniško mesto ob Donu, 51 slovito italijansko nogometno moštvo, 53 začetnik prvaka ljubljanske Drame, 54 pravni položaj stanje, 55 ime angleškega pisatelja Defoeja, 57 opera Vatroslava Lisinskega, 59 visoka gora v Retijskih Alpah (3902 m), 61 drobno prodajno blago, ki ga prodajajo branjevalci, 64 naslov uspešnega ameriškega westerna z Johnom Waynom v glavni vlogi, 65 glavno mesto romunske pokrajine Moldavije, 66 britanski konservativni politik,

Churchillov zunanji minister in ministrski predsednik 1955—57 (Anthony), 67 mesto v Sremu, 68 kokoš s piščanci, 71 železu podobna kovina (znak Co), 73 oče, 74 objekt za pridobivanje soli, 75 roman francoske pisateljice Colette, 76 kratica za »gostardski inštitut«, 77 igralna ploščica, 78 ime slovenskega pesnika Vodnika, 81 oborina, gošča, 83 popularni italijanski popevkar (Adriano), 84 razbitost, skrušenost, 85 vzdevek nekdanjega predsednika ZDA Eisenhowerja, 86 raziskovalec podzemnega sveta. NAVPIČNO: 1 gorovje v severozahodni Indiji, odrastek Dekana, 2 obžalovanje, kešanje, 3 zmikav, 4 slikar inicialk na srednjeveških rokopisih, 5 najmanjši povzročitelj bolezni, viden le v elektronskem mikroskopu, 6 popularni ameriški filmski igralec, ki se je pred 11 leti smrtno onesrečil (James), 7 estonski estradni pevec (Georgij), 8 kemični znak za mazurji, 9 veliko naselje, 10 angleški kemik, Nobelov nagajenec leta 1922 (Francis William, 1877—1945), 11 vstaja, punt, 12 ime junska številnih stripov Kirbyja, 13 avtomobilska oznaka Ogulina, 14 pravadni plazilec, 15 kupčevina s cerkvenimi častmi in službami, 17 tračnice, 18 glas ob trganju, paranju ipd., 20 eden od primkov ruskega satiričnega pisatelja (»Gospoda Golovljevi«, 1826—1889), 23 nemški idealistični filozof (Immanuel), 24 prav drobne tiskarske črke, 26 brkati orel, 27 vrsta poudnega pesništva, zbadljiva šala, 28 asirsko babilonsko božanstvo, 29 odlična ameriška filmska igralka (Patricia), 31 federalna policija ZDA, 32 zgleden vzorec slovek, ideal, 34 kraj pri Litiji s tovarno usnja, 36 pritok Visle s Karpotov, 37 žilav, odporen, 40 tropska rastlina z mesnatimi listi, 42 škotski psiholog in filo-

zof, odločen zagovornik determinizma (Alexander, 1818—1903), 44 samodržec, samovladar, 45 krčma, 46 stara Grčija, 47 zimzele na okrasna lončnica z dolгими igličastimi listi, 49 število z dvema ničloma, 50 izumirajo govedo, 52 sredozemsko okrasno drevesce, 54 koroški deželni glavar (Hans), 55 srbski veliki župan sredi 12. stoletja, ki se je uspešno boril z Bizancem, 56 enote plovkovne mere, 58 del telesa, 60 čilsko jezero in reka, na kateri so blizu mesta Concepcion lepi slapovi, 62 ime ameriškega filmskega igralca Ferrera, 63 trojanski junak, ki je svetoval, naj sklenejo z Grki mir, 68 vojaški kruh, 69 močna starogrška kolonija na Halkidiki, 70 redkeje ime za Kitajsko, 71 kilogrami, 72 antimilitaristični roman francoskega pisatelja Barbussa, ki ga imamo tudi v slovenskem prevodu, 74 popularni italijanski pevec zabavne glasbe (Bobby), 75 slovenski filmski režiser (Jože, »Kekca«, 77 kratica za prašek proti mrčesu, 78 stoletje, 79 mariborska tovarna avtomobilov, 80 okrajšano žensko ime, 82 kemični znak za erbij, 83 stoena z rimskimi številkami.

Nagradni razpis

Za pravilno rešitev križanke razpisujemo 12 nagrad:

1. nagrada: 50 Ndin
2. nagrada: 40 Ndin
3. nagrada: 30 Ndin
4. do 12. nagrada: po 20 Ndin

Izrežek z vpisano rešitvijo pošljite na naslov: Uredništvo »Delo«, Ljubljana, Tomšičeva 3, poštni predal 23. Na pisemski ovitek napišite NAGRADNA KRIŽANKA. Štvi ne prilagajate drugih dopisov ali obvestil. Pri zbiranju bomo upoštevali vse rešitve, ki bodo v uredništvu do srede, 15. novembra popoldne.

Reševalci iz Ljubljane lahko vržejo rešitve v nabiralnik nagradnih ugank »Delo« in »Tovariša« v veži postolja v Tomšičevi ul. 3.

Nagrajeni reševalci

Za slikovno križanko preteklega tedna smo dobili 1889 rešitev. Zrež je prisodil nagrade naslednjim:

1. nagrada (50 Ndin): Minka Detela, Ljubljana, Slomškova 4;
2. nagrada (40 Ndin): Oton Miklavčič, Piran, Partizanska 1;
3. nagrada (30 Ndin): Karlo Cesar, Rogatec 116;
4. do 12. nagrado (po 20 Ndin) prejmejo: Milena Kratočević, Kamnik, Zupanciceva 4/1, Draguška Lilija, Novo mesto, Valenticeva 9; Milica Bartenjev, Ljubljana, Rožna dolina, Cesta II/44; Rok Pesek, Ljubljana, Podgora 62; Joža Lozej, Nova Gorica, Prešerno va 15; Josif Hren, Maribor, Ruška 7/1; Joža Dolenc, Ljubljana, Stud. naselje, blok 2; Iva Lehen, Zagreb I, Proleterskih brigad 224/VII.; Mici Habjan, Ljubljana, Podlimbarskega 23 (pri Zupancič).

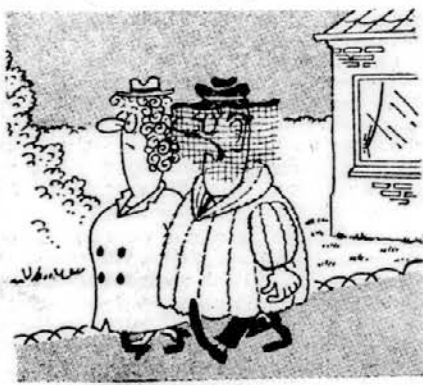
Rešitev slikovne križanke. Vodrovano: hlapec, lopata, Apeles, dan mrtvih, di, Omar, ing., Pamir, oliva, kartoteka, TAM, Omar, eks, Navajo, nemirka, keratin, anoda, tororo, zelena, osir, NN, mond, to, atletika, Mark, j. uran, Kregar, apis, ataka, Mosor, setev, arena, trava.

— Priporočam vam tale model, ki je pozimi zanesljivo topel.

— Ste brali tisto čudno reč o frizerju — fantomu?

— Nekam sumljivo hitro so nama dali obličko — kot da bi se naju hoteli čimprej znebiti.

— Marta, torta je pripravljena in jo lahko prideš iskat, da jo odneseš na tisto prireditve.

— Vincenc, kam si dal sliko moje matere?

— Alfred, pa si mi obljubil, da nocoj ne boš govoril o politiki!

Kdo je to?

»Nisem imel srečnega otroštva in v moji pomladi ni cvetelo veliko rož. Imel bom pa krasno polje in najslajšo jesa.« Ko je to zapisal, je bil star 51 let in resnično je verjel, da se polje znanj šele začnejo ob strani zene, ki jo je več kot desetletje snubil in ki se je zdaj končno poročila z njim. Hija, ki jo je bil kupil pred štirimi leti in ki jo je z ogromnimi stroški opremil, je bila nared.

Toda Arabci pravijo: »Kadar je hiza gotova, pride smrt.« In ob njem se je prepogovoril uresničiti. Tako se je enkrat ušel, kot se je ušel vsak, kadar je mislil, da se bodo njegove sanje uresničile.

Dolga leta najtršega, a tudi najuspešnejšega dela mu niso nudila tiste varnosti, ki si jo je vedno želel, da bi v miru dokončal svoje delo. Kadar je imel opravka z denarjem, se ga je zmeraj držala smola. Založba, pri kateri se je udeleževal s svojim premoženjem, je šla v stečaj, in namesto dobička je imel dolgove. Neomajen v veri za svoj uspeh je z novim kapitalom finančno tiskarno. A že po letu dni je prisiljen pobegniti na kant. Treტიč je zbral denar in ga vložil v livarno črk.

Da se je vedno znova pobral, se je imel zahvaliti velikanski delovni vmezi, ki ji je brezpozorno zaupal. A tudi tu se je končno ušel. Nekega dne zastavljenih nalog ni mogel več opraviti, desetletja pretiranih naporov so ga izčrpal.

Mislil je, da bo po kratkem dopustu lahko bolje in še bolj intenzivno delal. Medtem se je popolnoma posvetil opremljanju hiše. Zapravljal je velikanske vsote — kje jih je staknil, nikoli ni vedel. Tudi tu je imel večkrat smolo. Kupil je na primer pristni kitajski servis: »Dobil sem ga za tristo,« se je hvallal, »Vreden pa je najmanj šest tisoč!« Toda po nekaj dneh je moral priznati, da so njegov pristni kitajski servis naredili na Nižozemskem.

Drugič je odkril pisalno mizo in predalnik in znova se je njegova pretirano poslovna domišljija poigrala z njim. »Krasni primerki iz neke grščine so, nekoli so ju naredili za Marijo Medici, njeje roditelja.« Oboje je kupil za 1350 in veselo računal: »Predalnik je vreden manj štiri tisoč, prodal ga bom krajju...« Toda njegova domišljija se ni zadovoljila s štiri tisoč; objavil je oglas: »Po glem naključju odkrit dragocen kos pohištva«. Prihajali so kupci in iz njihovega zanimanja je sklepal, da je komoda vredna najmanj 60.000 ali celo 70.000 in toliko je tudi zahteval. Mnilo je precej let in nikogar ni bilo, ki bi bil pripravljen pohištvo kupiti.

Nikoli ni mogel opustiti spekuliranja, ko se je peljal k bodoči ženi in videl njeno veliko posest z ogromnimi hrastovimi gozdovi, se mu je skoraj zdela, da se ponuja velika prilžnost. Spomnil se je, da v njegovi domovini potrebujejo neomejene količine hrastovih železnih pragov, prečičan je bil, da se bo cena hrastovemu lesu podvojila. Nevestini družini je dopovedoval, da bi morala vsa hrastovina po odbitku vseh stroškov za sečno, žaganje in prevoz vreči več kot pol milijona. K sreči je kupčija ostala le v načrtu, kajti nevestina družina ni kazala posebnega zanimanja.

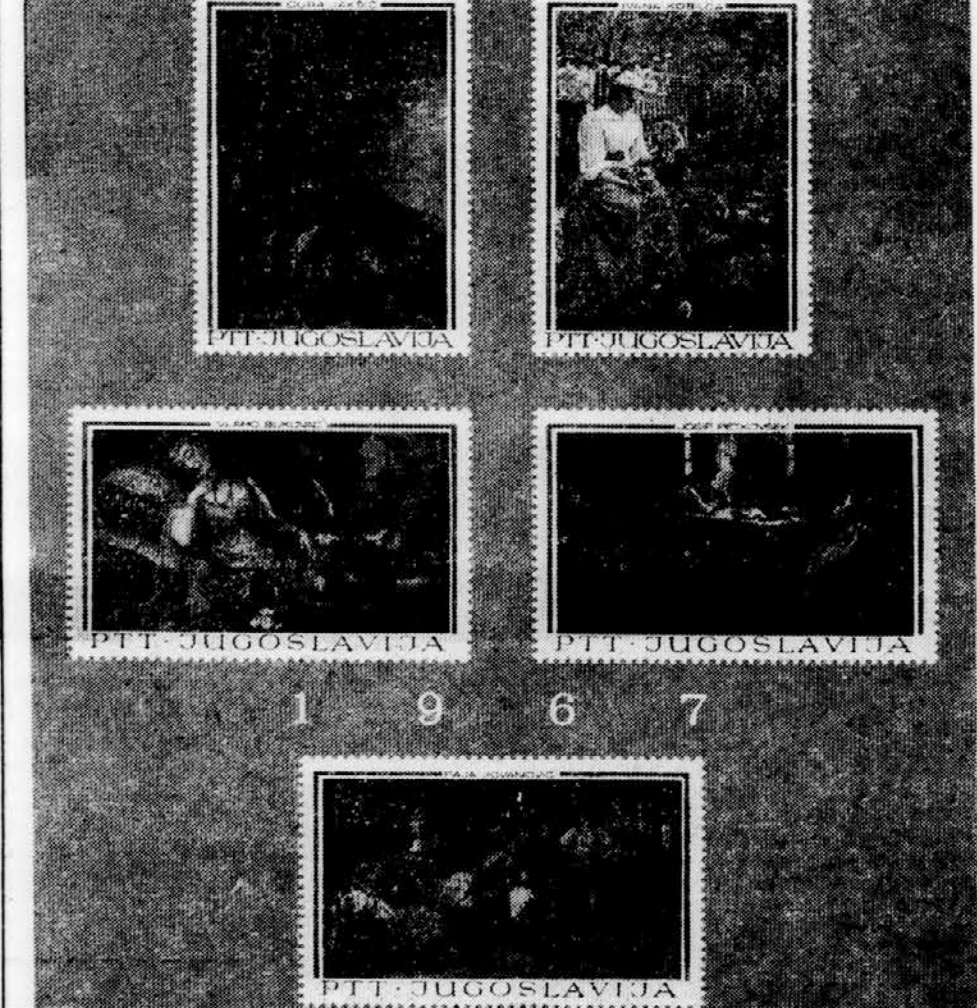
Ženi pa so se zdale njegove zgrešene kupčije in verjetno tudi življenje z njim prenevarno, zato je v zakon privoila šele tedaj, ko so ji zdravniki za njegovim hrbotom zagotovili, da so mu dnevi šteti. Tako se je torej z ljubljeno ženo naselil v novi hiši in čez nekaj tednov umrl.

Kdo je to bil?

Rešitev iz prejšnje številke: Clovek, ki je želel vzeti vsakal premagati posledice usodne bolezni, da bi stal ob strani mladi sovjetski državi in ji pomagal premagati otroške boleznice revolucije — saj jim je posvetil enega svojih pomembnih spisov, je bil Vladimir Iljič Ulanov — Lenin (1870—1924). Clovek pa, ki je teme ljeto poskrbel, da je Lenin ostal osamljen v Gorkah, kjer je bival med boleznijo, je bil Josif Visarionovič Džugavič, Stalin, ki ni pozabil, da je Lenin svaril vodstvo VKP/b pred njegovo izvolitvijo za generalnega sekretarja partije (1922). Toda svarilo je bilo prepozno: Stalin se je dokopal do ključnih pozicij v državi in partiji in znano Leninovo pismo zoper izvolitev Stalina, (ki so ga vsahin proglašali za neobstoječega ali falzifikat) ni doseglo učinka.

Filatelija

Priložnostne PTT znamke „Umetnost v Jugoslaviji skozi stoletja“

Za šesto leto prihaja v prodajo na dan republike serija priložnostnih poštarnih znamk pod imenom »Umetnost v Jugoslaviji skozi stoletja«. Na letošnjih znamkah bodo za razliko od prejšnjih tovrstnih serij reprodukcije znanih slikarskih del iz XIX. stoletja. Znamke bodo prodajali na poštah od 28. novembra 1967 naprej. Na petih znamkah bodo prikazana tale likovna dela:

0,85 Ndin — Djura Jakšič: Karavla
1,00 Ndin — Vlaho Bukovac: Mlada princeska
2,00 Ndin — Josip Petkovšek: Doma
3,00 Ndin — Paja Jovanovič: Pesečini
5,00 Ndin — Ivana Kobilca: Pomlad

Navedena likovna dela je izbral dr. Lazar Trifunović, ravnatelj Narodnega muzeja v Beogradu, likovno obdelavo za tisk pa je pripravil beograjski slikar Andreja Milenković. Pri izbiri del je bil upoštevana visoka kvaliteta slik in njihova primer-

Znamke bo v kombinaciji večbarvnega ofsetnega tiska in globoke gravure natisnil Zavod za izdelovanje bankovcev v Beogradu. Naklada znaša: znamka za 0,85 din 600.000, znamki za 1 in 2 din po 500.000, znamka za 3 din 300.000 in znamka za 5 din 200.000 kosov.

Ob izdaji te serije bo Biro za poštne znamke in tisk izdal priložnostni ovitek za 1 N dinar.

Za naše prve znamke z reprodukcijami slikarskih del je doma in v svetu veliko zanimanje. Domače filateliste najbolj zanima kvaliteta reprodukcij, saj bodo to prve takšne znamke, ki jih bo natisnila domača tiskarna. Če bo kvaliteta znamk takšna, kot je kvaliteta slik na barvnem prospektu, ki ga je izdala Skupnost jugoslovanskih PTT (reprodukcijo objavljamo), bomo z znamkami zelo zadovoljni.

Nove znamke v svetu

FRANCIJA

Francosko ministrstvo za pošte in telekomunikacije je dalo zadnji čas v promet naslednje poštne znamke:

— 7. oktobra priložnostno poštno znamko za 0,80 Fr. ob 100-letnici rojstva iz cerkve sv. Magdalene v Troyesu, središča pokrajine Champagne. Cerkev iz XII. stoletja ima okno z znamenitimi slikami na steklu.

— 21. oktobra priložnostno poštno znamko za 0,40 Fr. ob 50-letnici rojstva znanstvenice in Nobelove nagajenke Marie Curie (1867—1934).

— 28. oktobra priložnostno poštno znamko za 0,40 Fr. ob 50-letnici mednarodnega kluba Lions, ki deluje pod geslom: »Svoboda, razum, varnost narodov«. Simbol kluba je lev, kar je znak moči.

Naša ulica

Mirno popoldne

Dolje je popil aperitivček, prišel na predjed (kockec — niti pol kile — domače salame) in že je bila juha na mizi. Po juhi pa se dunajski zrezek — brez krompirja, ki redi — in sledila solate. Izhlapel je še steklenico piva in potožil, da kave ne bo.

Vzel je časopis in legel na kavč. Na obraz si je položil časopis in sklenil, da si pred malico malo odpodije.

Pa je zavzornilo pri vratih in moral je iti odprati.

»Prosim vas, dajte, darujte... Nima mo, poplava, poplava...« je zebrela ženska pred vrati.

Dolje je vzdihnil in segel v šep. Odkobalil se je nazaj na kavč, legel, zadržal... in spet je zvonilo.

»Potres, nesreča, žalost, tsi so mrtvi, nimamo, nimamo, dajte...« je ganljivo tožil neobrit možak.

»Hudo je to,« je dejal Dolje, segel v šep in dal Legel je, si lepo pokrili oči in zavzdihnil... pa je spet zvonilo.

»Prosim, dajte, pomagajte... Slaba letina, nič nismo pridela, miši so požrle... pomagajte, dobri mož...«

Dolje je že hotel zaloputniti vrata, a izjava o »dobrem mošuu ga je ustavila, šel je v sukničjo po denarnico in dal.

Vzdihnil je, šel k kavču, sedel in premišljeval ali naj se leže ali ne. Res mu ni bilo treba leči, saj je zavzornilo.

»Suša, toča! Lačni otroci, raztrgani... zima prihaja, niti kruha nimamo, dajte, dajte...« je prosila ženska pred vrati.

»Kaj naj vam dam?« je vprašal.

»Karkoli, vseeno, le pomagajte! Pomagajte, lepi gospod...«

Lepi gospod Dolje si spet ni mogel kaj. Odprl je omaro, izbral stare, a še vedno dobre čevlje in jih ponudil ženski. Ta si jih je strokovnjaško pogledala, zmajala z glavo, jih z vajeno kretnjo vrgla v veliko malho in mimogrede omenila, da niso kaj prida.

»Stare obleke, vse nam prave pride... Tako lep, eleganten gospod ne more hoditi v starem, nam — revežem poplavljenim — pa vse prav pride...« je govorila ženska dalje.

Dolje, ki je poplavljenec tega dne že daroval, se je spomnil in vprašal: »Ali niste vi tu zaradi suše in toče?«

Suša in poplave ne grede skupaj... »Jasno da ne, jasno! A tako je! Najprej je prišla suša, potem poplave, Revži smo, reveži, uničeni... Dajte lepi, elegantni gospod...«

In Dolje je odprl omaro, vzel iz nje moder najlonski plašč in ga odnesel ženski.

»Šuškvavi niso več moderni, a vseeno hvala, dobri gospod,« je dejala ženska in se dodala, da bi bila skorajda rešena, če bi ji pokomil še kakšen dinar.

Šah

41. JOZE UDIR
Novo mesto Original

Mat v treh potezih

Beli: Kb4, Td7, Se3, Sf7, Lb5, f3 (6)
Črni: Ke6, Sd5, d6, f6 (4)

50-letni kemijski tehnik Jože Udir iz Novega mesta je v sestavljanju šahovskih problemov začetnik, medtem ko jih rešuje že precej časa. V praktičnem šahu je drugokategorijec, toda delo v raznih izmenah v novomeški steklarni mu ne dovoljuje aktivnejšega šahovskega delovanja, razen nastopanja na sindikalnih tekmovanjih. Za objavljenih tropoteznih lahko rešeno, da je kvaliteten, ker ima poleg dobrih prvih potezov in zanimive igre belega v eni od dveh variant tudi posrečeno konstrukcijo celotnega problema, kajti vse figure se zadosti udeležujejo dogajanja.

EVGEN JURIC